

ВАЛЕНТИН
ЧЕМЕРИС

ЯК СТАТИ ЩАСЛИВИМ

ВАЛЕНТИН ЧЕМЕРИС

ЯК СТАТИ ЩАСЛИВИМ

Гуморески
Весела повість

ДНІПРОПЕТРОВСЬК
«ПРОМІНЬ»
1981

У 2
Ч-42

В нову книгу українського радянського письменника входять повість і гуморески, які характеризують моральну нестійкість любителів «легкого хліба», пристосуванців. Автор висміює егоїзм, міщанство і кар'єризм, протиставляє їм красу людських взаємин.

Рецензенти — Сочивець І. Ю., Шабатин П. Ю.,
члени Спілки письменників СРСР

Чемерис В.

Ч-42 Як стати щасливим: Гуморески, Весела повість.— Дніпропетровськ: Промінь, 1981.— 223 с., іл.

До нової книги українського радянського письменника входять повісті і гуморески, що викривають моральну нестійкість різних любителів «легкого хліба», пристосуванців. Автор висміює егоїзм, міщанство і кар'єризм, протиставляє їм красу людських взаємин.

Ч $\frac{70303-011}{M219(04)-81}$ 39-81 4702590200

У2

ВЕСІЛЛЯ У ДІВЦІ

А ТОМУ, ЩО БУЛИ ЄДИНІ...

Заліризована усмішка

...Іноді Адама кудись манило.

Голос, досі нечуваний, у його душі бринів — тихий, ласкавий, вабливий, тривожний... Таємничий такий, незбагнений... А що хоче той голос, куди кличеш надить — піді розберися... Із жонатими чоловіками, які надто щасливі, таке зрідка буває. Адам же не в комуналці жив, а — в раю, тож і находило на бідолаху... У такі дні він робився сам не свій, безпричинно задумувався, часом допізна, з відчуженим виглядом блукав райськими садами, дивився на місяць уповні та все зітхав... зітхав... А чого зітхав, чого блукав та чого виглядав — і сам не знав.

Коли ж мокрий від нічної роси повертався до свого райського куреня, Єва насторожено зиркала на нього і сердито питала:

— Ну де ото до півночі променадив?

— Та-а... гуляв у саду.

— А чого це тебе, чоловіченьку, на природу почало тягти? — підозріло доскіпувалася Єва. — Чи ж, бува, не назнав яку?

— Ну, що ти говориш, Єво?.. — ледве стримувався чоловік. — У раю ж, крім тебе та мене, більше нікого й немає.

— Знаю я вас!.. — загадково говорила вона і його це страшенно дивувало: звідки вона знає чоловіків, адже він у неї перший і, взагалі, у всьому світі перший, експериментальний, можна б сказати. — Вам тільки волю дай!..

А сама в розпачі думала:

«Ой, назнав же когось!.. Бо чого б ото моціонив вечорами у саду та зітхав, на місяць уповні дивлячись?..»

І хоч вона достеменно відала, що крім неї немає жодної жінки у раю, але солодкий черв'ячок підозри в душі ворушився, і вона щовечора влаштовувала Адаму перші сімейні сцени: чому так пізно прийшов?.. Де був?.. З ким ходив?..

І все прискіпувалася, прискіпувалася...

— Та немає ж нікого в раю; — вкотре клявся чоловік.

— Немає, — згоджувалася, — але по твоїх очах бачу, що про неї думаєш.

Адам і справді про неї думав.

Про ту, якої ще й на світі не було.

І марила вона йому такою, яка б розуміла його і ніколи б не бурчала, що він пізно до куреня повертається, не доскіпувалася б, з ким він буває, не докоряла б, що відбився від сім'ї...

А Єва теж мріяла...

Про того, якого ще й на світі не було.

І марилося їй, що тільки б він розумів її душу і приходив би до сімейного вогнища рано, і допомагав би їй, беріг би її...

У такі хвилини вона ладна була кинути в лице Адамові тяжке звинувачення:

«Коли б не ти, то я знайшла б собі іншого і була б з ним щасливою!..»

Але вона вчасно згадувала, що інших чоловіків поки що немає, і тому мовчала.

І Адама тягло шпигнути її: «Авжеж, принца б ти собі заморського знайшла б!..», але принців тоді ще не було, і він мовчав.

Оскільки ж він мовчав, Єва поглядала на нього просвітленими очима і розчулено думала:

«Що б там не було, але мені повезло. Адже ж мені, тільки мені дістався перший у світі чоловік. І який він не є, а він у мене — єдиний!..»

У такі хвилини Адам теж поглядав на Єву просвітленими очима і зворушено думав:

«Що б там не було, але мені повезло. Бо тільки мені дісталася перша у світі жінка. І яка вона не є, але вона у мене — єдина».

І в пориві досі невідомого почуття, що вперше почало прокльовуватися у його серці, він якось вигукнув:

— Євочко!.. Світ обійди, а іншої такої, як ти, і не знайдеш!

І то була чистісінька правда, бо у всьому світі білому була лише одна жінка — його Єва. І Єва вірила Адаму.

І може, тому й пішов од них рід людський, бо Адам у Єви був єдиним, а Єва в Адама, повторюємо, теж єдиною була.

А ось ми, їхні далекі-предалекі діти, іноді з легкістю кажемо:

«Ну й що ж?.. Подумаєш, інші є!..»

Інші й справді тепер є.

І тому, коли хтось та комусь шепоче: «Ти ж у мене єдина», ох, як важко буває тепер повірити у щирість такого шепотіння.

Але вірити треба.

Бо коли б та колись наш праотець Адам та не шепнув праматері нашій Єві, що вона у нього єдина, то хіба б ми з вами з'явилися у світі білому?..

ЯК СТАТИ ЩАСЛИВИМ

Вона стояла на третьому поверсі біля дверей своєї квартири і, розгублено кліпаючи довгими віями, щось безнадійно шукала у себе в сумочці.

— Це ж треба, га? — ніби дивувалась вона і розводила руками. — Нема-ає...

А він піднімався східцями на свій четвертий поверх. Побачивши симпатичну і таку самотню жінку біля зачинених дверей, він, як справжній чоловік, відчув, що не може байдуже пройти мимо.

— Пробачте, що трапилось? — підійшов він ближче і злегка вклонився. — Григорій Петрович, ваш сусід по будинку.

— Марія Іванівна, — відрекомендувалась вона тихо і, не підводячи голови, все ще порпалась у сумочці. — Це ж треба, га?

Від неї віяло свіжим морозом і ще якимись невловимими бентежними духами, пахощі яких Григорій Петрович востаннє чув ще в своїй далекій молодості.

— Загубила... — протягла вона ніяково і її гарне обличчя було по-дитячому безпомічним. — Ключик посіяла...

— У мене випадково зберігається кілька старих ключиків. Знаєте, маю таку звичку... збирати непотріб, — Григорій Петрович переступив з ноги на ногу. — Якщо, звичайно, не заперечуєте, то я...

Вона ледь насмішкувато зиркнула на нього.

— Що ж, сусіде, спробуйте підібрати ключик.

— Почекайте, я зараз...

Григорій Петрович зробив було кілька кроків по східцях і нерішуче зупинився.

— Пробачте... мені здається, що вам не зовсім зручно стояти у такий час під дверима. Дозвольте... еє... запросити вас на чашку кави. Крім того, ви підкажете мені, якої форми у вас був ключик.

Марія Іванівна трохи повагалась і згодилась. Щоправда, застерегла: «Але тільки на одну хвилину».

Вони піднялися на четвертий поверх і зайшли у квартиру.

— У вас — однокімнатна? — запитала Марія Іванівна, переступаючи поріг. — Ви — самотній?

— Самотній, — Григорій Петрович допоміг їй зняти шубку. — А ви?

— Теж... — зітхнула вона.

— Проходьте, прошу вас...

— У вас тепло, затишно... А я так замерзла.

— Зараз каву зготую.

Лишивши Марію Іванівну біля книжкових шаф («Тут у мене бібліотека всесвітньої літератури. Двісті томів... Прецікава серія, прогляньте, будь ласка, я...»), Григорій Петрович ще досить прудко метнувся на кухню.

Розглядаючи солідні томи всесвітньої, Марія Іванівна разів зо три проказала про себе: «На щастя... На щастя... На щастя...», як на кухні з брязкотом падав посуд. Ба, навіть покришка з каструлі з пронизливим дзенькотом застрибала по підлозі і довго десь у кутку ображено дзвеніла...

— Ох, ці мужчини! — Марія Іванівна не витримала і пішла на кухню. — Боже мій! Та чи у вас тут побоїще відбулося з череп'яним драконом?

— В... ви знаєте... — Григорій Петрович зовсім розгубився серед череп'я, — не посуд, а якісь літаючі тарілки...

— Ви, мужчини, може, і вмієте підбирати ключики, а ось на кухні... — І Марія Іванівна рішуче відсторонила Григорія Петровича від газової плити. — Дозвольте мені показати...

Потім вони пили каву, сидячи у м'яких кріслах за маленьким столиком, над яким так затишно світився торшер-соня, і розмовляли наче давні знайомі. Виявилось, що Марія Іванівна вчителює, що перше заміжжя її склалося, на жаль, нещасливо і вона вже три роки, як одиначка. Потім виявилось, що Григорій Петрович — старший інженер НДІ і що в нього теж невдало склалося перше подружнє життя і звідтоді — три роки — він одинак. А ще виявилось, що обоє вони вже три роки як мешкають у цьому будинку.

— Неймовірно, — не міг збагнути Григорій Петрович. — Три роки і незнайомі.

— Прямо дивно, — згоджувалась вона, відчуваючи, як зігріває її кава, і додавала своє улюблене:

— Це ж треба, га?

Потім виявилось, що Григорій Петрович всі ці три роки знав Марію Іванівну, але, як додав вибачливо: «В односторонньому порядку...»

Марія Іванівна, повагавшись, призналась, що і вона знала всі ці три роки Григорія Петровича.

— Тільки офіційно ми не були знайомими, бо я раніше не губила ключик...

Григорій Петрович спохватився.

— Вибачте, я ж обіцяв... Зараз, зараз...

Він метнувся на лоджію і приніс звідти невеликий ящикок — шухляду із старого столу — поставив його посеред кімнати і заходився перебирати різне залізниччя, інструменти та, час від часу показуючи ключики різних форм і розмірів, запитував:

— Не такий?.. А може, цей підійде, Маріє Іванівно?

Марія Іванівна, посміхаючись самими очима, заперечливо хитала головою.

— Ні, ні, не підійде. Шукайте ще, Григорію Петровичу. Кажуть, хто шукає, той завжди знаходить.

Але як Григорій Петрович не старався, а так і не зміг підібрати ключик.

— Який жаль... — зітхнула Марія Іванівна. — Через кілька хвилин розпочнеться перша серія «Іронії долі, або доброго здоров'я помившись». Я так хотіла подивитись цю комедію.

— У вас який телевізор?

— «Електрон».

— Уявіть, у мене теж «Електрон».

Григорій Петрович увімкнув свій телевізор, і Марія Іванівна сплеснула руками.

— О, як він у вас чудово працює! Що то значить мужські руки! А в мене то диктор двоїться, то зображення стрибає, то звук зникає.

Вони дивилися першу серію «Іронії долі...» і сміялися, як симпатичний москвич Женя в передноворічний день «перебрав» у лазні і помилково замість свого товарища полетів у Ленінград. Думаючи, що він у Москві, забрався в чужу квартиру (вулиця, номери будинку і квартири — все зійшлося) та як познайомився у тій квартирі з симпатичною Надею, та як...

Марія Іванівна, дивлячись фільм, раз по раз сплескувала руками, сміялась і вигукувала:

— Це ж треба, га?

Оскільки на екрані герой і героїня пили шампанське, Григорій Петрович теж дістав пляшку шампанського і два кришталеві бокали.

— Я п'ю, Марійко... тобто, Маріє Іванівно,— підняв він бокал,— щоб знайшовся твій... тобто ваш ключик.

Марія Іванівна, пригублюючи іскристе напівсолодке вино, все ще дивувалась:

— І де ж я його загубила?.. А так хотілося подивитися ще й другу серію.

Дивились і другу серію.

Коли на екрані Надя, прилетівши літаком з Ленінграда у Москву, відкрила своїм ключем квартиру Жені і спинилась біля нього сонного, Марія Іванівна радо вигукнула:

— Знайшли одне одного!.. Це ж треба, га?

Та ось закінчилась і друга серія. Григорій Петрович опустився на коліна біля ящика з одного боку, а Марія Іванівна з другого.

— Марійко... — у відчаї прошепотів Григорій Петрович. — Мабуть, я не підберу до твоєї квартири ключика.

— І на що ти тільки здатний, Гришо? — Марія Іванівна покуйовдила вже трохи поріділу чуприну Григорія Петровича. — А я думала...

— Що ти, Марієчко, я постараюсь... постараюсь...

— І де ж я його загубила? — все ще дивувалась Марія Іванівна. — Зроду зі мною такого не було. Це ж треба, га?

Врешті-решт ключик таки знайшовся.

Щоправда, рівно через місяць.

І — уявіть собі — під Новий рік.

І — уявіть собі — якраз у той день, коли Григорій Петрович і Марія Іванівна, щасливі й врочисті, повернулися із ЗАГСу.

І де б ви думали, був ключик?

Та в сумочці Марії Іванівни.

Боже мій, до чого ж неуважні ці жінки! Це ж треба, га?

ТОВАРИШ ІЗ МІНІСТЕРСТВА

...От ви говорите, яка, мовляв, різниця, де працює товариш. Головне, аби він був вам справжнім товаришем, а посада його, мовляв, ніякої ролі не грає... Гм... Так то воно, звичайно, так... Це коли ваш товариш та займає посаду таку ж, як і ви. Чи приблизно таку. А коли він вище?.. А коли ваш товариш та працює, приміром, у міністерстві? Га?.. Як от в Анатолія Карповича, мого знайомого. Сам він завідує відділом в облуправлінні, а товариш його в столиці, в міністерстві. А познайомились вони, коли ще разом інженерами починали. От звідтоді як приїздить

Анатолій Карпович у службових справах до Києва, то неодмінно у свого товариша із міністерства зупиняється. Про готель той товариш і слухати не хоче: «Тільки, каже, у мене».

І ось трапилось так, що товариш той із міністерства теж прибув у відрядження. Тепер Анатолій Карпович про готель і слухати не хоче... «Тільки,— каже,— у мене будеш жити».

А в Анатолія Карповича, як на ту біду, сімейна ситуація була, як він казав, не зовсім здорова. Із дружиною саме розлучався. Вже кілька місяців із нею тільки й того, що під одним дахом жив. А спали вони у різних кімнатах, харчувалися теж нарізно. Більше того — не говорили між собою. Хіба коли там словом яким перекинуться і все.

І тут, уявляєте, товариш із такого відомства приїздить. Воно б, може, й нічого — у міністерствах, буває, теж розлучаються, але... Але треба вам сказати, що Анатолія Карповича та мали підвищувати. З ним навіть бесіду на цю тему проводили. Все, як кажуть, на мазі було. І тут приїздить товариш із міністерства. Побачить він, що Анатолій Карпович з дружиною — гир-гир, доповідь міністру і — пиши пропало! Бо кого це підвищать, якщо в нього дома заледве чи не корида триває...

Тож Анатолій Карпович і просить свою дружину, бувшу, можна сказати, дружини: так, мовляв, і так, я вас дуже прошу... Давайте зіграємо роль зразкового подружжя. Я — люблячого чоловіка, а ви — такої ж дружини. А вона йому: грайте, досвід у вас чималий. Двадцять літ грали, каже, переді мною роль люблячого мужа... То продовжуйте і далі... Одне слово, домовились.

Ну, а щоб видимість сімейного благополуччя створити, знесли вони свої ліжка назад у спальню, поруч їх поставили, як і годиться. Весільне фото, розірване навпіл під час одного з боїв місцевого значення,

назад до купи стулили (вона свою половинку дала, себе, тобто, а він свою — теж себе). Склеїли фото так, що й не запідозриш нічого, і на стіну на видному місці повісили. А на тім фото вони — тоді ще молоді — одне до одного голівки посхиляли... Ідилія...

Ну, приїхав товариш із міністерства, милий такий, симпатичний чоловік, інтелігентний, вихований... Анатолій Карпович познайомив його з дружиною, за стіл сіли. Дружина ластівкою щебече, Анатолій Карпович зі свого боку соловейком витьохкує — благодать. Мир. Щастя. Благополуччя... Ну, посиділи вони, як і годиться при зустрічі, нагомонілися... Пора вже й спати. Гостя у залі вклали, а самі в спальню пішли. Дружина в халат закуталась і на ліжко під ковдру, а чоловік щось там на підлозі послав, теж ліг.

Мовчать, сопуть.

Вона й каже:

— Я довго не витримаю грати роль закоханої дружини. Я вас ненавиджу!..

А він їй так люб'язно:

— Я вас теж ненавиджу, але — тссс!.. Так треба. Потерпіть день чи два...

Ну, обмінялися вони ввічливими словечками, коли це чують — гість у залі встав... Як схопиться тут Анатолій Карпович, постіль свою під ліжко, а сам до дружини в ліжко, під спільну ковдру.

А вона як зашипить:

— К-куди ви лізете?! Ми з вами — чужі люди, щоб під однією ковдрою спати. Я вас, — шипить, — ненавиджу!

А він теж їй шипить:

— Чужі не чужі, а доведеться під однією ковдрою поспати ніч-другу. Не дай боже товариш якось замітить, що нарізно спимо — все пропало...

Правда, примусила вона його одягтися, Анатолій Карпович слухняно одягнувся і навіть галстук пов'язав. І ліг до неї під колишню спільну ковдру.

Отож сплять вони в однім ліжку ніч, другу, а товариш із міністерства гостює у них та гостює. Навіть у своє високопоставлене відомство не поспішає. Вдень він зайнятий, а на вечір до них повертається. А їм і далі доводиться грати роль люблячого подружжя. Вона, як і перше, ластівкою щебече: «Толя... Толічок... Дорогий мій...», він соловейком заливається: «Алла... Аллочка... Дорога моя...» Та одне одного в щічки — чмок-чмок... Як голубів пара. А усмішки... Що за зразково-медові усмішки квітли на їхніх райдужних обличчях! Хоч на показову виставку передових сімейств їх відправляй.

Гість ними не намилується.

«Ах,— каже,— вам тільки позаздрити можна! У вас така любов. Двадцять літ живете разом, а наче вчора побралися. Наче у вас медовий місяць...»

І живе той товариш у них та живе. Справ у нього багато зібралось чи що? А вони й далі сплять удвох в однім ліжку. Правда, Анатолій Карпович галстука на ніч не зав'язує, а ще по якомусь там часі й одягтися перестав. І вона теж у халат більше не кутається... «Жарко, — каже, — під ковдрою та у халаті...» І так вони щебечуть тихо та мирно: «Толя... Толічок... Дорогий мій...» Алла... Аллочка... Дорога моя...» Правда, вона застерігає його: «Це я тренуюсь, щоб із ролі не вийти». Він їй тією ж монетою віддячує...

Ну, грали вони свої ролі, грали та й — догралися. Знову зішлися. Прямо, як медовий місяць у них... Тільки гість їм уже почав заважати. А він, ніби відчув, що вже зайвий, за портфель і відкланюється... Зоставайтеся, мовляв, щасливі, я вже своє зробив, мушу відчалювати...

Отож поїхав гість, а вони — Анатолій та Алла — знову живуть собі та живуть. Глянути на них любо.

А ви кажете, що немає значення, де товариш працює. Гай-гай, що не говоріть, а дуже вигідно мати товариша із міністерства!

НАЙСПРАВЖНІСІНЬКИЙ РИЦАР

Антиісторична історія

Як свідчить одна маловідома хроніка маловідомого Августина Цікавого (том третій, стор. 389), у часи середньовіччя найпопулярнішим серед знатних рицарів був традиційний щорічний турнір «Ану ж бо, рицарі!..»

За умовами того турніру кожен претендент на перше місце (себто на звання «найсправжнісінький рицар») мав викласти якусь одну, правдиву, але найдраматичнішу історію про те, як у найкритичнішій ситуації, коли вже, здавалося, не було та й не могло бути іншого виходу, його порятував рицарський обладунок.

Ось як переповідає Августин Цікавий про один із таких традиційних щорічних турнірів.

Виходить у коло хоробрий та знатний рицар, увесь закутий у залізо, і починає страшним голосом розказувати страшну історію про те, як в одній з гарячих битв на нього напало аж дванадцять чужинських рицарів.

І були ті чужинські велети з ніг до голови закуті в залізо.

І почалася нерівна битва одного проти дванадцяти.

Завмерли слухачі...

Завмерло жюрі...

І розказує рицар з усіма подробицями (ой, жахливими подробицями!), як дванадцять мечів рубали його з усіх боків і який страшний грім та дзенькіт стояли тоді на полі бою...

— І пощербили та поламали чужинські рицарі свої мечі об моє залізо і змушені були з ганьбою втікати геть!.. — гордо вигукнув претендент на перше місце. — От який у мене міцний-преміцний обладунок та як він мені врятував життя!

— Гм...— глибокодумно гмикнуло жюрі і додало всього лише одну фразу: — Як кажуть... буває...

Дзенькаючи важким обладунком, у коло виходить інший претендент, рицар заледве чи не двометрового зросту. Як ступає той велет, то аж земля під ним вгинається...

— Оце бога-атир!!! — захоплено вигукує жюрі. — Ну... викладайте нам страшну-престрашну історію, як вас урятував чи рятує в битвах обладунок.

— Значить, так... — починає рицар-велет, і його могутній бас рокоче з обладунка, наче з велетенської порожньої бочки. — У суботу моя ненаглядна половина та забагла, щоб я... Подумати тільки, — щоб я, рицар! — та повітрушував килимкові доріжки! Я й кажу їй: будучи знатним рицарем, я ще так низько не впав, щоб витрушувати пил з килимкових доріжок. Хоча чистоту в принципі люблю. І тут вона схопила ополоник і...

— Що, і-і?.. — враз зацікавилось жюрі.

— І-і... як лусне мене по спині,— розказує далі рицар страшну свою історію,— я аж захитався. Але, на щастя, на ногах устояв. Ополоник, звісно, розлетівся в друзки. Але — кріплюся. «Бий, — думаю, — бий... Обладунок витримає не один такий ополоник». І тут вона як закричить: «Понатягав на себе залізачя, що і вдарити ніяк!» Плюнула моя половина і пішла сама вибивати доріжки. А я подався у двір грати в доміно... От як мене здорово виручив у драматичній ситуації рицарський обладунок!

— О-о-о!.. — захоплено вигукнуло жюрі. — Це вже щось справді дуже цікаве!

І присудило тому велетню друге місце.

Аж тут виходить у коло наймолодший рицар Федя.

— Ну, розкажуй, як тебе у битвах рятує рицарський обладунок, — призапрошує його жюрі.

— За битви не скажу, а ось у трамваї здорово виручає, — з гідністю починає Федя. — Натягнеш на

себе обладунок, зайдеш у трамвай, сядеш і їдеш собі преспокійно. І не треба тобі нікому місця вступати. Бо сидиш ти в рицарському обладунку і не видно, хто ти під залізниччям: молодий чи старий. Думають пасажири: якщо сидить рицар і нікому — ні малому, ні старому — місця не вступає, то виходить, цей рицар уже сам дід... Що не кажіть, а здорово нас, рицарів відважних та знатних, виручає обладунок! — закінчив Федя свою розповідь.

— Перше місце! — захоплено вигукнуло жюрі.— Федя—найсправжнісінький рицар, котрий не губиться у будь-якій, бодай і найдраматичнішій ситуації.

СОНЦЕ ДЛЯ ТАТА

«Здрастуй, Бюро погоди!

Пише тобі учень 2 «а» класу Петя Чумак. Я вчуся тільки на «4» і «5». А з математики у мене одна лише трійка. Галина Михайлівна каже, що я можу і ще краще вчитися. Як захочу. А вона не знає, що я вже давно-давно захотів краще вчитися. Тільки математика не хоче, щоб я її краще вчив. У нас зараз канікули, а в третьому класі я буду вчитися тільки на саме п'ять. От побачиш!

А ще я люблю купатися. Тільки не у ванні, а в справжньому Дніпрі. А живемо ми біля самого-самого Дніпра. Отам, де село Лоцманка, наш масив. І Дніпро навіть з нашої лоджії видно. І видно, як по ньому пливають білі-білі пароплави. Такі швидкі, як ті метелики. Мама каже, що то «Ракета» і ходить вона у місто Запоріжжя.

Але мама не пускає мене купатися. Бо я погано плаваю. А як я можу навчитися плавати, як дивлюся на Дніпро тільки з лоджії? А таткові навіть у неділю ніколи. Він каже, що в нього дуже важливі діла. А мама сердиться. Дружки в тебе, каже, а не діла. А вчора мама вигукнула, що годі нам вдома сидіти,

а татові до дружків ходити. А підемо всі у неділю на пляж. І будемо купатися в самому-самому Дніпрі.

Я ждав неділю і ось вона прийшла. Я встав дуже рано і почав збиратися до Дніпра. Дістав маску, ласті і трубку. А потім надув крокодила Гену. Дув, дув, ледь із себе увесь дух не видув, а Генку надув здорово! Во, який пузатий став. Тепер на ньому і татові можна плавати. І я сказав татові, що він перший поплаває на крокодилі Гені. Навіть скільки захоче.

А мама дістала свій найкращий купальник.

А тато нічого не дістав.

«Побачимо,— каже,— що сьогодні Бюро погоди заспіває!»

А я ще ніколи не чув, щоб Бюро погоди та співало. Співає тільки радіво. А сьогодні воно не співало, а сказало, що за даними Бюро погоди буде дощ. І нащо ти, Бюро, дало радіві такі дані? Хіба ти не знаєш, що у неділю треба робити сонце?

Ми не встигли піти на пляж, як пішов дощ. І ми zostалися вдома. Я випустив увесь свій дух з крокодила Гені. А татові стало дуже нудно, бо дощ ішов і йшов. І тато теж пішов. У буфет пиво пити.

А мама сиділа біля телевізора, дивилася кінокомедію і плакала. Вона плакала тихенько, щоб я не чув. А я чув... І сказав собі: як виросту і стану татом, то ніколи-ніколи маму не буду у вихідний лишати саму вдома.

А повернувся тато аж вночі. Коли я спав. Тобто, я ще не спав навсправжки, а тільки удавав, що сплю. І чув, як мама плакала, а тато кричав, що йому все набридло і що він піде од нас...

І все це ти, Бюро, винувате, бо дощ пустило. Я тебе дуже-дуже прошу, дороге Бюро: у неділю завжди роби сонце. І ми тоді будемо ходити до Дніпра. І тато буде з нами. І на моєму крокодилі Гені поплаває... Я йому аж на півдня крокодила Гену дам.

Так і скажи, Бюро погоди, по радіві: для тата Петі Чумака передаємо сьогодні сонце. Цілий-цілий день. А якщо ти, Бюро погоди, захочеш купатися, я й тобі дам крокодила Гену поплавати. Тільки не забудь про сонце для мого тата.

Жду твоєї гарної погоди.
Петя Чумак».

ЗНАЙОМСТВО ПО ШЛЮБНОМУ ОГОЛОШЕННЮ

Ненаукова фантастика

Після того, як вона дала в газеті шлюбне оголошення («Самотня інтелігентна жінка гарної зовнішності шукає інтелігентного супутника життя віком 45—48 літ»), минуло два тижні. Вона чекала, виглядала, вже й надію було втратила, що з'явиться він — інтелігентний супутник її життя — і ось... Перший гість. Перший і, може, останній. І вона поклала собі будь-що його втримати. Бо раптом це її доля? Та й допоки ж бути самотній?..

— Добрий вечір...

Вона дивилася на нього, приємно вражена, і не ховала свого задоволення. Він стояв перед нею злегка посміхаючись — високий, стрункий, елегантний. І на вроду привабливий. Обличчя з тонкими благородними рисами. Одягнений зі смаком. І тримається вільно та незалежно, без скромної соромливості чи скованості. Але й без пихи. Він — сама вишуканість, сама галантність.

— Я прийшов по вашому шлюбному оголошенню.

— А-а... Щось, пригадую, давала у газету. Зараз, скажу вам, не легко знайти інтелігентного і душевного супутника життя. Проходьте, прошу вас...

— Дякую, — легким пружним кроком пройшов він у світлицю.

— Сідайте, будь ласка.

— Дякую... — о, як він красиво й елегантно сів у крісло. І водночас ніби просто й скромно. І дивився на неї м'яко, доброзичливо. І їй здалося, що вона його знає давно-давно...

— Для мене це так... несподівано. Я, признатися, не чекала...

Та очі її говорили протилежне: чекала!

Вона сіла у крісло напроти нього, і на якусь мить запанувава мовчанка. Вона все ще була під враженням од зустрічі.

— Я не знаю, чи відповідаю вашим високим вимогам, — почав він рівним спокійним тоном, — але я готовий витримати найсуворіший іспит.

— Ах, це так несподівано, що я... Навіть не знаю з чого й почати.

Але вона добре знала з чого починати.

— Ви, сподіваюся, з вищою освітою?

— Так, у двох вузах я закінчив п'ять факультетів.

— О!.. — вихопилося в неї і їй стало на мить аж ніяково за свій єдиний вуз і єдиний факультет. — І коли ж ви встигли?

— Мій час завжди суворо розписаний по хвилинах, — стримано відповів він. — Як тоді, коли я вчився, так і тепер, коли я працюю... До речі, моя зарплата — 475 карбованців, — помовчавши, додав ніби між іншим: — Маю трикімнатну квартиру в центрі міста, дачу, машину. Залишається додати: алкогольних напоїв не вживаю, не палю, їм в міру і в їжі не перебірливий.

— Я переконана, що не в грошах і машині щастя, — мовила вона, старанно маскуючи голос, аби не видати, що задоволена і його зарплатою, і машиною. — Іноземними мовами, сподіваюсь, володієте?

— П'ятнадцятьма вільно і сімома зі словниками.

Він сидів рівно і гарно, без напруги чи хвилювання і злегка мружив красиві очі. Все у ньому було пропорційно, молодод, свіжо і сильно.

— Так, я регулярно займаюся спортом,— ніби вгадавши її думки, сказав він.— З трьох видів спорту маю звання майстра. Крім того, я люблю класичну музику і сам граю. Обожаю театр, оперу...

«Це мені сниться...— подумала вона захоплено і сиділа боячись ворухнутися, бо здавалося, тільки вона ворухнеться, як він — це диво з див! — миттю щезне.

— Ви справляєте деяке... враження...— намагалася говорити спокійно і сухувато, аби не видати своєї радості.— Але все це...поезія... А сімейне життя, як відомо, складається також ще і з буденної прози.

— Для мене не існує прози життя. Я з однаковим задоволенням слухаю оперу в театрі і мию вдома підлогу чи перу у ванні.

— Ви-и?..— вихопилося в неї надто голосно.

— Так. До всього ж я сам готую страви і не вважаю це за щось образливе. Моя майбутня дружина буде звільнена від кухні, ванни і всього іншого, що ви називаєте прозою життя.

«Боже мій, яке щастя!..— подумала вона, все ще не вірячи почутому. — Ось він... ідеальний чоловік, мрія усіх жінок. І він уже мій... майже мій...»

Вона була така щаслива, що від повноти щастя їй захотілося навіть трохи пококетувати.

— Ах!...— манірно протягла вона. — Просто не віриться, що у вас немає бодай дрібного недоліка. Адже в кожного чоловіка обов'язково є якась вада. Чи в характері, чи у звичках.

— Я позбавлений недоліків,— просто, без хизування відповів він. — Це єдине, чого в мене немає. Адже я — робот.

— Тобто ви хотіли сказати, що вас звати Робертом? — не збагнула вона.

— Ні, я не Роберт, а — робот,— все тим же рівним, добре поставленим голосом мовив гість.— Тільки робот не механічний, а — біологічний. Я — точна

копія людини і не відрізняюся від неї ні на йоту. Щоправда, справжньою людиною я все ж не можу стати.

— Чому?

— Хоча б тому, що в мене — завдяки закладеній програмі — немає недоліків і характер мій вивірений до мікрона. Я — ідеальний чоловік. Навіть зі знаком якості. А ідеальні бувають тільки роботи, а не справжні люди.

Вона хоч і знала, що біологічні роботи такі ж люди, як і всі, лишень штучного походження та більш досконалі, бо позбавлені тих чи інших вад справжніх людей, але якось не могла в те повірити, не могла те збагнути.

— Невже ви навіть голосу ніколи не підвищуєте?

— У мене голос запрограмований до певного тону.

— Гм... А нерви?

— Я позбавлений нервів і тому завжди стриманий, емоції ж мої тільки позитивні, настрої завжди один і той же: спокійний і врівноважений.

— Н-ну... добре, — вона все ще шукала бодай крихітну тріщину в його зразковій броні. — А коли, скажімо, ваша майбутня супутниця буде нервувати?

На спокійному і вродливому обличчі не ворухнулася жодна рисочка.

— Це мені байдуже. На жіночі капризи чи примхи я відповідаю музикальним свистом.

Вона хотіла сказати: «Голубе, тобі доведеться зі мною все життя свистіти», але стрималась.

— Який ви... незвичайний.

— Я — серійного виробництва! — скромно сказав він. — Але в мені втілена віковична мрія жінок про зразкового чоловіка.

— Так, ви наша мрія, — згодилась вона, але говорити далі чомусь їй не хотілося.

Помовчали.

Хоча ще було тільки за полудень, але в кімнатах раптом почало хутко сутеніти.

Вона встала і підійшла до вікна. З-за Дніпра наповзали хмари, на обрії шугали бузкові блискавиці... Зненацька розкотисто, ніби над головою, трахнув грім, і вона тихо ойкнула... Він у кріслі навіть не ворухнувся.

«У нього ж немає нервів, — подумала вона розчаровано. — Хіба з таким чоловіком коли-небудь погиркаєш в смак?..»

За вікном залопотіло, пустився дружний рясний дощ, і на асфальті вмить з'явилися блискучі калюжі... Злива була теплою, бо діти зграйками бігали під дощем, стрибали через калюжі і — мокрі-мокрісінькі — верещали від задоволення.

— А ви дощ... любите?.. — запитала вона не обертаючись.

— Ні, я не люблю, коли з неба ллється багато води.

— Гм... Ви, мабуть, простуджуєтесь?

— Я не знаю, що таке простуда і що таке взагалі хвороби, — відповів він і вмовк, чекаючи її подальших запитань.

А вона на якусь мить забула про нього.

Дощ все лопотів і лопотів, сміялися й галасували мокрі діти в дворі, а за Дніпром, де вже виглянуло сонце, заграла веселка. І зненацька вона відчула, що їй теж хочеться побігати босій під оцим теплим літнім дощем... І стрибати через калюжі. І бродити в калюжах. І щоб плаття на ній було мокрим і щоб липло до стегон, а волосся щоб прилипало до обличчя... А ще хотілося їй, щоб поруч неї бігав із закачаними холошами її чоловік... Ні, не ідеальний, а звичайний-звичайнісінький і без знань іноземних мов... Хай навіть із вадами, але щоб обов'язково з нервами.

І ще їй захотілося, щоб він... простудився. Ну, не дуже, а так... трохи... І щоб вона його вклала у по-

стіть, а він щоб вередував... Так, злегка... А вона б напувала його од простуди чаєм з калиною і розказувала б йому казочку... Про ідеального чоловіка без єдиної — боже мій, який жах! — без єдиної вади. І вони б сміялися удвох. І вона б казала йому:

«Правда ж, що це неймовірно: ідеальний чоловік?..»

«Міф, — згодився б він. — Всі ми звичайні, прості. Земні».

А напоївши чаєм, вона б закутала його в теплу ковдру, сіла б поруч на ліжку і питалася б:

«Ну як?.. Тобі вже краще?..»

— А може, ви все ж таки простуджуєтесь? — як і перше не обертаючись, запитала вона і в голосі її прозвучала ледь прихована досада.

— Ні, — твердо відповів він. — Це просто неможливо.

— Який жаль... — зітхнула вона.

І повільно оглянулася.

У кімнаті нікого не було.

Не було і його — ідеального, вимріяного, незвичайного.

Та бог із ним, гірше, що немає і звичайного, земного.

Бодай і з вадами.

— Який жаль, — повторила вона і задумалась... А за вікном все лопотів і лопотів рясний дощ і все так же дзвінко галасували на дощі діти... Йй було вже за сорок, але йй ще так хотілося босій побігати під дощем...

ВЕСІЛЛЯ У ДІВЦІ

«Шановна тов. редакція!

Звертається до тебе у дуже терміновій справі колишній жених Устин Галаганський, він же поки що єдиний претендент на високий пост законного чоло-

віка вельмишановної Аглаїди Швидкої, котра мешкає у населеному пункті під назвою Діївка, по вулиці Кам'яній у власному мурованому будинку із семи кімнат.

Що я можу сказати про себе? Якщо, звичайно, самокритично, якщо поклавши руку на серце, то тільки позитивно. Адже ще будучи, як у народі кажуть, парубком, абож каваліром, я всіх глибоко вражав солідною поведінкою і гуманним ставленням до дівчат. Піднявшись вище і ставши з каваліра женихом, я не загордився, як декотрі, а продовжував і далі всіх вражати англійською джентельменністю, або по-нашому, по-простому, різними там культурними викрутасами.

Завдяки своїй нерозбещеній цноті й зразковій скромності я зумів дійти — хоч це було й нелегко! — аж до самого весільного акту.

Але безвідповідальна халатність деяких недбайливих працівників нашої електромережі привела мене до фіаско.

Врочистий ритуал, що називається весіллям, здійснювався у батьків вельмишановної Аглаїди.

Коли гості випили по чарці, то, як і годиться у даній ситуації, почали кричати, що їм — «гірко»!

Оскільки я ще раніше встиг познайомитись на практиці з хвилюючим процесом цілування, а сам шлюбний ритуал здійснював уже втретє, то я з гідністю встав, щоб достойно виконати замовлення гостей, як раптом у цей найвідповідальніший момент починають гаснути лампочки. Спершу вони почервоніли, потім пожовтіли, а тоді враз стало так темно за весільним столом, що один з гостей вирішив скористатися темним моментом і випити на дурняк, ще одну, зайву, не запрограмовану чарку.

Я вже здійснив підготовку до здійснення акту цілування (себто витер губи), як моя майбутня теща крикнула:

— Просимо молодих трохи зачекати, я зараз свічку принесу. У нас світло частенько гасне і буває, що надовго.

Але я вирішив не чекати свічок, а почати здійснювати свій обов'язок у пільмі. І ось в розпалі процесу цілування з'являється моя майбутня теща із запаленими свічками і виявляється... Виявляється, що загалом я цілую достойно, але цілую не свою законну наречену, хазяйку будинку, а одну гостю, котра, на превеликий жаль, не змогла мені в той драматичний момент сказати, хто вона така. Щоправда, я відчув пручання під час хвилюючого акту цілування і навіть стусани під свої ребра, але сприйняв їх за вияв скромності своєї нареченої і продовжував далі виконувати покладену на мене місію.

— Ах, ось ти який... г-голубчику?! — закричала моя майбутня теща. — Не встигло світло погаснути, як уже до іншої? А такий же поважний на вигляд талисий, а бач... Вибрала ти собі, дочко, меткого женишка!

Я тоді солідно встав, відкланявся і кажу з благородним тремтінням у голосі:

— Як ви смієте, моя майбутня тов. тещо, так перекручувати мої найчистіші наміри? Хіба я винуватий, що у вас гасне світло? А в мене, може, сліпота куряча! Може, я взагалі нічого у пільмі не бачу!

— Ха!.. У нього куряча сліпота!.. — ехидно мовила теща. — Сліпий, а чомусь не кинувся цілувати бабу Веклу, що оно сидить і спить, а облапошив молоду гостю!

— Та при чім тут молода? — кажу я обурено. — Хоч ваша дочка й стара, але я тільки її люблю і женюсь зараз на ній не заради вашої домини із семи кімнат, а заради благородного чувства!

— Ах, так я... стара?! — схоплюється тут вельмишановна моя тов. наречена. — Ну, я тобі зараз... зараз покажу, хто старий!

Показати вона нічого не встигла, бо до мене з кухонним ножом кинувся нервовий чоловік тієї гості, котру я в п'ятні поцілував. У результаті такої наглої агресії я змушений був відступити із Діївки аж у Дніпропетровськ...

Отож, зважаючи на вищесказане, я і прошу тебе, шановна тов. редакція, провести на сторінках своєї газети гостру і принципову дискусію на животрепетну тему: «Чи кохаю я тов. Аглаїду Швидку?» Певний, що більшість читачів відповість на це запитання тільки позитивно. А тому прошу тебе, тов. редакція, після дискусії примусити мою колишню тов. наречену Аглаїду Швидку дограти перерване весілля і цілком добровільно стати моєю законною жоною. Прошу прискорити процес догравання весілля, оскільки мене виселяють з гуртожитку, як такого, що ніде не працює, а жити мені нігде.

Устин Галаганський, бувший зразковий жених тов. Аглаїди Швидкої, бувшої моєї діївської нареченої».

«Вельмишановний Устин Галаганський, колишній зразковий жених тов. Аглаїди Швидкої!

Щодо гадання «Чи кохаєте ви тов. Аглаїду Швидку?» нічого певного не можемо вам пообіцяти, адже всі наші читачі зараз зайняті попередніми дискусіями, а ворожки поки що у нашому штаті немає.

Ми, звичайно, співчуваємо вам, але возвести вас у ранг законного чоловіка тов. Аглаїди Швидкої теж не можемо, бо наш спеціаліст по перерваних весіллях зараз дуже зайнятий (у нього самого щось не клеїться з весіллям).

Одне можемо певно сказати: ви, Устин Галаганський, сам і винуватий. Усім відомо, що в Діївці кепсько з освітленням, там частенько падає електронапруга або й зовсім гасне світло, то що вас понесло в ту Діївку шукати собі наречену? Хіба у нас мало

інших населених пунктів, де ніби нормально горять лампочки і де аж ніяк не можна переплутати наречену та ще власницю будинку із семи кімнат з якоюсь весільною гостею (та ще й заміжною)!

Отож пропонуємо вам на вибір кілька населених пунктів з хорошим електроосвітленням, а саме: Сухачівка, Кайдаки, платформа № 167. Вибирайте у будь-якому з них підходящу тов. наречену з власним будинком і преспокійно здійснюйте хвилюючий і врочистий акт цілування».

СНІГОВА СЛІПОТА

У трамвай зайшла, як на п'єдестал піднялася.

Струнка, неприступна, горда.

Наче з бронзи вилита. І вилита добрим майстром у класичній формі. Волосся — кольору стиглої соломи — по плечах розсипалося.

Чорні окуляри.

Моднющі джинси, хіппові джинси.

Туфлі в блискучих пряжках, на товстелезній підшві, без п'яток. Оті, що — «ні кроку назад».

Зайшла і ніби засліпила старенький торохтливий трамвай.

— Лю-юбко-о?! — почулося невпевнене і здивоване одночас. — Ти це чи не ти?

До красуні модної одна з пасажирок підійшла — чорненька, скромненька. Невиразна.

— Ти, питаю, чи не ти?..

Білявка красивим жестом окуляри зняла.

— А-а... Марія... — і з усіх сил намагалася вдати, що рада зустрічі. — Привіт!.. Як кажуть: скільки літ...

— Давненько не бачилися...

Уважно розглядали одна одну.

Білявка гордовито посміхалася, виставляючи всю себе на показ: на!.. дивись!.. заздрь!..

Чорненька відчула, що програє в порівнянні з нею — білявкою, але виду не подала. Тільки нервово осмикнула своє простеньке ситцеве платтячко.

— Звідки їдеш? — машинально запитала.

— Від спекуля, — хизувалась білявка. — Дістала в нього диск «Боні М». Півсотні здер.

— За одну лише пластинку? — здивувалась чорненька.

— Так модніюща ж!

Помовчали.

— Ну, а як живеш... взагалі? — запитала чорненька, аби не мовчати далі.

— Хіба не бачиш? — мружила гарні очі білявка і дивилась на знайому з відтінком поблажливості.

— Бачу... — зітхнула чорненька. — Все хіппуеш. Джинсики на тобі, скажу...

— Фірмові, — гордо сказала білявка. — «Супер лайф».

— Де ж це ти їх відхопила?

— Ха!.. У спекуля. 250 відвалила.

— Дорого... — чорнявка знову зітхнула. — П'ять гарних платтів за такі гроші можна купити. А то і всі шість.

— Кого зараз здивуєш банальним платтям? А що дорого, то... Мода, як відомо, вимагає жертв.

— Гм... — чорнявка вперше на білявку іронічно глянула. — І хто ж це гроші пожертвував?

— Чоловік.

— І ото... дав? — недовірливо чорнявка. — Я із свого не видавила б такої суми.

— Уміти треба. Якщо хочеш, можу поділитися досвідом, — пирхнула білявка. — Я спершу наївно навідала на нього — пестощами брала, сльозами, навіть погрозами... А він — і слухати не хотів. «Обійдешся, — каже, — без штанів». Це джинси для нього штани! Мене зло взяло. Невже, думаю, не видавлю з тебе, скупердяя, хіппові джинси?.. Не на ту напав!.. Виникла в мене одна задумка. Почекай, думаю, я

тобі влаштую!.. І влаштувала. Підмовила одну знайоому. Катериною її звати... «Ти, кажу, Катько, любиш хохми розігравати. Давай видавимо з мого жмикрута джинси!» Розказую їй що та як... Кинься, кажу, моему чоловікові на шию, поцілуй його, а я вас застукаю. І влаштую йому пречудовий скандальчик... Катька, дівка весела, любить придурюватись, то й згодилась. Я, каже, так поцілую твого чоловіченька, що видавиш з нього все, що захочеш. Хоч і кожушину, не те, що якісь там штани.

— Ви що... серйозно? — скинула брови чорнявка.

— Як по сценарію вийшло, — задоволено білявка. — Катерина йому на шию кинулась, він отетерів... А вона як поцілує його, а тут я... «А-а... цілуєтесь?! — на увесь квартал. — Ось ти який, г-голубчику?! Та я зараз же в завком біжу, хай усі знають у тресті, який ти...» Ну, як пишуть: і те де, і те пе...

— І-і, що? Дав гроші?

— Де він міг дітися, як я за жабри його взяла, — білявка ляснула себе по задньому місцю. — Бачиш, бирка. Хіппові. Аби уникнути скандалу та щоб я на місце його роботи не пішла, відвалив двісті п'ятдесят. Напозичав у своїх співробітників.

— Здорово! — з погано прихованим глузом протягла чорнявка.

Білявка промовчала і на її вродливому смаглявому обличчі враз почала танути весела безтурботність.

— Здорово, та не дуже, — по хвилі озвалась вона вже іншим, наче аж ображеним голосом. — Катька перестаралася... А ще подруга називається!..

— Та що таке?

— Перебіг він до неї.

— Чоловік? — вражено чорнявка.

— Ну...

— Овва!..

— Я від Катерини такого свинства не чекала! — сердито білявка. — Просила ж її: поцілуй його як-не-

будь... Для хохми... А вона... Та й від нього такого вибрику не чекала. Був же тихий, скромний, на чужих жінок і не дивився. А Катька як поцілувала його, то й голову втратив. І що він у ній такого знайшов? Сіренька, як перепілка, а бач... Перебіг. І вона, безсовісна, чужого чоловіка прийняла, пригріла...

— Що поробиш,— мовби співчутливо чорнявка, а в самої очі так і сяють.— Сама казала: мода вимагає жертв.

— Та ти що? — аж верескнула нервово білявка.— Співчуття мені висловлюєш?.. Думаєш, я за ним помираю? Сохну? Ха!.. Було за ким! Та я таких з десятків знайду!.. Та я...

І квапно чорні окуляри наділа.

— З очима щось... ріже, — винувато пояснила, хоч чорнявка й не питала її.— Наче снігова сліпота. Як ото в альпіністів буває. Так мені лікар пояснив. Од усього яскравого сліпну.

— І правда,— сказала чорнявка.

І, не попрощавшись, на зупинці з трамваю вийшла...

П'ЯТЬ ДРУЖИН СТЕПАНА КРИМЧЕНКА

О сьомій вечора прийшла дружина з роботи. Як завжди, бідончик свіжого пивка принесла. Такий симпатичний бідончик, голубими квіточками обмальований. Шкода тільки, що малий. На три літри. Степан лише раз до нього приклався, а вже й дно... Та все одно після бідончика відчув у собі стільки енергії, що аж захотілося щось таке... мм... незвичайне здійснити. Відкриття яке зробити... Щоб про нього — Степана Кримченка — так усі й заговорили.

— Чуєш?.. — хотів було з дружиною поговорити, але, як не силкувався, проте далі отого «чуєш» не пішло. Не знайшов інтересної теми для інтелігентної бесіди. Та й про віщо з дружиною говорити, як жи-

вуть вони вже більше року — все вже вона йому виказала. І він, звичайно, їй.

Вийшов на лоджію, сигарету запалив. Новий приплив у собі незвичайних сил відчув... Ех!.. Не розуміють його, а він би таке утнув!.. Він би показав, хто такий Степан Кримченко!.. Він би... Але не придумавши нічого підходящого для виявлення своїх творчих можливостей, спересердя швиргонув недопалок на клумбу, повернувся в кімнату і ліг на диван.

«Ладно, — подумав, аби себе заспокоїти, — сьогодні посплю, а завтра вже той... архімедити почну».

І відразу ж заснув, сповнений рішучості чимось здивувати людство. І приснився йому дивний сон: буцімто він уже не Степан Кримченко, а — хан кримський. І дружина у нього тепер не одна, а цілих п'ять.

Спершу Степан аж злякався: навіщо йому стільки дружин?.. З однією немає про що говорити, а то — п'ять... Але згадав, що віднині він хан, і трохи заспокоївся.

Став він зі своїм гаремом знайомитись.

Перша його дружина виявилась офіціанткою ресторана.

«Ти диви-п... — подумав вражено, — здорово! За її чайові щодня питиму. Та й у ресторані жінка окремий кабінетик для мене і моїх дружків відведе... Задарма ще й напоїть. Райська житуха!»

Друга виявилась водієм таксі.

«Гм, не те, але... Але згодиться. Принаймні, буде мене і моїх дружків задарма в ресторан возити».

Третя виявилась зав. промтоварною базою.

«Щоб одягала мене у все моднюще та імпортне, — велів їй Степан. — А дещо можна й наліво продати. Свіжа копійка не зайва».

І до четвертої підходить.

А та — на рибозаводі працює.

«Ладно, — махнув він рукою, — носи побільше

тараньки. Я на похмілля пивко люблю, таранька згодиться».

І до п'ятої.

«А ти де вкалуєш?»

«В пологовім будинку», — одказує п'ята.

«Гм... Яку ти шабашку носитимеш?»

«Я тобі, Стьопочко, — одказує вона, — щовечора буду по дитиночці приносити. Їх у нас багато...»

«Та ти що... чокнута? Навіщо мені така шабашка? Хіба з дітьми поживеш у своє задоволення?» — крикнув Степан і проснувся.

— Ху-ух!.. — ледве дух перевів. — І приснитися ж отаке! П'ять дружин!.. Чотири б, воно б ще куди не йшло: ресторан, таксі, промбаза, рибозавод і... І досить А діти вже й ні до чого...

Перевернувся на другий бік.

Біля нього спала дружина. Одна, єдина...

«Да-а... — розчаровано подумав Степан. — З однією не розмахнешся на шикарную жизнь».

— І допоки ж ти, Стьопо, битимеш байдики? — раптом озвалася у п'ятмі дружина і тяжко зітхнула. — Все райське місце шукаєш, а я — годуй тебе.

— Найшла про що серед ночі пасталакати! — аж образився Степан. — У ханів он по п'ять жінок було. Скільки шабашки їм носили і, між іншим, не дорікали, що хани ніде не вкалують. А ти... Всього-навсього на якомусь там пивзаводі, а вже й ночами почала пиляти. Подумаєш, бідончик пива принесе! Чи й не шабашка. Хан би, приміром, з такою і жити не став! А я — терплю. Мучуся, хоч ти мені навіть ночами спати не даєш!

Дружина зітхнула, промовчала.

— Слухай, — раптом схопився Степан і сів на ліжку. — У мене ідея. А чому б тобі за сумісництвом не влаштуватися ще й на рибозаводі? До пивка б і тараньку носила — зажив би з тобою, як хан.

ДРУГИЙ ТАЙМ

Йшла дівчина вулицею, спідниченькою — хвиць-хвиць, каблучками — стук-стук... Довгоноге таке, а горде — не підступишся. А на грудях — коса руса, а в очах... очах... Ох, краще не питайте автора, що буває в очах дівчини у пору її юного розквіту.

Йшла не сама, а — з транзистором¹.

Йшла, транзистором — хить-хить.

А по транзистору якраз транслювався футбольний матч.

Коментатор увійшов у такий раж, що здавалося, ще мить і з транзистора вискочить.

— Чудова комбінація!.. Відмінна!.. Центрфорвард робить прорив лівим краєм... Обходить захисника... Яка швидкість!.. Яка швидкість!.. Виходить один на один з воротарем... Трибуни завмерли... Удар!.. Го-о-ол!!! Який удар!!! Який удар!!! Це сталося за чотири хвилини до кінця першого тайму. Рахунок один нуль на користь...

І все погонуло у ревищі стадіону...

А дівчина собі йде, спідниченькою — хвиць-хвиць, каблучками — стук-стук, транзистором — хить-хить.

І тут до дівчини... вибачаюсь, до транзистора «VEF-201» підбіг один... Як спраглий до води.

— Пробачте, кому забили?..

А вона і не глянула на нього.

Із висоти своїх дев'ятнадцяти насмішкувато кинула:

— Кому треба, тому й забили.

І далі йде, спідниченькою... (див. попередні фрази), а він за нею біжить, до транзистора так і липне.

— Іде не спішна, позиційна гра, — вже спокійніше коментує охриплий коментатор. — Гості переходять

¹ Як дівчину звали, автор поки що не знає, а транзистор був марки «VEF-201».

в глуху оборону... Жаль... Найкраща оборона — це атака. Чим гостріша атака, тим надійніша оборона.

— Пробачте... хто грає?

— А мені все одно хто.

Він на неї поглянув.

— А мені — не все одно... Дозвольте, я допоможу вам нести цю музику...

І за руку її взяв.

А вона його — лясь!

— ...порушення правил!.. — загаласував коментатор. — Арбітр виносить застереження, щоб грали коректніше.

— Чули?.. — пирхнула вона.

— Не глухий... — буркнув він. — Я тільки хотів...

— Удар із штрафної! — перебив його коментатор. — Гол?.. Ні, у штангу... Ай-ай-ай!!! Яка була чудова нагода зрівняти рахунок!.. М'яч виходить на кутовий... Чи встигнуть гості пробити?.. Ні... Лунає сигнальний свисток і обидві команди йдуть на перерву...

— Гуд бай, болільнику, — сказала вона йому на смішкувато. — Сподіваюсь, що другий тайм ви вже послухаете вдома.

— Який жаль... — зітхнув він. — Такий цікавий матч, а доки я дістануся додому, другий тайм закінчиться.

Вона з подивом скинула брови на лоба.

— Може, ви хочете, щоб я віддала вам транзистор?

І пішла.

І пішла, спідниченькою—хвиць-хвиць, каблучками—стук-стук... Довгонога така, а горда — не підступишся. На грудях — коса руса, а в очах... очах... Ох, краще ви не питайте у автора, що буває в очах дівчини у пору її юного розквіту!

Він біг за нею, бо відчував: другої такої нагоди не буде... Дослухати другий тайм.

— Пробачте, це знову я...

— Я транзистора вам не дам!

— Але ви можете побути з транзистором, — знайшов він вихід.

— Ха!.. — засміялась вона. — П'ятнадцять хвилин перерва, та ще другий тайм сорок п'ять... Ви хочете, щоб я стовбичила перед вами із транзистором аж цілу годину? Посеред вулиці?..

— Тут зовсім неподалік парк, — знайшовся він. — А там таке чудове морозиво! Павільйон на кручі, над Дніпром... А тим часом і другий тайм... Розумієте, іншої такої нагоди послухати другий тайм у мене не буде.

— Гм... — завагалася вона. — Ну... ну хіба що заради другого тайму...

— Щоб вас довго не затримувати, я постараюся послухати швиденько, — заторохтів він, хоча напевно і сам у ту мить не розумів, як це можна сорокап'ятихвилинний тайм послухати «швиденько». — До речі, як вас звати?

— Другий тайм ви можете послухати, навіть не знаючи мого імені, — засміялась вона. — А взагалі... взагалі мене звати Лідую... —

— А я — Микола...

І вони пішли у парк.

Спершу поласували морозивом, потім покаталися на «чортовому колесі», постріляли у тирі (він не міг влучити жодного разу, і це її дуже тішило), потім подивилися новий фільм... Вже о пів на одинадцяті, коли вони гуляли по набережній, вона спохватилася:

— Колю, ти ж так і не послухав другий тайм!

— І треба ж було загулятися? — дивувався він. — Цікаво, хто ж виграв?..

...Через кілька років у них спалахнула перша сімейна сварка.

Вона схопила дочку на руки.

— Все!.. Ноги моєї тут більше не буде! Я йду до мами, а ти як хочеш!..

— О!.. — вигукнув він. — Аж ось коли почався другий тайм!

— Що-що? — не збагнула вона.

— Пригадуєш, ти колись ішла з транзистором вулицею, а я підбіг до тебе послухати матч, котрий саме транслювався. Мені тоді вдалося послухати лише перший тайм. А другий аж оце почався.

— А я тебе тоді... тоді не чіпала! — гнівно вигукнула вона. — Ти сам до мене підбіг... Хто кому забив?.. Хто грає?.. Футболоман нещасний!..

— Ти помиляєшся, дорога, — сказав він. — Я ніколи не був болільником!

— А чого ж ти тоді до мене... підбіг?

— А щоб з тобою познайомитись, — зізнався він. — Як побачив, коли ти йшла з транзистором — сам не свій став... А ти йшла... Ні, ти пливла: спідниченькою — хвиць-хвиць, каблучками — стук-стук, транзистором — хить-хить...

Вона глянула на нього вражено.

— А я думала, що ти заради футболу підбіг.

І опустила дочку на ноги.

— А я і досі чую, як стукотіли твої каблучки по асфальту, — зізнався він. — О, як ти тоді йшла, як йшла...

— Справді?.. Уявляєш, я тільки оце дізналася, що футбол — дуже гарна гра...

Того вечора дочка смикала то маму, то тата, але обоє вони — і мама, й тато — ніяк не могли відірватися від екрана телевізора, де саме транслювався футбольний матч, та все пригадували, пригадували...

— А пам'ятаєш, як ти простягнув до мене руку?..

— То ж я хотів транзистор понести.

— А я тебе ляснула...

— А коментатор як крикне: «Штрафний удар!..»

Ні, що не кажіть, а футбол таки й справді — чудова гра!

МАМА СПІВАЄ ПО ТЕЛЕВІЗОРУ

- Віталику, а кому вже пора — бай-бай?..
- Ма-амо-о... я ще трошки погуляю...
- Ні, синку, вже дев'ять годин і тому всі маленькі дітки мусять спати. Бо хто спить, той росте увісні швидко-швидко. А Віталік теж хоче швидко-швидко рости, правда?
- Хочу-у... І... гуляти ще хочу.
- І спати, і гуляти одночасно не можна. Ось зараз няня віднесе тебе в ліжечко, ти ляжеш, заплющиш очі і до тебе відразу ж прийде найкращий сон.
- Я хочу, щоб ти мене віднесла.
- Синку, я — зайнята.
- А я хочу, щоб ти-и...
- Мама зітхнула, взяла сина на руки і віднесла його в ліжко.
- Ну, ось... Віталік — хлопчик хороший, він мамочку буде слухати, оченятка заплющить... бай-бай буде.
- Ма-а... заспівай мені... казочку.
- Що ти, синку. Казки не співають, а — розказують.
- А ти — заспівай.
- Не можу, Віталику, мені треба берегти голос.
- Щоб у театрі співати, еге?
- Звичайно. Крім того, я дуже сьогодні стомилася.
- Де ти стомилася?
- У театрі. Я багато-багато співала і тому втомилася. А завтра мені треба рано встати, щоб устигнути на літак. А тобі заспіває няня. Правда ж, наша няня гарно співає?...
- А я хочу, щоб ти-и...
- Мене ти послухаєш завтра.
- По телевізору, еге?
- По телевізору, синку, тільки спи.

...Проснувся Віталік, коли за вікном уже стояв білий-білий день.

— Мамо?? — жахнувся він, що так довго спав. — Ти ще не співала по телевізору?..

Але до ліжка підійшла няня.

— Вставай, Віталику, поснідаємо і підемо гуляти. Поглянь у вікно, яким білим сніжком припорошило наш двір.

— І санки візьмемо?

— І санки.

— А мама де?

— Мама зараз далеко-далеко. Вона полетіла літаком аж у саму столицю.

— А коли мама буде співати по телевізору?

— Увечері...

— Хоч би швидше надходив вечір.

Ледве-ледве дочекався Віталік, доки нарешті згас такий довгий-довгий день. І на санках катався, і в сніжки з дітьми грав, і бабу снігову ліпив, і обідав, і спав після обіду, а вечір все не приходив і не приходив.

— Чому не хоче до нас вечір іти? — ходив Віталік за нянею і пхикав: — Він мене хоче помучити і тому не йде.

Та ось уже й вечір довгожданий прийшов і няня телевізор увімкнула, і сказала, що зараз буде естрадний концерт. І на голубому екрані почали співати чужі дяді й тьоті, але Віталік їх не слухав, бо чекав свою маму.

І ось вона нарешті з'явилася на екрані у довгому, блискучому платті, нарядна, красива, з пишним волоссям, що розсипалося у неї по плечах.

— Сюди, сюди!.. Мама вже в телевізорі!.. — закричав Віталік, хоч няня і сиділа біля нього, і, підбігши до телевізора, постукав по екрану. — Мамо, мамо, а ти мене бачиш?.. А тобі в телевізорі не страшно?

Мама нічого не відповіла Віталику, посміхнулася, взяла у руки мікрофон і заспівала...

Вона так ніжно-ніжно співала гарну-прегарну пісеньку про чарівну казку, що приходить до усіх-усіх дітей...

І слухало її багато-багато людей у залі.

— Мама співає для них? — Віталік показав на людей у залі.

— І для них, — відказала няня.

— Бо вони купляли білети, еге?

— Так...

— А в мене немає білета, — і Віталік засмутився.

— Дурненький, — сказала няня. — Мама співає і для тебе.

— Е-е... я хочу, щоб не так.

— А як же ти хочеш?

Віталік подумав і вигукнув:

— А щоб я в ліжку лежав і щоб мама тільки мені співала.

Няня промовчала.

Вже вкладаючись спати, Віталік сонно бурмотів:

— А я куплю білет, ага! Найкращий білет куплю за всі гроші. І покажу його мамі, як вона приїде додому. І мама тоді мені в ліжкові заспівает, правда? Як тим дядям і тьотям, що купили білети, правда?..

МУМІЯ

Фараон дивився на свою вродливу, юну дружину, котра пурхала в палаці, як барвистий метелик, і в розпачі думав:

«І колись це неземне створіння стане... мумією... Всього-навсього мумією. З ким я живу? З ким ділю палац із золотими стінами? З майбутньою мумією... О-о, які ми, фараони, рознещасні! А вона... вона сміється. Безтурботність! Квітне, як чарівний лотос на благословених водах Нілу. Та й що з неї візьмеш,

коли їй якихось там чотирнадцять літ. Свята простота. Це я все знаю, бо мені сімдесят... Ні, здається, сімдесят вісім. І я мудріший за неї разів у п'ять. І знаю, що вона колись стане мумією і покладуть її в кипарисовий саркофаг і всі будуть казати:

«Тут лежить мумія, з якою жив фараон такий-то».

Бррр!!! Як це принизить мою божественну гідність! Жив з мумією... О-о!.. А вона... радіє... Ні, здається, задумалась. Ти диви-и... Воно ще й думає...

— Я щойно думав про тебе, а ти про кого думаєш? — вкрадливо цікавиться фараон.

— І я про тебе думаю, мій повелителю.

— Що-о?! — старий фараон хитнувся на золотім троні. — І ти... теж... Ти думаєш, що і я... Що і мене?.. Не смій так думати! Я — фараон! Я — бог! Я — сонце!!! Я вічний!!! Я забороняю тобі про мене будь-що думати!

— О мій повелителю, о найясніший бог нашого царства, — впала на коліна юна цариця. — Твоє слово для мене — закон небес. Віднині я більше не думатиму про тебе.

І то була правда.

Юна цариця більше не думала про старого фараона.

Вона вже думала про молодого воєначальника фараонових військ.

І старий фараон швидко став мумією, а молодий воєначальник — фараоном.

«І що?.. — вигукне тут котрийсь читач. — Оце і все?..»

А нічого, одказує автор. Лежить тепер старий фараон в історичному музеї.

Під склом.

А біля нього табличка:

«Мумія така-то...»

Дивишся і думаєш: а таки й справді мумія. Бо коли б хоч трохи шурупав за життя цей дідуган, то

хіба б одружився на старості з молодою?.. Та ще маючи красеня-воєначальника?..

Отож і правду рече музейна табличка: мумія він, мумія найсправжнісінька!..

ВДОВА І ЗОЛОТИЙ ГУСАК

З давньоіндійських джатак¹

Помер один праведник і його за превелику святість транзитом, значить, до бога. Здається, до Шіви. От він і думає:

«Влаштувався я мовби й непогано. Як кажуть, жити можна. А як там на грішній землі моя дорога жіночка із дочками поживає?»

Глянув униз... Еге-ге... Бідують.

Прямо-таки жебракують.

От праведник до бога: так і так, мовляв, я тут влаштувався з комфортом, а сімейство моє на землі з горя потерпає...

Шіва і каже:

— Гаразд, праведнику, допоможу тобі. Віднині ти раз на тиждень будеш перевтілюватись у гусака із золотим пір'ям. І раз на тиждень можеш літати на землю й дарувати своєму бідному сімейству по золотій пір'їні.

Праведник подякував богу і, не гаючи часу, перевтілювався у гусака. Оглянув себе: нічого, хоч і гусак, а — жити можна. Ну, прилетів він на землю й опустився прямісінько у своєму дворі. По хвилі з хижки виходить, значить, його половина.

— Звідки ти, — питає, — прилетів, шановний?

Ну, а шановний, звісно, й розказує, що та як. І радить своїй половині висмикнути у нього золоту пір'їну...

¹ Джатака — оповідь, розповідь.

Жінка є жінка... Ах та ох, та — спасибі тобі, дорогий. І пошвидше золоту пір'їну в нього висмикнула.

Ось звідтоді щотижня прилітав праведник до свого сімейства і давав своїй колишній дружині по золотій пір'їні. А вона, значить, продавала її, купляла рис, дещо до рису... Одне слово, зажило сімейство добре. Вже у них є що і їсти, є у що й зодягтися.

А він, все літає та літає.

А вона все смикає та смикає з нього пір'я.

Вже у дочок по добрячій скрині на видання припасено, вже й дім новий почала мурувати, а чоловік, як по розкладу, все літає та літає, а жіночка все висмикує та висмикує по золотій пір'їні...

Та апетит, як відомо, з їдою приходить.

От прилетів якийсь святий чоловік до своєї половини, а вона навіть на «здрасті» його не відповіла, а хутчіше — смик!

Аж три пір'їни.

За один раз.

— Не злиняєш, дорогий, — каже йому, ховаючи те пір'я. — У тебе його ще оно-но стільки, а мені зуби золоті треба вставити, це — раз. Сережки, браслети, кулони там різні — два. Та й золотий ланцюжок не завадить і золота обручка теж... Зрештою, я удова не якогось там ханиги-шарамиги, а — святого праведника.

А коли святий праведник прилетів через тиждень, то дружина мовчки видрала у нього півхвоста і буркнула:

— До наступного тижня!.. Чухрай пошвидше!

«Гарнітур, мабуть, зібралася імпортований купляти, — невесело подумав безхвостий чоловік. — Або ж кольоровий телевізор... Ох-ох... Я хоч і в образі гусака літаю, та все ж безхвостому якийсь воно не той...»

А ще через тиждень жінка безцеремонно видрала у нього і решту хвоста.

— На шубу з леопарда,— пояснила крізь зуби і, ховаючи золоте пір'я, побажала йому щасливої дороги.

Бачить чоловік, що непереливки, але терпить. Та й що вдієш.

«І навіщо їй стільки золота? — в розпачі думає.— Оно яку вже домину вибахкала, а в середині того добра!.. На два віки вистачить. І дочки забезпечені, і сама вся у золоті та хутрах ходить, а скубе мене й скубе, все лютіше й лютіше... А не одним же багатством живе людина. Є ще крім золота і душа... Ох-ох... Треба з нею поговорити по-сімейному... Мо' схаменеться, скільки того життя лишилося, пора й про спокій подумати».

От прилетів він знову.

— Здрасті... Я хотів би, моя дорога...

А дорога — хап його за крило.

Не встиг чоловік й опам'ятатися, як вона спритно та вправно обскубла його до останньої пір'їни.

Навіть пух золотий і той обібрала.

— Щасливої дороги,— радить йому на прощання.

— Куди? — отетерів чоловік.

— А на всі чотири боки,— уточнила те посилення дружина.— Можеш більше не літати. А золото мені знадобиться. Дачу купляю на березі моря, машину. Та й про своє майбутнє треба подумати. Не вік же мені вдовою бути.

Чим би воно скінчилося — невідомо, але, на щастя, втрутився сам Шіва.

— Куди ж ти, нерозумна, обскубла мого святого? — заgrimів він згори.— Ай-ай-ай!.. Скільки вам разів, дорогі жінки, повторювати: не обскубуйте своїх чоловіків. Принаймні, за один раз. По пір'їні треба висмикувати, ласкаво, ніжно... А ви... Е-ех!..

Гуркнув громом, вогнем сяйнув, дивиться перелякана жінка, а в руках у неї пір'я не золоте, а — звичайне-звичайнісіньке.

Гусяче.

Збагнула вдова, що натворила, та — пізно.

І правильно, другим буде наука. Щоб справді не обскубували своїх чоловіків.

Принаймні, за один раз..

МОЯ ДРУЖИНА — ВЧИТЕЛЬКА

...Цікавитесь, як це я — інженер-конструктор і раптом на телеконкурсі по веденню домашнього господарства та перше місце посів?.. Дуже просто, дружина у мене вчителька середньої школи. От і навчила... господарювати. Як?..

А ось так.

Приходжу я, приміром, увечері додому. З роботи, звичайно. Дружина, як учора, як позавчора, і, взагалі, як завжди, обіклавшись купами зошитів, горбиться за столом.

Мені вже ті зошити давно в печінках сидять, але я стримуюсь. І навіть досить бадьоро починаю:

— Ну, дорога моя, що будемо вечеряти?

— А будемо вечеряти, дорогий мій...— не відриваючись від столу і не повертаючи до мене голови, бурмотить дружина (а очі її тим часом механічно бігають по рядках у зошиті) —... будемо вечеряти... Гм... Чим же ми будемо вечеряти?..

— Так,— стримано підтверджую я.— Чим ми будемо вечеряти?

— Будемо вечеряти... Пробач, я зайнята. Візьми краще он там на полиці брошурку «Меню на кожний день». Дуже цікава брошурка.

— Ну... взяв «Меню на кожний день»,— ледве стримуюсь я.— А далі що?

— Відкрий першу-ліпшу сторінку.

— Ну... відкрив. Тут про ростбіф написано.

— О-о... я вже забула, який і на смак той ростбіф... Прочитай, будь ласка.

Читаю: «М'ясо (філейну частину, або вирізку) вимити, вирізати сухожилля, посолити, покласти цілим куском на розігріту і змащену вершковим маслом сковороду і трохи обсмажити. Потім поставити в духовку і смажити до готовності. Через кожні 10—15 хвилин м'ясо поливати соком...» Послухай, дорога, я нічого не розумію, при чім тут цей кулінарний рецепт?

— Читай далі,— як і перше, не відривається од столу дружина.— Ти дуже... смачно читаєш.

Читаю:

— «Готовий ростбіф зняти з сковороди, нарізати шматочками і укласти на блюдо. На гарнір можна подати тушковану моркву та зелений горошок, заправлені маслом картоплю (смажену або пюре) і струганий хрін...» Послухай, дорога,— я вже не стримуюсь,— невже ти думаєш, що я буду ситий цитатою із кулінарної книжки?

— Який же ти нетямущий! Та хто тебе примушує їсти цитати? — аж руками сплескує дружина (а очі її тим часом машинально бігають по рядках у зошиті).— Візьми в холодильнику м'ясо, котре ти позавчора купив, і приготуй ростбіф. А мені ніколи... Сам бачиш скільки ще треба перевірити зошитів. А потім ще й приготуватися до уроку. Та й до батьківських зборів пора вже готуватися.

Я все бачив, а тому люто заходився готувати ростбіф та смажити картоплю.

Другого вечора я, за порадою дружини (вона готувалася до батьківських зборів), вичитав із «Меню на кожен день», як готувати відбивні котлети, котлети «Україна» та варити селянський суп, на третій — плов з бараниною та бабку сирну, на четвертий...

А втім, так повторювалось доти, доки я не став домашнім кулінаром. Між іншим, ще й непоганим. Приходьте у гості, так смачно зготую, що рік потім будете пам'ятати.

А то якось приходжу додому (дружина, як завжди, сугулиться за столом) і радію: хоч сьогодні не буду готувати, бо з учорашнього лишилися шарлотка та печеня. Молоко ж я захопив в дорозі.

— От добре, що ти раніше з'явився,— не повертаючись од столу, озивається дружина.— Візьми довідник «Як навчитися шити» і зашиє Вітальці холошу. По шву її розпустив... І заодно пришиє до моєї сукні... ну, тієї, синьої... Пришиє гудзик, бо в мене... зошити. Чи й устигну контрольні перевірити до півночі... Стривай!.. Не забудь мені завтра випрасувати плаття... Ну, оте, що синій горошок на білому полі...

— Дорога...— якомога ніжніше починаю я.— У тебе сьогодні, здається, останній урок закінчився о п'ятій. Могла б і сама випрасувати... пришити... зашити...

— Скінчився о п'ятій,— згоджується вона.— Але я водила свій клас на медогляд. А завтра мені треба ще провести передплату, розповсюдити півпортфеля білетів у театр... Директриса зобов'язала: щоб усі білети були продані учням. Навіть, якщо вони і не підуть в театр. Та й дисципліна у класі почала падати, треба розбиратися... Та й успіхи класу... З відстаючими треба займатися... Отже, я і завтра і післязавтра теж пізно прийду. І завжди-завжди буду пізно приходити.

Так повторювалось (з різними варіаціями) доти, доки я не навчився пристойно шити і прасувати, і все, що треба, пришивати.

А то якось приходжу, а в квартирі...

— Чистота — запорука здоров'я,— не відриваючись од столу, повчає мене дружина.— Ганчірка і відро у кухні, за рукомийником. Як прибереш, увімкнеш у ванні пральну машинку і все попереш. Бо там аж за місяць зібралось. А мені, вибач, ніколи. Не забувай: я ж не тільки вчителька, а ще й класний керівник. Треба підготувати аж дев'ять планів... План по сво-

єму предмету... План виховної роботи у класі... Поурочні плани... План по самоосвіті... План роботи кабінету... План... План... План... А не буде планів, інспектор роно як нагряне та як розпече мене... А потім додасть жару ще й директриса... Так що ти, будь ласка, попери все і прибери у квартирі... І не забудь ще приготувати й вечерю, бо я і до півночі не впораюсь...

Тепер я перу через кожні п'ять днів (щоб не збиралося багато), а прибираю в квартирі щодня. Чистота у нас — ідеальна.

І так набив руку, що коли по телебаченню оголосили конкурс на краще ведення домашнього господарства, я досить легко переміг усіх домогосподарок і зайняв перше місце. Не лише чоловіки, а навіть жінки зі мною не могли змагатися... Хоча що тут складного — готувати страви, прати, прибирати, шити тощо?

Я ж вам казав, що дружина навчила.

Вона ж у мене вчителька.

І мені захотілося їй подякувати за добру науку.

Я підкрався до неї і став у неї за спиною.

Вона, як завжди, вичитувала зошити.

— Тобі чого... дорогий?..— а очі її між тим механічно бігають по рядках у зошиті.— Ти щось хотів?

— Хотів...

— Кажу, бо мені ніколи... Сам бачиш, стільки зошитів. До речі, ти вечерю приготував?

— Приготував, моя дорога.

— А в квартирі прибрав, у ванні поправ?...

— І прибрав і все переправ, моя дорога.

— То чого ж тобі треба? — здивувалась вона.

— Можна тебе, рибочко... поцілувати?

— Не заважай,— і вона ще нижче схилилася над столом.— У мене сімдесят п'ять зошитів із двох класів з мого предмета. І в кожному зошиті зібралось по двоє або й по троє завдань... Крім того, завтра

засідання педради в директора — треба підготуватися... Потім лекції, семінари... Вважай, увесь місяць буду зайнята... А ще ремонт класу насувається... О-о!... Не заважай, не заважай!.. Я поцілую тебе й сама...

— Коли це — сама?..

— Потім, потім... Не заважай!..

— Але ж коли — потім?

— Ну-у... Як на пенсію піду. Часу тоді буде вдовосталь. А зараз лягай спати, бо вже пізно. А я ще посиджу...

Моя дружина працює вчителькою...

КУПИВ ЧОЛОВІК МАШИНУ.

Замалим не повість

*Розділ перший,
або як Савка Грицай та нахвалявся усім
носи повтирати*

У Цвілянах ось яка приключка сталася.

Павло Чорнуха — бригадир городньої бригади і кум його Савка Грицай — ну той, із теслярської майстерні, та обкатували у неділю, десь так під вечір новенькі «Жигулі». Машину вів, звісно, хазяїн, Павло Чорнуха, а ведучи, сам до себе (але так, щоб і кум Савка чув) намугикував якусь саморобну, але, безперечно, лірично-хвальковиту пісеньку:

Ой, люлі, ой, люлі,
Розпрекрасні мої «Жигулі»...

Настрій, як ви самі розумієте, у Чорнухи був піднесений, бо городня бригада його з року в рік перевиконувала плани, заробітки у всіх, в тім числі і в бригадира, були добрячі — вистачило на персональні колеса. На radoщах Чорнуха навіть передплатив аж на цілий рік журнал «За рулем», вибрав у дворі

місце для гаража і вже навіть змурував підвалини. Отож і намугикував радо чоловік про розпрекрасні «Жигулі». Кум його, Савка Грицай, теж дрімливо щось собі під ніс наспівував, бо перехилив перед цим добрячу чарку, а тому, як завжди в таких випадках, блаженно розкошував собі десь аж на сьомому небі...

Одне слово, обидва куми були в доброму гуморі і їхали собі, не підозріваючи лиха.

— Що не кажи, куме, а свій транспорт воно таки штука,— заколисаний їздою та доброю чаркою, борючись із сонливістю, тягнув Грицай.— От я, приміром, якби в чарку не заглядав, то вже трійко б таких «Жигулів» мав би... Та нічого,— заспокоїв він сам себе,— у мене ще добрий резерв є. Поздаю порожні пляшки та куплю собі лісапета, то ми тоді, куме, хіба ж так всім носи повтираємо!..

Як Савка Грицай мислив провести таку грандіозну операцію по втиранню усіх носів у Цвілянах, лишилося загадкою, бо в цей час «Жигулі», вискочивши з бічної вулички на центральну, якраз біля хати Олени Завізної негадано вплуталися в череду...

*Розділ другий,
або що таке обов'язок автолюбителя
та як Савка Грицай використовував знання,
одержані колись на незакінчених
фельдшерських курсах*

Павло Чорнуха з несподіванки розгубився: корови ревуть, пил стовбом, нічого не второпаєш, а шоферського досвіду, звісно, як кіт наплакав... Да-а... Йому б спинитися, перечекати, доки череда пройде собі, але Павло побоявся, щоб яка несвідома худобина не «заляпала» бува його новенькі, пральним порошком вимиті «Жигулі», рвонув у бік і...

І в куряві збив корову.

Мовби не дуже її вдарив, здається, бампером тільки посунув роззяву, а корова, певно, з переляку — беркиць на бік!

І ратиці задрала.

Всі чотири.

І — що гірше — затихла.

— Амінь! — злякано вигукнув Савка Грицай і тремтячою рукою перехрестився.— За замах на життя великої рогатої худоби міліція може запросто права — тю-тю-у...

— А-а... що ж робити? — в першу мить розгубився Павло Чорнуха, бо самі розумієте, чоловік вперше у житті зробив так званий (і, на жаль, дуже поширений) наїзд.

— Допомога потерпілому — святий обов'язок кожного автолюбителя! — трохи оговтавшись, вже бадьоріше вигукнув Грицай.— Жертву дорожно-транспортної пригоди треба негайно відвезти у лікарню. То їсть, у даній ситуації, до ветеринара.

— Авжеж, на заднє сидіння ту жертву посаджу,— сердито буркнув Чорнуха і вискочив із машини. За ним, озираючись, насторожено вибрався і Савка Грицай, готовий у будь-яку мить шпарко дременути подалі від гріха. Але подумавши, що не він корову збив і не його машина, трохи оговтався. Чуже лихо воно, звісно, не страшне. І Савка враз осмілів.

— Да-а... картина,— невідь чому захоплено протягнув він, киваючи на чотири коров'ячі ноги, що були задрані перед ним.— Кіно, можна сказати...

— Вона що... с-серйозно? — перепитав Чорнуха.

— А це ми зараз по медицині перевіримо.

Савка вчасно згадав, що колись, ще в далекій своїй молодості, він трохи навчався на фельдшерських курсах, а тому, енергійно засукавши рукава, заходився смикати потерпілу за хвоста.

— Амба! — поставив він діагноз після хвилинового смикання.— Ніяких ознак життя!

Але Чорнуха вже прийшов у себе і на кума накопився:

— Чого ти її за хвоста смикаєш? Хіба там ознаки житні шукають? Ех ти... А ще на фельдшара до війни учився!..

— Дак скільки я там учився? — виправдовував свою некомпетентність Грицай.— Щитай три дні, а на четвертий прилив курси і розігнав усіх викладачів... Ну мене й той... На п'ятий день попросили геть..:

— Помовчи, базіко!..— Чорнуха опустився на коліна, припав вухом до коров'ячих грудей і враз схопився.— Ще трохи дихає. Треба її до тями привести. Може, встане та к чорту піде? І ніхто й не замітить. Ну... давай!..

І почали вони потерпілу до тями приводити.

Грицай передні ноги корові до грудей згинає. Чорнуха задні до живота.

— Р-раз-два-а!..

— Р-раз-два-а!..

Коли це раптом...

А втім, див.

*Розділ третій,
у якому пояснюється, що Грицай
та Чорнуха робили потерпілій*

— Людо-о-о-ньки-и-и!!! — як закричить зненацька хтось на всю вулицю. — Ма-а-аньку-у мою душа-ать!!!

І Павло Чорнуха відчув, що зараз доведеться його самого рятувати, бо галасувала господарка збитої корови Олена Завізна.

— Тсссс!!! — зашипів до неї Грицай.— Не душимо твою Маньку, а дихання їй робимо.

— Я-яке?..— сторопіла Олена.

— Штучне.

Олена об поли руками і знову на всю вулицю:

— Ой, людоньки-и-и!!! То моя Манька вже не дихає?!!

— Та дихає, дихає,— поспішив заспокоїти її Чорнуха.— Тільки ще не дуже... Бо ненароком стукнулась об мої «Жигулі», ну і... шок у неї...

— Який це ще ш-шок?

— Нервенний,— пояснив Грицай, щосили налягаючи грудьми на заляпані кізяками коров'ячі ноги.— По-науковому кажучи,— стрес. Бо вперше у житті твоя Манька «Жигулі» збила з ніг... То їсть, з коліс. От і злякалася нещасна...

— А-а-а...— на високій ноті затягла було Олена, та Манька раптом так дригнула ногами, що Грицай відлетів у один бік, а Чорнуха в інший, схопилась (чи штучне дихання подіяло, чи сама отямилась?) й, ображено мукаючи, пошкутильгала до свого двору, щоправда; на прощання не забувши ляснути Грицаю хвостом по щоці.

— А мені за віщо у пику? — закричав Грицай услід потерпілій.— Я, можна сказати, пасажиром у льохковій був. З мене спрос малий. Я навіть у свою майстерню щодня піхтурою чешу!..

Олена руки в круті боки:

— А-а-а!!! Льогкові купляєте та корів з ніг збиваєте?!! У міліцію заявлю!!!

*Розділ четвертий,
у якому розповідається про тупу сокиру
та про дуже нервові потрясіння Маньки*

Днів зо два після тієї історії Павло Чорнуха місця собі не знаходив.

«А раптом Олена і справді заявить у міліцію? — терзався подумки.— Заберуть у мене права, ох, заберуть...»

Забігав на розвідку кум Грицай.

— Ну як?.. Тебе ще не посадили? Та не дрейф, куме, не дрейф. Коли треба посадити — посадять, а треба стружку зняти — знімуть. Всьому свій час,— і, підбадьоривши так Чорнуху, ляскав себе по кишені.— У мене тут дещо цілюще є. Може, смикнемо?.. Зігриєш душечку свою.

— А ну тебе!.. Тут і так пече...

— Як хочеш, я на своє добро двічі не запрошую. Гайну до кума Середи, той не відмовиться.— І вже крикнув з вулиці: — А ти свою «Жигулю» чого посеред двору виставив? Доки Олена не вгамується, не мозоль їй машиною очей!

Чорнуха подумав і загнав машину в сарай, ще й двері на замок запер.

— Доїздився,— тільки й мовив дружині.— Чорті що тепер, а не машини випускають. Раз за ворота виїхав і готово!

— А ти жалобу на них, бракоробів, у міліцію напиши! — порадила Степанида.

— Ось не згадує краще про міліцію!..

Степанида почала було перемивати кісточки «отим, що негодящі льохкові роблять», та Павло не став її слухати, а гайнув до Олени Завізної.

«Відкупне треба дати, — міркував дорогою.— Може, й не заявить тоді в міліцію...»

Олена саме у дворі дрова рубала.

На Чорнуху навіть не глянула, цюкала сокирою сухе паліччя.

«Що то жінці без хазяїна»,— бригадир потупцявся, зітхнув і таки зважився:

— Я той... хотів запитати, як здоров'я Маньки?

— Нервенна дуже,— Олена випросталась і закинула за спину довгу та товсту (як у дівчини) косу.— Зовсім молока не дає... «Не дам,— каже,— і краплини, як мене з ніг на вулиці збивають...»

— Так і каже? — розгубився Чорнуха, а про себе чомусь відзначив, що Олена ще зовсім молода і гар-

на бісова молодиця — щоки он аж полум'яніють. А очі, а коса... Мда-а... Сокира в неї тільки зовсім тупа. Ну та це не біда, сокиру завжди можна погострити...

— Прямо не каже.— Олена кашлянула ніяково й чомусь свою довгу косу на пишні груди перекинула,— але по ній видно. І машин тепер дуже боїться, як де побачить льохкову, аж тіпається, бідна. А про молоко так і не нагадує їй,— і на Павла чорними та блискучими, як спілий чорнослив, очима глянула.— Доведеться в міліцію йти... Думаєте, як я самотня беззахисна жінка, так уже й можна мою корову з ніг збивати?

— Не можна,— покійно згодився Чорнуха.— А сокира у вас, Олено, між іншим, зовсім тупа. Коли не заперечуєте, то я вам її той...

*Розділ п'ятий,
або що таке жіноча коса
та як її вирощують*

Олена не заперечила.

Чорнуха приніс під вечір її сокиру невідомою: лезо, як дзеркало, сяяло.

— Не струмент, а — бритва,— похвастав.— Коли ви, Олено, не заперечуєте, то я вам зараз дровець нарубав.

Олена не перечила.

Чорнуха того вечора порубав у Олени все, що було з днів.

— Досить, досить, Павле,— сміялась господарка,— бо ви ще й паркан на дрова порубаєте. Мене ці дрова всю зиму зогріватимуть.

Олена примружено дивилась на Павла, і бригадир відчув, що зовсім губиться під її поглядом. От чортова молодиця! І де вона взялася зі своєю Манькою?

— Так я той... Що треба — кажіть... Я поможу. А Манька як?

— Потроху в себе приходить,— молодиця все так же примружено дивиться на бригадира і на губах її була терпка усмішка.— Тільки молока не дає. А вона ж у мене така молошниця...

— То ви вже зла на мене, Олено, не майте,— Чорнуха потупцявся.— Я вашу втрату молока своїм компенсую.

— Яким це — «своїм»? — пирхнула Олена.

Чорнуха й собі посміхнувся.

— Та корова ж у мене є. От і буду вам літрів по три щодень носити, доки ваша Манька у себе не прийде,— і так обережно до Оленої коси доторкнеться.— А скажіть-но, Олено, як це вам вдалося таку косу виростити?

— Виростити? — гмикнула Олена.— Хіба ж коса — то сільськогосподарська культура? — та змилювалась і «відкрила» Чорнусі секрети по вирощуванню кіс.— Завдяки найновішим і найпередовішим агрономічним заходам,— і показала білі зуби.— Ви ж знаєте, Павле, я колись агрокурси кінчала. І досить успішно. А про молоко не забудьте...

— Та я...— Павло був радий, що все так мирно і тихо скінчилося і головне — він познайомився з Оленою,— все для вас зроблю. В однім селі з вами, Олено, живемо, бачив вас замалим не щодня; а доки вашу Маньку не збив, навіть не підозрівав, що ви... що ви така...

— Яка це — така? — перепитала Олена, розплітаючи і знову заплітаючи косу.

— А така... Одне слово, здорово, що я вашу Маньку збив!..

І Чорнуха радісно посміхнувся.

Автор, звичайно, поки що нічого хорошого не бачить, і тим більше радісного та щасливого у збиванні з ніг корів, але...

А втім, що тут хорошого, див.

*Розділ шостий,
у якому Степанида
геть чисто розкритикувала завод,
котрий на її біду випускає «Жигулі»*

Запитайте в будь-якого шофера чи зрештою в автоінспектора, і вони підтвердять, що так звані дорожно-транспортні пригоди ще нікого до добра не довели і, звичайно ж, не доведуть.

Та що там автоінспектори чи шоферська братія!

Он Степанида вам краще за них розповість.

— І скажу! Ваші машини — тьху! — Степанида сердито сплюнула.— Нікудишні тепер льохкові випускають, от що я вам скажу! Такі льохкові тільки сім'ї й розбивають... От мого взяти Павла. Був чоловік як чоловік, доки не купив ту окаянну «Жигулю». А вона йому недоделана попалась, бо Оленину Маньку на улиці збив. Раніше Павло і не дивився на чужих молодиць, все в бригаді та в бригаді... Капуста там, огірки чи помідори йому з голови не йшли. А це бач... Маньку збив і наче хто підмінив його. Як ушніпився до тієї Олени і бігає, бігає... Молоко їй носить. Тільки я свою Квітку вранці здою, а він — за бідончик і до Олени... Компенсація, каже... Манька, каже, в Олени нервенная стала... А-а, дрюка не було замашного на ту Маньку і Олену разом... А він бігає та носить, бігає та носить... І добігався, і доносився... Спершу вранці носив, а тоді вже дивлюся і увечері стежку до Олени топче. Нервенная, каже, дуже Манька. А ти хто, питаю, невропатолог? Хай вона свою Маньку до витирана веде... то їсть, до витиринара. А він бігає... Ой, думаю, добігається. І — точно. Стали мені люди доносить: твій Павло та Олену Завізну на роботу в льохковій підвозить... А вона в льохковій хихикає та косою своєю грається... А я і думаю: і що Павло у тій Олені знайшов? Коса як коса. Коли б у мене волосся та не вилізло, ще б краща коса була...

А він бігає. І добігався, поки й зовсім до тієї зміюки з косою перебрався. Ага, ага, у прийма, щоб йому добра не було! Дома хазяїн був, а в неї — приймак. Чорті й шо! Кинув мені хату, та що в хаті, та корову, а сам у своїй «Жигулі» до Олени поїхав. А хіба в неї така домина, як у мене? Хатка на курячих ніжках. А бач, побіг... Я, каже, вперше полюбив, я, каже, нарешті узнав, що таке любов. А з тобою, Степанидо, я, каже, прісно жив, без любові... Ну чи ви чули отаке? Про яку любов він меле? Що йому — сімнадцять? Дак уже скоро сорок п'ять... Здурів чоловік, любові якоїсь забаг. Тьху!.. Люди мені доносять: як молодята, мовляв, живуть. За ручки водяться... На роботу ту зміюку в «Жигулях» возить. Наче царицю яку... Ще, кажуть, і співає: ой, люлі, ой, люлі, розпрекрасні мої «Жигулі»... А який з нього співак? Та коли я з ним жила, в нього й голосу не було. За десять літ він ні разу при мені й не заспівав. А це бач... Артист виявився... Ще й корову її, Маньку, в череду ганяє. Хоч би ж корова була путня, а то таке... Тьху і все. Та в інших кози кращі... А він... Написала я жалобу на завод. Ага, на той, що льохкові випускає. Написала, щоб таких машин більше не робили, бо нікудишні вони. Тільки сім'ї й розвалюють. Написала, та хіба ж вони на тім заводі мене послухають?..

І то правда.

А САВКА ЗНОВУ ЧЕШЕ ПІХТУРОЮ

Щось як епілог

Щоб благополучно завершити цю історію, скажемо, що Савка Грицай нарешті-таки (щоправда, взявши на день відгул) зумів зібрати вдома усі порожні пляшки.

Іх виявилось так багато, що Савка Грицай навіть здивувався.

Після такої напруженої роботи — у нього аж чуб змокрів, — Савка добряче пообідав.

Потім він сходив до свого кума Чорнухи, поздоровив його з медовим місяцем, поцікавився здоров'ям Маньки («Щодень наказую їй, щоб більше під колеса не потрапляла, бо тепер у Цвілянах в кожному дворі який-небудь транспорт стоїть», — сказав Чорнуха), похвалив Оленину косу («Раніше треба було дивитися, а тепер зась, — обірвав його бригадир. — Засватана дівка, кажуть, усім подобається») і поскаржився на свої трикляті пляшки:

— І де вони беруться? — дивувався. — Мовби ж і не дуже п'ю... Ти ж, куме, знаєш, у мене гастрит. А бач... півхати. Як хто нароще наносив. То ти, куме, допоможи.

— Гарзд, — сказав Чорнуха і перевіз пляшки свого кума до сільмагу (щоправда, за три ходки), і Савка Грицай, кажуть, поклав до кишені чимало грошей, а сільмаг по здачі порожньої тари виконав щось ніби аж річний план.

Савка Грицай хотів було купити велосипед, щоб разом з кумом Павлом Чорнухою повтирати нарешті усім носи, але Грицаєва половина наклала на виручку свою важку руку.

— Дудки! — коротко мовила. — Доки ноги маєш, обійдешся й без лісапета. Знаю я вашого брата. Он Павло «Жигулю» купив та й чкурнув на ній до Олени у прийма. То, може, і ти надумав до якої на лісапеті мотонутти, га?

Савка Грицай почав було клястися сирою землею, але дружина, звикши до його численних клятв, не звернула на його нову клятву аж ніякої уваги.

Так і ходить звідтоді Савка Грицай у свою теслярську майстерню, як і раніше, — піхтурою.

КИЯН-ОКЕАН, або як автор та море знайшов

Повість лірична, трохи гумористична,
а деякі розділи написані
навіть за законами... кгм-кгм...
детективного жанру

*Глава перша,
у якій розповідається, де автор живе,
що він знаходив за свого життя
та про незвичайний зуб, що лежить
у нього на столі (йому — не автору,
а зубу — 40—45 мільйонів років), а також
про гліцемерус лунулатус, цертіум гравіс,
турітелу, хаму та плевротомарію (що означає
сія премудра латина — потерпіть)*

За свого життя автор багато дечого знаходив.

Наприклад, гриби (білі, підосиновики, лисички, рижики, свинухи тощо), ключі (якась роззява загубила й автор змушений був віднести їх до Бюро знахідок), гроші (на жаль, всього лише один раз і один лише карбованець та й той, як згодом виявилось, випав з авторової кишені). Ще знаходив автор (і зараз знаходить, і в недалекому майбутньому збирається знаходити) теми, сюжети й образи для гуморесок.

А ще автор знайшов свого часу (і цілком добровільно!) собі дружину.

І, нарешті, автор знайшов море.

Дозвольте отут невеличкий (чисто ліричний) відступ.

Одна тітка, почувши про таку незвичайну авторову знахідку, руками сплеснула.

— І ото аж ціле-цілісіньке море знайшов?..

Автор змушений був чесно признатись:

— Так, аж ціле-цілісіньке.

— Везе ж... деяким,— тітка недовірливо глипнула на автора.— А подивишся ж на нього, так ніби нічого й немає в ньому... солідного... А бач...

І зненацька ляснула себе по лобі так, що розігнала на ближньому дереві всіх горобців.

— А-а... Втямила. По блату знайшов!..

Автор змушений був удруге чесно признатися:

— Ні, просто так... Що ж тут мудрого?

— Заливай, заливай,— скептично надула губи тітка.— За так ти й калюжі не знайдеш!..

І все ж автор знайшов море.

Ні, ні, автор зовсім не брав зобов'язання: знайти в такому-то році 1 (одне) море.

Не було такого, автор знайшов море зовсім випадково.

Тут дехто може, наприклад, запитати:

— Та чи ж море — це загублені ключі, що його можна знайти?

Тоді — слухайте.

Живе автор на колишньому Лоцманському масиві міста Дніпропетровська (тепер масив Перемога). Це, щоб ви знали, між Дніпром з одного боку і селом Лоцманською Кам'янкою попід горою з другого.

Поселяючись на тому масиві, автор і гадки не мав, що селиться він на морському дні. Щоправда, те море востаннє хлюпотіло тут своїми хвилями ще задовго до авторового переїзду в район Лоцманської Кам'янки.

І ще одне: цього моря (котре зовсім випадково і просто так знайшов автор) не шукайте на географічних картах, бо його там немає. А немає по тій поважній причині, що море зникло ще тоді, коли на молодій Землі не було ані географічних карт, ані самих географів! По цій причині море, на жаль, не потрапило і в чотиритомну «Радянську енциклопедію історії України», котра почала виходити значно пізніше.

Коротше: море голубіло тут 40—45 мільйонів років тому.

Жили в тому морі (вірніше, розбійничали) гігантські акули (на сьогодні, звісно, вимерлі, але зуб однієї такої хижачки лежить в автора на столі. І це добре, що не автор потрапив на зуб, а зуб потрапив до автора. Сам же автор потрапляв на зуб хіба що критикам, а то такі, що... Але — не буду, більше не буду!).

А ще водилися молюски.

Всі вони, як правило, з премудрими і звучними латинськими назвами: гліцемерус лунулатус, цертіум травіс, турітела, плевротомарія, хама... Незважаючи на такі симпатичні назви, від молюсків уціліли лише самі черепашки.

Щоправда, назви черепашки не самі собі попридумували (невідомо, чи знали вони взагалі латину). Це їх учені так охрестили! А як учені дізналися, що в оцій ось черепашці жив-квартирував молюсок турітела, а в оцій, приміром, гліцемерус лунулатус — бог його знає!

*Глава друга,
у якій розповідається про те, як автор
натрапив на загадкові черепашки
з латинськими назвами, але за браком знань
автору довелося (щоправда, вже у наступних
главах) звертатися до ерудованого спеціаліста*

Кажуть, що ниточка завжди приведе до клубочка. Так ось роль ниточки (або, якщо притягти на поміч давніх греків, що зараз модно — ерудиція ж! — то це буде аріаднина нитка), так ось роль цієї нитки в даній історії виконали черепашки.

Вони й вивели автора на слід зниклого прапрапрапра... моря.

Ось як це було.

Автор повіз свого сина в Чаплинський кар'єр, щоб показати малому, як добувається каміння. За чашею

кар'єра громадились еверести відвалів, які вийняли потужні екскаватори з глибини 10—15 метрів, а вивезли їх за кар'єр уже «КрАЗи».

Проходячи мимо тих відвалів, авторів син (таке цікаве хлоп'я, ні хвилини не можна самого лишати, обов'язково щось утне!), так ось малий і побачив в одному місці химернуваті черепашки.

— Морські, — сказав він після глибоких роздумів, але, будучи не спеціалістом з питань палеонтології (він ходив тоді в другий клас звичайної середньої школи), не зміг розібратися, яка черепашка належить малюскові турителі, а яка, приміром, плевротомарії.

І все ж, якусь хвилину зосереджено посопівши, він вперто повторив:

— Морські!

На які знання опирався син — невідомо. Та й власного досвіду у вивченні морських молюсків у нього, ясна річ, не було ніякого. І все ж він повторював оте: «Морські!.. Морські!..» досить упевнено. А устами малого, як відомо, глаголить істина.

Автор змушений був озирнутися і задати своєму синові цілком логічне запитання:

— Якщо вони морські, то де ж саме море, що їх породило?

— Н-не знаю, — чесно признався син і теж здивовано озирнувся.

І скільки автор із сином не вертілися, але навіть у бінокль ніякого моря ніде не виявили.

За кар'єром, на горі, слалися колгоспні поля, котрі потихеньку і невблаганно пожирав кар'єр. Попереду ж кар'єру ге-ен внизу село Чаплі, а за ним — голуба стрічка Дніпра, а за Дніпром, по той бік мрів масив Перемога.

Після найретельніших пошуків, оглядин і вертіння двома головами моря (а воно, як відомо, не голка у сіні) ніде на видноколі не виявилось.

А на долонях лежали такі загадкові, геть не похожі на річкові черепашки. І обоє вони — і автор, і його син — відчули, що тут криється якась... гм-гм... таємниця.

Де взялися на березі Дніпра чи, вірніше, в його долині морські черепашки?

Отже, треба будь-що шукати море.

Та оскільки ні синових знаць (уже згадувані два класи), ні авторових (класів трохи більше — десять плюс деяке навчання в літературному інституті ім. Горького) явно не вистачало, щоб розібратися, де ж море, автор вирішив негайно звернутися в науково-дослідний інститут.

*Глава третя (дуже коротка),
у котрій цитується лише один*

(але — захоплений!) вигук ученого секретаря НДІ

Це була незабутня хвилина.

Схвильований автор не менш схвильовано простягнув свою жменю, і на долоні в нього з'явилися...

Читачі вже, напевне, здогадалися, що лежало на тій долоні?

Сам же автор хвилювався ось чому.

А раптом палеонтолог, глянувши на знахідку, іронічно гмикне і єхидно протягне:

— Зізнайтесь, у якому дитсадочку понавикопували у пісочку ви оці штучки? І взагалі, нащо діток обіжати, хай собі малюки граються черепашками!.. А ви, дорогий мій, займайтеся своїми справами.

Але учений секретар — чоловік з титулами, званнями, науковими працями й досвідом по вивченню вимерлої морської фауни — глянувши на авторову долоню, захоплено вигукнув:

— Черепашки морських молюсків?! Пречудові екземпляри! І, напевне ж, з Мандриківського моря? Де ви їх знайшли?.. Та це, щоб ви знали...

*Глава четверта,
у котрій децю проясняється,
або хто першим знайшов Мандриківське море?..*

Як велять канони детективного жанру, обірвемо тут розповідь ученого секретаря НДІ (хай заінтриговані читачі трохи почекають), а тим часом скажемо кілька слів про селище, котре дало назву прапрапра... морю.

Якщо ви будете їхати в Дніпропетровськ поїздами «Одеса — Дніпропетровськ», «Львів — Донецьк» чи «Київ — Ворошиловград» чи «Львів — Сімферополь», то приїдете ви не на головний вокзал міста, а встанете ви на станції Дніпропетровськ-Південний.

Поїзд піде собі далі, прогуркотить невдовзі Мерефо-Херсонським мостом і зникне за Дніпром, на Лівобережжі, а ви, зійшовши з перону, оглянетесь і завмрете.

Ви стоїте на кручі.

Позад вас, на крутих горбах, Дніпропетровськ.

А попереду, внизу, то потопає, то виринає із вишневих садків Мандриківка, за нею вузькою сірою стрічкою тягнеться Мандриківський житловий масив — такі собі, сіро-одноманітні будинки, ладні в будь-якому іншому місці нагнати зелену нудьгу, але тут... Тут, під Мандриківкою, вони навіть звеселяють, бо за ними — Набережна, а за Набережною Мандриківська затока з білими парусами на гребнім каналі, з воднолижною каруселлю, вузька жовта коса відділяє її від Дніпра. Ну, а Дніпро з Мандриківської кручі як на долоні лежить, лежить, наче та писанка. І такий же він голубий, і такий же він блакитний, що аж не віриться: чи той це Дніпро, чи не той, у який систематично не одне підприємство і не один завод і не одне десятиліття спускають стічні води і різні там хімікалії, од яких аж риба іноді уверх животами перевертається (було, на жаль, і таке).

Але... але ми сьогодні настроїлись на лірику.

Гарно стояти на кручі, дивитися, як внизу буяють вишневі садки й голубіє Дніпро із зеленими островами і мріє ген-ген Задніпров'я, гирло Самари, далекі поля потойбіч...

Далина ж яка, аж дух захоплює!

Стоїте ви, милуетесь.

Мандриківку заснував літ зо двісті тому на південній околиці юного тоді Катеринослава старий запорожець Мандрика. Багнув тиші, усамотненості, тож і поселився під кручею, поближче до Дніпра...

Рибалив собі...

Рибалив, бо рибка тоді ще в Дніпрі водилась і — додамо — добре водилась.

Водилась, хоч не було в ті давні часи ані УТМР (Українського товариства мисливців та рибалок), не було суворої-пресуворої заборони на ловлю риби під час нересту і навіть не було тоді й тримісячників по охороні нерестуючої риби з 1 квітня по 30 червня, приміром, не було й рибозаказників і, зрозуміло, не було офіційного відкриття літньої рибалки 11 червня щороку.

До всього ж не було тоді зареєстровано в місті 150 тисяч так званих риболовів-спортсменів і риболовів-любителів (яка між першими і другими різниця — знає, мабуть, одне лиш УТМР), не було тоді й суворих обмежень — не більше п'яти гачків на одного брата-рибалку і не більше п'яти кілограмів риби він має зловити за день.

Не було... А втім, уявимо на мить, що всі оті 150 тисяч зареєстрованих рибалок та одночасно закинуть у Дніпро по п'ять дозволених гачків! 750 тисяч гачків опуститься в Дніпро-Славути. Плюс п'ять дозволених кілограмів риби. Матимемо 750 тисяч кілограмів риби, яку за день, лише за один день можуть висмикну-

ти з Дніпра так звані риболови-спортсмени і риболови-любители! Але ж 150 тисяч рибалок — це тільки зареєстрованих, а скільки десятків тисяч їх лишилося поза реєстрами УТМР! Мільйон кілограмів за день може мекнути риби! Після такого нашестя важко навіть і гадати, що лишиться в Дніпрі-Славуті.

Але підемо далі. Не було в ті часи й суворих-пресуворих правил (скільки вже раз автор вживає на якихось двох сторінках це страшне слово «суворий»?!) Але що вдієш, правила і справді суворі. Щоправда, на папері), так ось не було в ті часи й суворих правил, що спіймана риба мусить бути лише певних розмірів. Ось той стандарт: лящ — 32, сазан — 35, судак — 42, таранька — 17, карась — 15, сом — 70, щука — 35, плотва — 18 сантиметрів довжиною.

(Уявимо на мить картину: в наші дні на березі Дніпра сидить рибалка й виміряє спійману рибу.

— Хорошого сомика підчепив, та шкода: лише 69 сантиметрів, — бурмотить він. — Доведеться випустить, бо стандарт 70 сантиметрів. Що ж, пливи, дорогий, у Дніпро, нагулуй той сантиметр до стандарту, а тоді вже не потрапляй на мій гачок!

Фантастика!!!)

Не було в ті часи й грізних штрафів за незаконний вилов риби. Наприклад, за кожного сома 10, за кожену щуку, амура, сазана, товстолобика — 5, за кожного судака, коропа, жереха — 3, за ляща, тараню, синця, лина, чехоню — 2 карбованці. Не було й штрафів за ловлю рака під час линяння 15 карбованців взагалі і по карбованцю за кожного спійманого рака ще й зокрема. (Напр., одного браконьєра, котрий на світло зловив 113 раків, як повідомили газети, оштрафовано аж на 113 карбованців!!!)

Не було тоді й 56 штатних інспекторів рибоохорони на Дніпрі (в районі лише Дніпропетровська, а не по всьому Дніпру), не було й 430 їхніх добровільних помічників, чи то пак громадських рибінспекторів.

Не було....

Тут якийсь нетерпеливий читач має вже повне право сердито вигукнув на автора:

— Та що це ти зарядив: не було, не було!.. А що ж тоді було?

Була тоді РИБА!!!

Але повернемося до старого Мандрики.

Рибалив ото він собі у Дніпрі, почали до нього й інші запорожці підсусіджуватись, селяни...

Так і виникла Мандриківка.

Не знав тоді старий Мандрика, що його іменем згодом буде названо не лише селище, а й зникле прапрапра... море. (Ах, хто із нас, простих і скромних смертних, може наперед знати, коли його іменем назвуть море чи ще щось там не менш солідне?)

Відкрили те море вперше у 1886 році.

В одному з дворів селища (неподалік нинішньої вулиці 3-й Мандриківський спуск) копали колодязь. Взагалі колодязів в Мандриківці копали в ті часи багато (це сьогодні тут колонки й навіть потужні дощувальні установки в дворах для поливання плантацій помідорів та іншої городини, за яку мандриківчани та лоцкам'янці мають на базарах... А втім, що вони мають на базарах — «Жигулі» чи «Москвичі» — це вже, як кажуть, діло смаку і вподоби. Хто хоче «Жигулі», той і бере «Жигулі», а хто — «Москвича»). Так ось копали колодязь і звернули увагу на пісок з черепашками, які цебро принесло на поверхню.

Таких черепашок в Мандриківці й побіля Дніпра ніхто до того не зустрічав. Так було вперше знайдено «вікно» в море, котре шуміло тут 40—45 мільйонів років тому!

Незвичайні черепашки було надіслано тоді ж до Харківського університету і за плином часу й університетських клопотів там благополучно забули про ту

знахідку (як це частенько траплялося тоді, та й тепер, між іншим, трапляється!).

Минуло шість років.

До Катеринослава приїхав геолог Соколов. Почувши, що в степовому Придніпров'ї надибали морську фауну, він не полінився ще раз перелопатити увесь пісок, вийнятий з того незвичайного колодязя. Тримавши в руках предивні черепашки, геолог не раз і не двічі в задумі заглядав у той колодязь: невже то хід у прадавнє море?

У колодязі була вода. Звичайна, прісна вода.

А десь під нею ховалося море.

Геолог закладає шурф.

І ось із глибини п'ятнадцяти метрів цебро підняло на поверхню жовтувато-білий пісок з черепашками морських молюсків, закам'янілі колоніальні (а отже, морські!) корали.

Глянув вражений геолог на ті черепашки предивних молюсків і...

*Глава п'ята,
у котрій цитується те, що вигукнув геолог
Соколов у 1892 році*

Пригадуєте, як Архімед (буцімто у ванні чи в лазні — точно автор не знає, бо за браком часу не перевіряв), так ось Архімед (яка ерудиція в автора! Навіть Архімеда знає!), так ось Архімед вперше тоді й вигукнув своє, тепер уже всесвітньовідоме й до того ж зацитоване до блиску: «Еврика!..»

Ось так геолог, уздрівши черепашки, захоплено вигукнув:

— Море!!! Тут колись було море!!!

На честь селища Мандриківка, де вперше «спіймали» зникле море, воно й було назване в науковій літературі Мандриківським, а ті черепашки молюсків тепер прикрашають палеонтологічні музеї Ленінграда,

Києва та інших міст (навіть за кордон потрапили і там у музеях лежать під закордонним склом!). Про знахідки мандриківських черепашок написані дослідження, монографії, захищено не одну кандидатську дисертацію! Одне слово, не тільки для дисертантів, а й для вивчення геологічної історії півдня нашої країни мандриківська морська фауна зіграла свою роль.

Згодом, вже в наші часи, загадкові черепашки знаходили на дні Дніпра, коли закладали бики-опори для мостів. Таким чином, черепашки з відвалів Чаплинського кар'єру третя знахідка, третє вікно в Мандриківське море. /

*Глава шоста,
у якій переконливо доводиться,
що автор — надзвичайно скромна особа*

На всякий, як кажуть, пожежний випадок автор отут застерігає: він аж ніяк (чесне-пречесне слово!) не хвастає, що він, мовляв, між писанням гуморесок та пробиванням їх по редакціях знайшов третє вікно у Мандриківське море.

Ні й ні!

Автор просто пише свою чистісіньку правду, пише так, як воно було. Навіть не вдається до літературних прикрас.

До всього ж автор — дуже і дуже скромна особа, котра, не маючи (на превеликий жаль!) ні літнагород, ні звань, ні лауреатських дипломів, ні... ні... Так ось, нічого не маючи (крім безсмертних боргів, звичайно), автор все ж ні на що і не претендує. І навіть не збирається захищати по знайдених черепашках якусь там дисертацію, як того слід було чекати.

Не претендує він і на пріоритет, на встановлення чавунної дошки (чавуну шкода!) з написом, що на

цьому місці такий-то такого-то числа... року знайшов черепашки з Мандриківського моря.

Про скромність автора свідчить і той факт, що він (автор) не порівнює себе з Колумбом, котрий, як відомо, знайшов колись Америку. Чи з поетом і археологом Борисом Мозолевським, котрий знайшов у Товстій могилі скіфську пектораль (і яка її там скіфська роззява загубила?). Чи, наприклад, з Єфремовим, котрий не лише писав науково-фантастичні твори, а й знаходив у пустелі Гобі вимерлих динозаврів.

Більше того, автор не порівнює себе і з обласним Бюро знахідок, котре знаходить все, що ми маємо необережність губити.

Тепер читачам ясно, що бідолашний автор не нажив на загадкових черепашках аж ніякої слави собі (програма «Час» і та чомусь забула повідомити про авторову знахідку, але автора втішає те, що вищезгадана програма «Час» не повідомляла свого часу й про відкриття чи знайдення Колумбом Америки!). Навпаки, на автора навіть було нагримано (вдома):

— Колобродиш бозна-де... В кар'єрі риєшся... А вдома роботи... А в магазин треба... А огірки солити треба... І те-се маринувати... консервувати і... і...

Ні, не буде автор тут далі цитувати сімейну ідилію, бо новизни ніякої немає.

Одне слово, скромний автор просто скромно знайшов море.

А хто й коли йому забороняв шукати море?

Шукайте і ви!

Як кажуть, на здоров'я!

Це ж просто чудово, коли людина знайде море.

Здорово і трохи... сумно.

Сумно, що ти пізно спохватився шукати оте море і тому запізнився на якихось сорок чи сорок п'ять мільйонів років.

Таке враження, ніби ти нарешті прибіг (примчав! Прилетів!) на побачення, прибіг радісний, збудже-

ний, сповнений щонайпрекрасніших мрій і сподівань, а її... Її — єдиної, найкращої у всьому світі білому — її немає.

— Була, — кажуть, — чекала, чекала і...

І пішла-а-а...

*Глава сьома,
у котрій розповідається про те, яким було
і як жило колись Мандриківське море*

Пішло од нас Мандриківське море...

А втім, спершу вяснимо, а яке ж воно було?

Отож повернемося до вченого секретаря НДІ, котрого ми, як пам'ятаєте, лишили ще у другій главі.

— Яке було Мандриківське море? — запитує учений секретар і сам відповідає: — Було теплим, спокійним, без сильних течій. Вода — прозора, надзвичайно прозора. Температура? Десь 20—25 градусів тепла. Солоність — 32—36 промелів. Тобто 35 грамів солі на літр води. По солоності воно близьке до сучасних океанських вод.

Я соваюсь на стільці, соваюсь і...

І — зриваюсь.

— А звідки ви, даруйте, взяли про море такі дані? Ви що — купалися в його хвилях? Загорали на його пляжах? Чи брали відрядження на двадцять чотири дні, щоб власноручно зміряти температуру, як брав один кандидат (в оксамитовий сезон) і їздив у Ялту міряти (для наукових цілей) температуру води в Чорному морі? І вивчав аж цілих двадцять п'ять днів структуру ялтинського піска на ялтинському пляжі (ледь не згорів на роботі, бідолаха!)

Запитання («Звідки ви взяли такі дані?»), звісно, наївне, а тому вчений секретар посміхнувся м'яко:

— Дані ви тримаєте у своїх руках. Молюск гліцемерус лунулатус, який ви знайшли, живе тільки в теплих, тихих морях з дуже чистою, майже прозорою

водою... (А я про себе визначив, що в Мандриківське море жодне підприємство, жоден завод не зливав ніяких хімікалій, стічних вод, мазуту, бензину і т. д. і т. п.)... температура якої мусить бути 20—25 градусів, а солоність 35 грамів солі на літр води. Трохи більше солі чи трохи менше, холодніше чи тепліше буде море — і гліцемерус лунулатус не житиме. («Авжеж, повезло тому гліцемерусу, що жив він не у наш час!..») А він жив. Ось цей екземпляр досяг чималого розміру, виходить, для нього були всі умови: чиста спокійна вода («Ага, спробував би він жити тепер, як по Дніпру носяться десятки тисяч одних лише моточовнів!..»), певний температурний режим і солоність.

На столі перед ученим секретарем стоїть електронний мікроскоп, лежать грубезні палеонтологічні довідники з фотографіями різноманітних вимерлих черепашок (також і черепашок з Мандриківського моря), господар кабінету прискіпливо звіряє мої черепашки з фотографіями, вивчає кожну лінію на черепащі, кожен зубчик, звивини, бугорки, ямки...

І — говорить, говорить, оглушуючи автора латиною, палеонтологією, прапрапра... давньою геологічною історією..

Автор слухає, слухає,..

Дивується, дивується...

— А ще ви тримаєте в руках корали. Це так звані колоніальні корали. Вони теж живуть тільки в теплих, тихих морях з прозорою водою, температура яких мусить бути 20—25 градусів тепла. Ось чому про клімат минулих епох краще всього судити по закам'янілих коралах. Про теплий морський басейн Мандриківського моря свідчить і молюск цертіум гравіс. В Мандриківському морі було багато карбонату кальція, подивіться, які міцні й великі черепашки в молюсків. Ясно одне: клімат тоді був м'який, субтропічний. Як зараз на Кавказькому узбережжі...

Доводиться тільки шкодувати, що в ті часи та не було, приміром, командировочних. Адже їм — командировочним — не доводилося б тоді брати відрядження на південь, у Крим чи на Кавказ, а загорали б вони — щоправда, за свій рахунок — вдома, на чудових оксамитових пляжах теплого, з чистою, прозорою водою Мандриківського моря, на берегах якого не встигло збудуватися жодне підприємство і не встигло (на відміну від Дніпра) провести до нього свої труби...

*Глава восьма,
у котрій автор децю трохи порівнює
і нарешті розповідає,
а як же покинуло нас Мандриківське море*

Якщо в наші дні на берегах Дніпра, крім браконьєрів, що водиться сяка-така дивом уціліла пташина і недобита звірина, то на берегах Мандриківського моря водилися... Ні, тільки-но з'явилися предки коней і носорогів, перші хоботні, а в небо піднялися перші справжні беззубі птахи (з яких, між іншим, в процесі еволюції щасливо випурхнули — згодом, звичайно — чижі, коноплянки, зеленушки, снігурі, щиглі та інші нещасні пташини, яких сільцями й пастками вилловлюють і продають).

Тоді ж чи трохи пізніше виникли комахи, гризуни, змії.

У теплому морі побіля теперішнього Дніпропетровська пускали фонтани кити, носились тюлені й глісерами-торпедами — хижакі-акули (як ото зараз по Дніпру у всіх напрямках без цілі й мети, але пожираючи тонни бензину, носяться моточовни).

А потім з'явилися й перші людиноподібні примати — далекі-далекі предки тих, хто сьогодні забруднює Дніпро.

Хто нищить навколишню природу.

В субтропічному кліматі Мандриківки росли пальми, болотяні кипариси. Вічнозелені дуби — прародителі наших дубів.

Почали з'являтися береза, сосна. Ота сама, яка нині зникає на берегах Дніпра... Але... але не будемо більше порівнювати Мандриківське море з Дніпром. Бо й Дніпро наш попри все — чудовий. До речі, теперішнє ложе для Дніпра-Славути пробило якраз Мандриківське море.

Гинуло воно...

(Виявляється, і моря гинуть).

А втім, то був час (в кінці кайнозойської ери, якщо, звичайно, автор цих рядків не переплутав ери), коли море почало відходити на південь. На Землі відбувалися великі геологічні зміни, з'являлися нові материки, гори, зникали старі... Щоправда, свідком при цьому автор не був, але так свідчить наша всезнаюча наука.

«То був час, — сказав автору — і поетично сказав — один кандидат, — коли вмирали первісні моря».

Активізувалась вулканічна діяльність, утворювалась лінія гір Кавказ — Карпати. Море все далі й далі відходило на південь по руслу теперішнього Дніпра, пробивши йому первісне ложе. Спершу воно пішло з території Дніпропетровська, довше затрималось в районі нинішнього Каховського водосховища і, нарешті, й зовсім покинуло межі республіки.

Назавжди!...

Як це було детально і чому саме море «змилося» од нас, автор не відає, бо кандидат наук, з яким він говорив на цю тему, дуже спішив, а тому й не пояснив автору до пуття. Кандидати наук, як відомо, теж іноді бувають зайняті...

Дисертації там пишуть чи різні заяви... Папір, як відомо, в інститутах завжди є...

І — вільний час.

Особливо час...

*Глава дев'ята,
у котрій розповідається
про одного діда з Мандриківки та цитуються
кілька шпильок єхидної тітки*

Зелена Мандриківка, що так затишно ліпилася по-під глиняними кручами, вся у цвіту — вишневому, бузковому.

Гудуть бджоли.

Тиша, благодать...

Автор, повний ліричних роздумів, вийшовши з НДІ, блукав мандриківськими вулицями. Просто так блукав, знічев'я, як поет, переповнений вщерть лірикою, натхненням і ще бозна-чим.

Авторові кортіло з ким-небудь з мандриківчан побесідувати. Та мандриківчани, на відміну од автора, всі були зайняті: жінки поливали плантації помідорів, вертілись побіля літніх кухонь, чоловіки ж, згуртувавшись біля чийогось двору, дружно і працьовито стукотіли за столиками в доміно.

Та ось в одному з дворів автор загледів діда. Такий собі засмаглий, маленький, але вусища — о!... Донизу опущені. Ще й у брилі. Правда, в капроновім.

Автор підійшов ближче, на ворота сперся.

— Діду, добридень.

Дід голову повернув, вусищами поворушив.

— А шо?

— Добридень, кажу. Давно на світі живете?

Дід знову на автора поглянув і знову запитав:

— А шо?

— Та нічого, — кажу. — Просто так питаю. Про море, бува, не чули?

Дід думав-думав і знову запитав:

— А шо?

— Та просто так питаю. Колись тут море було.

— Про море питаєш? — дід сплюнув. — Не чув. Замочило якось в гентім році город і всі помідори до

біса вимочило... Пожовтіли й пропали. А про море — ні. Не чув. А шо?

— Та нічого, — кажу. — Просто так питаю.

— Не море у нас, а Дніпро. Може, чув?

— Про Дніпро?

— Ага.

— Та чув.

— Еге, а я, бач, про море не чув. А коли воно було, тее море?

— Та так... давненько, — одказую. — Десь сорок п'ять мільйонів років тому.

— Е-е... Тоді йди до Панька Чуприни, він за три хати нижче живе. О-оно-но-о його обійстя, де явір з лелеками. Ото і йди до нього, бо я ще молодий. Щитай і дев'яноста повних мені немає. А Панькові ще минулого літа дев'яноста два стукнуло. То такий козарлюга, що мо' й про море шо чув. То такий, шо все знає. І всі явленія, значить, може відгадати. Моя стара якось питає його. Від чого б це, питає, ластівки до мене у хату залетіли?.. Мо' звістка яка буде?.. А Панько і каже: чи звістка буде — не знаю. А чого залетіли — скажу. То в тебс, каже, або двері були відчинені, або вікна, от вони й залетіли... Такий козарлюга, все знає...

— Ну, бувайте, діду.

— А шо?

— Та нічого...

— А шо?

Тільки-но автор відійшов, як за тинем сусіднього двору дівки (та які там дівки, піддівки голоп'яті) захихотіли:

— Хі-хі-хі...

— Ха-ха-ха...

— Чула, Манько?.. Моряк у нас з'явився. В Одесі море загубив, а в Мандриківці його шукає.

— А ви чого тут, вертихвістки, хихикаєте? — це на них тітка якась гримнула. — А-а, киш звідсіля!.. Всю м'яту мені витолочили.

— Так оно ж ходить... Море у нас шукає...

— Ото й ходить та видивляється де яка на виданні, — на всю вулицю затигла тітка. — Ходить, а тоді йому свайбу закачай на три тисячі! Як ото до Степанидиної дочки ходив-ходив, а вже потім, як свайбу згуляли та із Степаниди «Жигулю» здер, то й гайнув. На тій «Жигулі»... А дочку Степаниді лишив... «Жигуля» йому більше до вподоби! А теж, кажуть, як з'явився в Мандриківці, то все ходив, видивлявся... Історією села цікавився... Як і той моряк! Іч, море він шукає. Ти краще дурніших пошукай, а ми — навчені. Немає у нас моря. І немає і не було ніколи!

Г л а в а д е с я т а,

*у котрій стверджується протилежне тому,
що кричала на всю вулицю мандриківська тітка*

Помиляєтесь, вельмишановна тітко!..

Хоч моря і немає, але воно — було!

Ось у автора черепашки з вашого, Мандриківського моря. Візьміть, тітко, черепашку, до вуха прикладіть...

Чуєте?..

Чуєте, як у черепащі шумить прапрапра... море. Морє, що шуміло тут теплими хвилями 45 мільйонів років тому.

Г л а в а о д и н а д ц я т а,

*у котрій розповідається про авторову
зустріч з підростаючим поколінням,
та про Киян-ОКЕАН, який кожному з нас
обов'язково треба знайти*

Автор мав необережність надрукувати в обласній газеті ліричну... ну, не новелу, а (як скромніше) просто розповідь про Мандриківське море.

Надрукував собі, не передбачаючи лиха.

Того ж дня задзвонив телефон.

— Слухаю, — покійно сказав автор у трубку.

— Альо?.. Це той?.. — запитала трубка.

— Той, — одказав автор.

— Той, що море знайшов? — уточнила трубка.

— Не море, а — черепашки з прадавнього моря.

— Все одно, — безапеляційно відказала трубка і перейшла до наказового способу. — Вам треба негайно провести бесіду з підростаючим поколінням нашого садика.

— Пробачте, з'яким підростаючим поколінням? — розгубився автор. — З якого дитсадка?

— О п'ятнадцятій нуль-нуль чекаємо на вас. Розкажете діткам...

— Я-яким?.. — аж застогнав автор.

— Не хвилюйтеся, не в повзункову ж групу вас запрошуємо, — голос трохи пом'якшав. — А — у старшу. А в ній діти дорослі. Їм уже по чотири і навіть по п'ять років. Так і розкажете цьому підростаючому поколінню, як ви знайшли море. Ну і так далі, і тому подібне.

Автор спробував було викрутитись, що він, мовляв, не спеціаліст по морях (і це була чистісінька правда) та й з дітьми не вміє до пуття говорити (це теж була правда), та й... Не допомогло.

— Ми вже вивісили афішу! — і в трубці залунали короткі гудки.

Довелося у п'ятнадцять нуль-нуль з'явитися у дитсадку. Там і справді висіла афіша такого змісту:

«Шановні тов. діти старшої групи!

Сьогодні перед вами виступить з лекцією на тему «Як я знайшов нове море» відомий шукач морів такий-то... (Далі йшло авторове прізвище, щоправда, перекручене).

Явка всіх присутніх обов'язкова.

Початок лекції о 15.00».

Я чемно поцікавився, чи всі діти вміють читати?

— На жаль, ще не всі,— відповіла завідуюча садиком — солідна тьотя в чорних окулярах і в чорному чоловічому піджаку.— Але вже 97,5 процента дітей вивчили тринадцять процентів алфавіту.

І автор розповів діткам про Мандриківське море.

Слухали п'ятилітні «тов. діти» дуже уважно, а деякі навіть від напруги аж пальці свої смоктали.

— Тов. діти, запитання будуть до доповідача? — звернулася до дітей завідуюча. — Прошу звертатися тільки по суті щойно прочитаної вам лекції.

До автора «по суті прочитаної лекції» звернулося одне дівча, трохи більше за звичайну ляльку, з голубим, вірите... отакезним бантом на русявій голівці.

— Со тлеба, соб моле знайти?..

Автор подумав і відповів обережно:

— Перш за все треба слухати тата і маму вдома, виховательок у дитсадику...— помітивши сердитий погляд завідуючої, спішно додав: —...і завідуючу вашим садиком також... Крім того, треба багато їсти манної каші, потім учитися, потім...

— І тоді можна моле знайти?

— Можна,— відповів я твердо.— Як дуже-дуже захочеш — все можна знайти у житті!

Мале дівча з ляльку завбільшки, але з милим бантом посопіло трохи, а тоді вигукнуло:

— А я захочу і знайду киян!..

— Тов. Савченко! — суворо звернулася до неї завідуюча.— Вчися говорити правильно. Не киян, а — океан!..

— Киян, киян!..— згодилось дівча.

Мені нічого не лишалося робити, як побажати юній шукачці знайти (обов'язково!) свій (СВІЙ!!!)

КИЯН-ОКЕАН.

Зрештою, це ж просто здорово, коли людина за свого життя хоч що-небудь, а —

ЗНАЙДЕ.

КУМ ІЗ ЦУМА

МЕРСІ-ПАРДОН, ШЕФ!..

Старший тренер обійшов з усіх боків свого форварда Антона Зайцева, уважно розглядаючи, наче вперше бачив його, а тоді нарешті подав голос:

— Гм... Як кажуть — хороший...

— Що мене роздивлятися? — буркнув форвард.— Не дівка я...

— Не дівка, говориш? — тренер ще раз оглянув його з усіх боків і лишився задоволений тими оглядинами.— Не дівка, а можеш нею і того... побути. Ось тільки вигляд у тебе... мм... затрапезний. До того ж, завжди неголеним ходиш, закудланий, а на колінях штанів замість стрілок якісь гармошки.

— Підтягнусь, шеф,— звично заспівав своєї Антон.— Мое діло голи забивати, а з моєї фізії, якщо вона декому й не подобається, воду все одно не пити.

— Хоч би голився частіше, адже ти перебуваєш на очах усього стадіону. Скільки тисяч болільників на тебе дивляться на кожному матчі, а ти...

— Хай вони краще на мої ноги дивляться,— показав Зайцев зуби.— Моє діло атака, а не фразерство там усяке.

— Гм... Вислів Чехова пам'ятаєш?..

— Про футбол?

— Ні, про те, що у людини все повинно бути красивим: і одяг, і тіло, і душа... Ну і все решта,— додав тренер уже від себе.— А ти... Жаль, що в мене немає зараз часу проводити з тобою виховну бесіду. Слухай мене уважно, Антоша. Оці твої патли...— показав він на голову форварда,— хоч і повиростали за всякі рамки, але на завтра...

— Обчикрижу, шеф!

— Якраз і не треба, бо завтра ці патли тебе здорово виручать. Та ти сідай, сідай,— і сам сів поруч з форвардом.— Діло таке. Наше спорттовариство, як ти знаєш, створило жіночу футбольну команду «Амазонки».

— Жіноче діло кухня, а не футбол.

— Гм... Мода зараз така пішла — жінка у футболі. Треба ж чимось дивувати інших. От газети й пишуть, що наше місто — одне з небагатьох, що має власну жіночу футбольну команду. Приємно. Але я не про це. Наші «Амазонки», як тобі відомо, з тріском програють. А завтра у них відповідальна зустріч з «Ромашками». І якщо наші футболістки програють, то... Одне слово, я думаю, ти все зрозумів.

— Нічого не второпаю, шеф!

Тренер встав, походив сюди-туди і спинився напроти Антона.

— Треба зробити так, щоб «Амазонки» у завтрашньому матчі з «Ромашками» виграли.

— Хай виграють,— знизав плечима форвард.— Мені яке діло? Я ні за кого не болю. Хіба що за самого себе.

— Я думаю, що наші жінки виграють, але... але виграють тільки завдяки тобі, Антоша.

— Не доходить, шеф!

Тренер озирнувся і, підійшовши ближче, понизив голос:

— Ти завтра зіграєш за одну з «амазонок». Під виглядом жінки-футболістки... Ну, скажімо, Антоніни Зайцевої. Іде?..

— Що я буду з цього мати?

— Постривай, спершу треба забити у ворота «Ромашок» хоча б зо два м'ячі. А тоді вже й ставити свої умови. То як?..

Зайцев подумав (а думав він завжди довго і туго) і засопів.

— Ла-адно, спробую. Тільки хай мене переведуть на третій курс. Бо я вже п'ять літ вчуся в інституті і все на першому курсі. Прямо чортзна-що виходить! Непорядок!

— Гм... Побалакаю з ректором,— пообіцяв тренер.— Не забудь: це прохання... не офіційне, звичайно, самого голови спорттовариства. Гол ось так потрібний.

— Ла-адно...

— Тільки дивись... Веди себе на полі, як баришня. Ну, така... благовоспитана. Нікого не бий по ногах і взагалі, не затівай бійок, як це ти любиш робити. Більше того, аби створити повну ілюзію, що ти жінка, під час гри можеш іноді дивитися навіть у люстерко. Для чого?.. Ну... ну хоча б будеш поправляти зачіску, як це люблять робити жінки. А ще тобі ось... губна помада. Паризька, а не яка-небудь. Пофарбуєш губи. Отим самим... сердечком. Ну і фізію... тобто фізіономію приведи у повний порядок. Ясно? І гляди мені, щоб без ніяких там ста грамів...

— Та ла-адно... — Зайцев подумав (а думав він довго і туго) і запитав:

— А курити можна?

— Гм... Жінки, здається, теж сигарети смалять. Але тільки одну. Ясно? Бо я візьмусь за тебе і врешті-

решт відучу від куріння! Що за мода, футболіст і палить!

— Кіну, шеф!

— Побачимо.

...Матч відбувся блискуче.

«Амазонки» виграли з рахунком «два-нуль».

Коментатори передавали:

«Особливо відзначилась центральна нападаюча «Амазонок» Антоніна Зайцева, котра й забила у ворота «Ромашок» два вирішальних гола».

— Ідіот!.. — затиснувши, після матчу у темному кутку «Антоніну Зайцеву», шипів тренер. — Губи розмалював паризькою помадою, а поголитися, як завжди, полінився. Про це мені зробив зауваження сам голова спорттовариства. «Ну й заросла ж щетиною ваша Антоніна,— каже кисло.— Хоч би вона раз на тиждень голилася!»

— Моє діло голи, — ліниво заспівав своєї Антон.— Я своє зробив. А ви?.. На який курс мене перевели?

— На третій, — буркнув тренер.

— Мерсі-пардон, шеф!

А ЧИ НЕ ПОРА ПОЗНАЙОМИТЬСЯ З ІВАНОМ ІВАНОВИЧЕМ!..

Заходжу оце днями якось у наш модерний універмаг «Товари на всі смаки», аж глядь — предивне гасло висить:

«Тільки у нас!!!

Нові форми обслуговування»

І трохи нижче:

«Громадяни покупці!

Наш універмаг з 1.02 по 1.03 ц. р. вперше проводить місячник

«ТОВАРИ З-ПІД ПРИЛАВКА»

Під час місячника вас чекає широкий вибір това-

рів під нашими прилавками. Ласкаво просимо завітати до наших гостинних підсобок.

Адміністрація універмагу»

«Еге-ге, — думаю, — треба спішити, покіль запрошують, бо такі предивні місячники не в кожному магазині бувають».

Кидаюсь до підсобок, але на східцях, що ведуть униз, в цокольне приміщення, страж стоїть — такий собі рудий паруб'яга із закачаними рукавами.

— Куди?.. — і шваброю, як списом, загородив мені дорогу.

А я йому так бадьоро:

— Хочу взяти участь у вашому місячнику «Товари з-під прилавка». Сподіваюсь, у вас з-під прилавка продається лише дефіцит?

— Записку!.. — вимагає страж.

— Яку?

— Тоді — тпру, шановний! — і паруб'яга підпер широким плечем одвірок. — Вхід у підсобки тільки по записочках самого Івана Івановича. Або ще по персональному дзвінку. Теж Івана Івановича. І тільки тоді ми можемо дещо підкинути вам з нашого дефіцита.

Я дивлюся на нього здивовано.

— А для чого ж тоді писали: «Ласкаво запрошуємо»?

— А ми й запрошуємо ласкаво, — вишкірив зуби чолов'яга. — Але тільки тих, у кого є записочки.

— Гм... І як триває ваш місячник?

— Наш місячник триває успішно, — голосом, який хоч на плівку записуй для радіоінтерв'ю, одказує страж. — Іван Іванович ледве встигає писати записочки, а ми — продавати з-під прилавка дефіцитні товари. Така нова форма торгівлі повністю виправдала себе. І багатьом покупцям дуже сподобалася.

— Знайомим Івана Івановича? — уточнюю.

— Звичайно. Але наша нова форма торгівлі...

— Як — нова? — перебиваю. — Хіба ви раніше не торгували дефіцитом з-під прилавка?

— Торгували, але... — паруб'яга з жалем зітхнув, — але не боролися із блатом.

— Н-не розумію.

— Що?

— Не розумію, кажу, для чого ви організували цей місячник?

— Який ви, звиняйте, нетямущий, — і паруб'яга вигукнув з пафосом: — Ми організували цей місячник виключно для боротьби із таким негативним явищем, яке в просторіччі називається блатом.

— ???

— Раніше-як було? Дефіцит по знайомству, себто по благу продавали з-під прилавка замалим не щотижня. А іноді і всі 365 днів на рік. І ніякої, звичайно, боротьби із блатом, з отими записочками ніхто, звісно, у нас не вів. От адміністрація і вирішила хоч якось обмежити це діло, загнати блат у вузькі рамки... кгм-кгм... законності.

— ???

— Невже до вас не доходить, що боротьба із блатом у нашому універмазі почалася з організації місячника «Товари з-під прилавка»?

— Нічого не второпаю.

— О, щоб вам розтовкмачити, то треба добре перед цим заправитись, — паруб'яга вже почав втрачати терпіння. — Я вам кілька хвилин одне і те ж жую: своїм місячником ми боремося із блатом... Як боремося? Обмеженням. Бо тепер дефіцит продаємо з-під прилавка не дванадцять місяців підряд, як то було раніше, а лише один місячник. Себто місяць. Закінчиться місячник і — край! Ніяких записок, ніяких товарів наліво, ніяких знайомств. Отже, ми загнали блат у вузькі рамки одного місяця. А решту одинадцять місяців ми торгуємо товарами лише на прилавку.

— Тоді дозвольте ще одне запитання: скільки товарів ви продаєте під час місячника?

Паруб'яга посопів, щось прикидаючи.

— Та майже... річний план виконуємо. Одинадцять місяців після місячника боротьби із блатом нам просто нічим торгувати.

А мимо нас сунули і сунули щасливці з персональними записочками від Івана Івановича, а назад, з підсобки вже сунули з пакунками під пахвами.

А я стояв і думав:

«А чи не пора вже, нарешті, познайомитись з Іваном Івановичем?»

У СВІТІ ЗАГАДОК

Начальник автопідприємства викликав до себе в кабінет водія пасажирського автобуса Геннадія Смика для дуже неприємної розмови. В АТП почали надходити скарги від пасажирів, що водій автобуса 05—37 бере на маршруті гроші за проїзд, а білетів не видає. Водієм автобуса приміського сполучення 05—37 якраз і був Геннадій Смик.

«Гм... З чого починати цю... неприємну розмову?— морщачись, як від зубного болю, міркував начальник АТП. — А на вид цей Смик імпозантний. Як кандидат наук. Та й костюм на ньому моднючий, і кожушина шикарна. І лице симпатичне, лице мислителя, а бач... Привласнює п'ятаки та гривеники... Мда-а...»

І начальник АТП відчув, що йому соромно, що наче не цей ось ввічливий, гарно і зі смаком одягнений молодик краде державні п'ятаки та гривеники, а він сам... Бррр!! Начальником він був ще молодим, в автопідприємстві працював без року тиждень і з подібним фактом зустрівся вперше.

Вирішив почати здалеку:

— Ну... як трудимося? Та ви — сідайте. Чим зараз зайняті?..

— Та ось думаю над інтересними і загадковими фактами, — Геннадій Смик сів, відкинув полу модного кожуха і, закинувши ногу на ногу, поклав собі на коліна шапку й злегка гладив дороге блискуче хутро. — У світі, виявляється, ще стільки нерозгаданих таємниць!

— Гм... наприклад.

— От читав я в «Новом времени», що при розкопках під Багдадом археологи знайшли електричну батарею, яка була виготовлена за дві тисячі літ до Вольта і Гальвані.

— Невже?.. — все ще морщився начальник, бо не знав з чого почати розмову: — Цікаво.

— Ще б пак! — Смик відкинувся на спинку стільця. — Знайдена батарея точнісінько така, як сучасна. Два мідні циліндри із стальним сердечником. Між собою циліндри спаяні при допомозі сплаву свинцю і олова в пропорції три до двох, як це робиться і зараз. І... дві тисячі літ тому. Тут є над чим задуматись.

— Звичайно, є... Справді, загадка, — механічно говорив начальник, а сам думав: «Ну як ти з ним будеш говорити про привласнення п'ятаків і гривеників, коли він такий грамотний, читає періодику, працює над собою... розширює свій кругозір?..»

— Як не думай, а кінці з кінцями не сходяться. — Смик дивився на начальника чистими очима дитини і симпатичне його обличчя в ту мить стало ще привабливішим. — Або ось ще факт. Теж потрясаюча загадка. В Каліфорнії геологи під закам'янілими черепашками знайшли... Що б ви думали? — Смик аж нахилився вперед, схвильовано, збуджено заторохтів: — Свічу запалювання, от що! Прямо аж не віриться! Фантастика якась!

— Дивно...

— Ні, ні, це ще не дивно, — гаряче заперечив водій. — А дивно ось що. Свіча покрита шаром закам'янілостей. Геологи підраховали: щоб покритися таким

шаром закам'янілостей, свіча мусила пролежати у землі 500 тисяч літ! Ні більше, ні менше. От які загадки є на білому світі!

«Ти диви-и... А я про це і не читав, — вражено подумав начальник. — А він... шофер, а бач... все знає. Але як йому сказати, щоб видавав на маршруті білети? Оце справді загадка...»

А вголос мовив:

— Та-ак... Інтригуючі факти. Справді, у світі ще не перевелися загадки. Я радий, що ви... — морщачись, як від зубного болю, забарабанив начальник пальцями по столу, — що ви... еє... працюєте над собою, розширюєте свій кругозір. Похвально. Я вас викликав ось для чого...

— Слухаю, Вікторе Павловичу, — Смик підсунувся ближче із стільцем до столу і увесь перетворився на увагу, на готовність виконати будь-яке доручення начальника. — Завжди слухаю.

І дивився невинно і ясно.

— Я вас викликав, щоб сказати вам... щоб сказати вам... — начальник ще швидше забарабанив пальцями по столу. — Вірніше, щоб попрохати, чи не змогли о поділитися цими інтересними фактами перед водіями?.. Скажімо, провести бесіду на тему «У світі загадок».

А сам думав:

«Не те йому кажу, зовсім не те. Мораль йому треба прочитати, і добре прочитати».

— А чому ж, можу, — охоче згодився Смик. — У мене таких загадок назбиралося з півмішка. Хлопці слухатимуть, як казку.

І знову дивився невинно та мило.

— От і добре, — звівся начальник. — Бесіду «У світі загадок» проведете у понеділок. За годину до початку роботи. Більше я вас не затримую.

Смик зводиться і виходить.

Начальник тяжко зітхає...

ЯК ТРЕБА ПИСАТИ РЕЗОЛЮЦІЇ.

Із циклу «1000 дуже корисних порад»

«Резолюція подібна покійнику: її виносять і забувають».

Еміль Кроткий

Отже, як треба писати резолюції на різних там заявах, скаргах тощо?.. І писати не які-небудь формальні чи й навіть — не доведи господи! — бюрократичні відписки, а сердечні, теплі, заледве чи не поетичні рішення, сповнені бажання негайно ж допомогти, розібратися, дати справі належний хід.

А ось так.

Працюєте ви, приміром, начальником ЖЕК. І кладуть вам в один — не зовсім чудовий — день заяву одного з мешканців підзвітного вам будинку. Заява... Ну, звичайнісінька, можна б сказати, банальна заява, яких у шухлядах вашого двотумбового столу лежить не один десяток. Ось хоча б такого змісту:

Начальнику ЖЕК

тов. (ім'ярек)

М. Н. Перепічки, котрий мешкає по вулиці

Наріжній, буд. 5, кв. 14

Заява

2.06. ц. р. у моїй квартирі прорвало трубу, і ванну з туалетною почало заливати водою. Після неодноразових дзвінків по телефону і персонального бігання в кількості 5 (п'ять) разів у ЖЕК, нарешті, 3.06. ц. р. о п'ятій вечора з'явився тов. сантехнік (трохи ще тверезий), відключив подачу холодної води у мою квартиру і пішов, заявивши, що повернеться через дві години із «струментом». Звідгоді минуло не дві години, а 2 (два) тижні, впродовж яких ми з дружиною навперемінки (в рахунок наших чергових відпусток) сидимо вдома і виглядаємо тов. сантехніка.

Уже два тижні у нашій квартирі немає холодної води. Гаряча є, але у вигляді окропу, і я та моя дружина вже ходимо з обпеченими обличчями й руками (наслідки вранішнього умивання окропом!).

Незважаючи на мої три попередні заяви, які я відніс у контору ЖЕК, трубу мені так і не відремонтували. Я вчетверте прошу вас зважити на мій вопіючий крик і вжити негайних заходів щодо полагождення аварійної труби.

Підпис.

Дата»

І ось ви, нарешті, берете до рук «вопіючий крик» гр. Перепічки, берете, бо, врешті-решт, вам треба накласти на тім «крику» відповідну резолюцію.

Який-небудь бюрократ — та ще й зачерствілий! — написав би так:

«Сантехніку (ім'ярек)! Розгляньте найближчим часом питання можливості проведення ремонту дефектної труби у кв. гр. Перепічки в найближче півріччя».

І все.

Сухо, офіційно і... формально,

Себто відписка, бо невідомо, коли тов. сантехнік «найближчим часом розгляне питання можливості проведення ремонту» (та й чи взагалі розгляне?), і невідомо, коли наступить оте — «найближче півріччя».

Ясно, що гр. Перепічка, отримавши таку невиразну відписку, не заспокоїться, а почне калатати у всі дзвони, заважатиме вам і далі тихо та мирно керувати ввіреною вам конторою, а то ще й почне морочити голови вищестоячому (чи то пак, вищесидячому) начальству, що й зовсім недопустимо.

Тому ви накладаєте резолюцію ось таку:

«Скаргу гр. Перепічки нами перевірено.

Найскрупкульознішою перевіркою встановлено, що гр. Перепічка і справді проживає за вказаною адре-

сою (вул. Наріжна, буд. 5, кв. 14). Додатковими перевірками було також встановлено, що гр. Перепічка працює там-то й там-то (вказати, де саме). Як повідомили нам на підприємстві, він — передовий виробничник, змінні завдання виконує тільки на 115% і продукцію дає лише відмінної якості. Крім того, він має ряд громадських навантажень, а саме: випускає стінгазету, бере участь у добровільному протипожежному товаристві, є членом Товариства Червоного Хреста, Товариства книголюбів, Товариства охорони природи і у всі вищеназвані товариства акуратно сплачує внески. По лінії місцевому профспілки гр. Перепічка відповідає за культмасову роботу, він є добрим наставником молоді і до всього ще й один із кращих раціоналізаторів свого рідного підприємства. Вищеназваний гр. заочно навчається, підвищуючи таким чином свій культурний рівень. Та вчитися треба у таких людей, всім нам учитися!

Отже: гр. Перепічка цілком заслуговує на те, щоб у його квартирі була замінена аварійна труба. Зважаючи на вищесказане, тов. сантехнік (ім'ярек), розгляньте найближчим часом можливість проведення ремонту дефектної труби у кв. гр. Перепічки в «найближче півріччя».

І все.

І ви можете бути спокійним: адже тепер ніхто не звинуватить вас у відфутболюванні скарги, адже резолюцію ви написали теплу, сердечну, високо оцінивши виробничу діяльність скаржника. Більше того, в своїй резолюції, зовсім не шаблонній, ви намалювали привабливий образ потерпілого як одного з кращих працівників свого підприємства.

Навіть сам гр. Перепічка, навіть вмиваючись ранком окропом, буде тільки вдячний вам за такий не бюрократичний підхід до його «вопіючого крику», тобто заяви, за таку високу оцінку його скромної діяльності.

І навіть онукам своїм, і навіть правнукам буде він розказувати через багато-багато років про вашу найтеплішу і найоригінальнішу резолюцію.

Тепер ви зрозуміли, як треба писати справжні, не бюрократичні резолюції?

А як зрозуміли, то — дійте.

Себто пишть у такому ж дусі!

ПРОГУЛЬНИК САВОЧКА

Савочка повернувся з обідньої перерви збуджений, сам не свій.

— Сидите?! — закричав він, вбігаючи у відділ. — Кросвордики розгадуєте, а що сьогодні футбол, то й не відаєте!

— Та ну??? — працівники відділу посхоплювалися з-за своїх столів, ледь не поперекидавши їх. — Який футбол?.. Коли?..

— О третій дня. «Дніпро» — «Динамо» Київ.

— А не бре-бре?.. — знайшовся недовірливий.

— Та ви що... братці? — очі в Савочки зробилися круглими, на щоках виступили білі плями, і він згарячу перехрестився: — Ось!.. Клянусь!.. Іду я собі з обіду, аж раптом стенд, — Савочка передихнув і сапнув побільше повітря. — А на нім отакезнимі літерами: «ФУТБОЛ». Початок о третій дня. І сьогоднішнє число... Я коли прочитав, то аж похолов. Такий матч, а ми ледве не прогавили.

— А чому? — збуджено загаласували працівники. — Та тому, що реклама у нас нікудишня.

— Ще б пак! Такий матч і ніхто — ні бум-бум!..

— Але чому це о третій дня? — засумнівався хтось із спокійніших. — В будень матчі починаються о сьомій вечора.

— Не знаю, не знаю... — збуджено бігав Савочка поміж столами. — Але я своїми очима... ось цими, — показав він на свої очі, — читав: о третій дня.

— Від народу футбол скривають, от що!.. — почувся обурливий вигук.

— Ага, щоб людей з роботи не зривати.

— А зараз уже дві години!

— Жаль, такий матч, а я не зможу подивитися, — заквапився заввідділом. — О другій у головного інженера нарада.

І вибіг з кімнати.

— Мені — на об'єкт! — схопився його заступник і теж вибіг з кімнати.

— А мені... мені... — і Савочка, з поспіху так і не придумавши куди йому, притьмом вилетів у коридор.

Коли він, захеканий і змокрілий, без п'яти три примчав на стадіон, там була вже вся мужська половина управління. На чолі з начальником і головним інженером.

Але всі стояли, як на похоронах.

— Ага, ось він... г-голубчик, — і завідуючий відділом повернувся до начальника управління та головного інженера. — Офіційно вам заявляю: це все він, Савочка, спровокував!

Начальник супив руді кущуваті брови.

— Ну-с... тов. Савочка, як вас розуміти?

— Але ж я сам читав... на стенді, — Савочка відчув себе загнаним звіром, котрий потрапив у кільце. — О третій дня... сьогодні.

— О т-третій!.. — передражнив його головний інженер. — А ви краще подивіться на стадіон!

Савочка, як зацькований, глянув.

На воротах стадіона висіли пудові замки, а навколо — ні душі. Якщо не рахувати, звичайно, управлінців.

— Ну-с, так що будемо робити? — протягнув головний інженер і сердито сплюнув: — Хуліганство!

— З боку Савочки, — поспішно уточнив завідуючий відділом. — Прибіг, як оглашений... Сьогодні... О третій дня... «Дніпро» — «Динамо» Київ.

— Бра-атці!.. — хтось ляснув себе по лобі. — Та «Дніпро» не може грати з киянами, бо він вже «вилетів» із вищої ліги.

— І спра-авді...

— Але ж я бачив... стенд, — вертівся Савочка. — Чесне слово... о третій дня... «Дніпро» — «Динамо» Київ...

— Бачив!.. — передражнив його завідуючий відділом. — Минулорічний стенд ти бачив! На рік не глянув, а гвалт підняв.

— Мда-а... — головний інженер осудливо похитав головою. — От як ви, тов. Савочка, працюєте! Як виконуєте покладені на вас обов'язки! В робочий час по стадіонах гасаете? А гроші за віщо вам платять? За бігання по стадіонах?

— Бо йому футбол за роботу дорожчий! — підтвердив заввідділом. Я давно вже засік, що Савочка якийсь... мм... не такий. І до роботи несерйозно ставиться.

— Футболотоман!... — з відразою кинув головний інженер. — От і працюй з такими людьми!

Начальник нервово дістав сигарету. Заввідділом, клацнувши запальничкою, підніс йому до сигарети вогник.

— Раджу вам, тов. Савочко, інтереси управління все ж таки ставити вище за футбол! — сказав він, жадібно затягуючись сигаретою. — А за сьогоднішній прогул у робочий час оголошую вам, тов. Савочко, сувору догану!

І, круто повернувшись, начальник попростував до машини.

За ним до своїх машин попростували головний інженер та заввідділом.

За ними — але вже до трамвайної зупинки — посунула решта управлінців. Останнім, похнюпивши голову, тягнув ноги Савочка. Але на нього ніхто не звертав уваги: кому охота знатися з прогульником?..

ПОХВАЛЬНЕ СЛОВО БРАКУ

«Брак — недоброякісні виробу, дефекти у них. Запозичено у XVII ст. із німецької мови; «brack» — негодящий товар, лом».

Короткий етимологічний
словник

...От ви всі в один голос: брак та брак!.. Мовляв, треба покласти йому край. Заткнути всі щілини, у які він — сякий-такий — лізе. Щоб не було в нас отого — «негодящого товару», «лому», як перекладається німецьке «brack», з якого й виродився наш брак.

Все це, звичайно, так.

Але я вам скажу, іноді буває, що й брак приносить людям добро. І навіть здорово їх виручає. Парадокс?.. Не спішіть, послухайте краще одну повчальну історію з цього приводу.

Один чоловік, назвемо його хоча б... ну, Іваном Михайловичем, та купив своїй дружині чобітки. Модненькі на вигляд, гарненькі, каблуки високі, тонкі... Одне слово, такі, які зараз дуже любляє наше симпатичне жіноцтво.

І, знаєте, купив зовсім випадково. Зайшов у магазин, просто так і — нате вам! Пощастило. Останню пару захопив.

Повертається він з обідньої перерви на службу, задоволено свою покупку розглядає. От рада буде дружина! Та і як їй, бідоласі, не радіти, як уже зима на носі, а вона й досі в осінніх черевиках стрибає. Та нічого, тепер уже зігріє свої стрункі ноженята. Да-а... Приємно радувати жіночок наших дорогих!

Коли це його, себто Івана Михайловича, та секретарка до начальника кличе. Іван Михайлович схопився і побіг, але з поспіху забув зачинити свій ка-

бінет. А в начальника — нарада. З годину, мабуть, тривала. Повертається Іван Михайлович у свій кабінет, а чобіт, які він на столі з поквапу лишив, і — немає... Тю-тю, модні чобіточки!

Попливли, значить, у невідомому напрямку.

Воно й не дивно, коридор — що прохідний двір. Цілий день товчуться у нім, стіни підпираючи, численні відвідувачі. От якийсь із них, мабуть, випадково заглянув у кабінет Івана Михайловича, побачив на столі модненькі чобітки, згадав, що вже зима, що дружину він уже давно обіцяв потепліше та помодніше взути, згадав, оглянувся і...

Мда-а...

Приходить Іван Михайлович додому, сам, звісно, не свій, дружині про біду негадану розказує...

— Імпортні???

— Ні, наші, — одказує чоловік і називає фабрику¹. — І що дивно — свої, а на вигляд як імпортні. Такі вже елегантні та модні. І треба ж... 65 карбованців і 65 копійок заплатив.

Вислухала дружина і каже (уже зовсім спокійно):

— Якщо такої-то фабрики — не хвилюйся. Той, хто вкрав, далеко не піде. У тих чоботях.

І як у воду дивилась!

Днів через кілька приходить Іван Михайлович на службу — аж гульк! — на столі в кабінеті украдені чоботи лежать.

І біля них записочка такого змісту:

«Що ж це ти, чоловіче добрий, брак купляєш? А ще завідуючий відділом! Три дні моя кохана тільки й поносила ці чоботи, а на четвертий — трісь! Каблуки. Обидва! Уздовж! І тріснули, як по команді. І сталося це у кабінеті начальника, якраз у ту мить, коли він кричав на мою кохану: «Доки ви будете спізнюватися

¹ Автор з деяких міркувань поки що утримується називати тут фабрику, гадаючи, що цей випадок — просто поодиноким явищем, що брак взагалі не типовий для наших... гм-гм... взуттєвиків.

на роботу? Марш на своє місце!» Вона круто повернулася, рада, що гроза й цього разу обминула її краєм, і в момент повороту тріснули каблуки... Я розумію, що начальницький крик — це таки начальницький крик, а не, приміром, модна мелодія модного ансамблю «Боні М» чи «АББА», але й не вірю, щоб від одного лише крику, бодай і начальницького, тріснули два каблуки. До всього ж, моя кохана дуже мініатюрна і граційна, важить усього лише 98 кілограмів. От і виходить: брак! Так і хочеться запитати отут наших взуттєвіків: допоки ж ви будете халтурити і недоброякісне взуття випускати? Адже в подібному взутті далеко не підеш.

Моя тобі порада, чоловіче добрий: як зберіг чек та пам'ятаєш, у якому магазині купляв, то здай це барахло назад і забери гроші. І вдруге при покупці будь обережнішим і не підводь ні себе, ні інших невинних людей».

— А що — поживився?.. — зрадив Іван Михайлович. — Якщо вже красти, то треба хоч знати, якої фабрики взуття красти. А то який прудкий!.. Думав кохану свою браком ошчасливити.

Ось так, значить, модельні жіночі чобітки фабрики П. (Артикул М 216525, ще й з літерою «Н», що означає: «новинка, покращеної якості з десятипроцентною надбавкою до ціни за покращення») та покарали злодія. Завдяки своїм бракованим каблукам. І це приємно. Дуже приємно.

Чек зберігся, Іван Михайлович здав чоботи назад у магазин і через два тижні по акту експерта одержав свої 65 карбованців і 65 копійок.

Йде і радо думає:

«Ну ось... І справедливість відновлена, і гроші цілі. Це ж прямо здорово, що браковані трапились. А коли б справді були «покращеної якості», як запевняв артикул, то злодієва кохана носила б їх собі на втіху. А так і гроші повернулися, і злодія покарали».

Отже, товариші, як бачимо на цьому прикладі, брак — так, так, той, що перекладається з німецької як «негодящий товар», «лом», — іноді людям і добро приносить.

ЗОЛОТОЗУБА ПОСМІШКА НА ПАМ'ЯТЬ

Якось відкриваю газету, а на четвертій сторінці, у відділі реклами, великими буквами таке звернення до читачів набрано:

«ЯК ВИ ПРОВЕЛИ ЛІТНЮ ВІДПУСТКУ?»

«Гм... — думаю. — Коли це мене запитують, то тільки ще збираюся провести. Та ремонт квартири не пускає...»

Читаю далі:

«Якщо з цим запитанням звернутися до мешканців нашого міста, то далеко не кожний відповість: біля моря, в будинку відпочинку, в туристській поїздці тощо. Дехто скаже: займався ремонтом квартири... Так, у подібній відпустці не відпочинеш».

«Гм, — думаю. — Прямо тобі ясновидці. Телепати. Але — цікаво. Це те, що мене зараз хвилює, ремонт квартири».

Ще далі читаю:

«Щоб провести літню відпустку біля моря, в горах, в будинку відпочинку, скористайтеся послугами ремонтно-будівельного управління облпобутуправління. Його майстри приймають замовлення на всі види послуг...»

Мчу за вказаною адресою.

Дільницю РБУ ледве розшукав у якомусь підвалі — обдертому, затхлому, з грибками на стінах. Але я на те не звернув уваги, мене хвилювало інше: черга. Підвал аж гудів од бажаючих відремонтувати свої квартири під час літньої відпустки. Довелося займати чергу. Години через дві я нарешті опинився біля віконечка приймальника. Хотів було спертися ліктями

на підвіконня, а з-під нього посипалась штукатурка, годі я обережно сунув голову у віконце і віч-на-віч зустрівся з вусатою особою.

— Теж до моря зібралися? — ввічливо поцікавилась та особа.

— Вгадали, — кажу.

— І хочете, щоб ми за час вашої відсутності привели у божеський вигляд ваші пенати?

— Теж вгадали.

— Коли збираєтесь до моря? — вже діловито запитує вусань. — Через місяць?.. Зараз заглянемо по графіку замовлень, подивимося, яка тут вимальовується картина... так... — зашелестів він паперовим «простирадлом». — Ви знаєте, картина для вас втішна. Наступного місяця зможемо вам відремонтувати житло.

— От спасибі! — вигукую. — Та я...

— З подяками потім, — спинила мою радість вусата особа. — Зараз оформимо відповідні документи і — до каси. Оплата, щоб ви знали, наперед. Потім залиште нам ключі від квартири і — щасливої вам поїздки до синього-синього моря. Загорайте, купайтеся, набирайтеся сил, а до вашого повернення квартира буде, як тая лялечка. Не впізнаєте.

«Як у казці, — тільки й подумав я і ладен був у ту мить розцілувати пресимпатичну вусату особу і всіх працівників РБУ за таке пречудове нововведення: ремонтувати квартири за час відсутності хазяїна.

...Відпустку провів, як ніколи, чудово.

Накупався, насмажився на сочинському сонці із запасом на добрий рік. Додому повертався як молодий атлет чи навіть геркулес, котрий щойно здобув важливу перемогу й, увінчаний лаврами, перебуває на сьомому небі.

Відчиняю двері, переступаю поріг своєї квартири, зажмурююсь і кажу:

— Ну, РБУ, що ти тут без мене натворило?

І широко відкриваю очі.

Ремонтно-будівельне управління і справді... натворило.

А точніше — здерло старі шпалери і покидало їх посеред кімнат.

І на цьому й закінчило ремонт моїх пенатів.

Лишивши біля порога чемодан, мчу до знайомого обідраного підвалу. Але двері того підвалу хрест-навхрест забиті дошками.

«Тю, — думаю, — невже РБУ, зібравши гроші за ремонт квартир, накивало п'ятами у невідомому напрямку?»

Дивлюся, на дошці біліє папірець. Підійшов ближче, аж на ній написано, що РБУ переїхало у нове приміщення за такою-то адресою... Робити нічого, сідаю в таксі і мчу туди.

Ось і той будинок. Увесь перший поверх займає РБУ — просторі, світлі приміщення, дзвінкі коридори...

«Забагатіли, — вражено думаю. — То, може, за переселенням їм і ніколи було відремонтувати мою квартиру?»

За магазинним прилавком, що ділив хол навпіл, сидить нова приймальниця. Така солідна дама. Що правда, з чорними вусиками.

— Так і так, шановна, — кидаюсь до неї. — Я заплатив гроші за ремонт наперед, віддав майстрам ключі і, не підозріваючи лиха, поїхав загорати у Сочі...

— І як відпочивалося? — ласкаво перепитала дама з вусиками. — Хоча скажу, що й так по вас видно.

— Авжеж, чудово!!!

— А чого ж ви кричите, що чудово? Можна говорити і спокійніше. І, до речі, тихіше. Тут глухих немає. А взагалі, ми раді, що ви так чудово відпочили, — дама подарувала мені золотозубу посмішку.

— Але я не радий за вас! — і я вирішив не дарувати дамі ніяких посмішок. — Ви нічого не зробили з

обіцяного ремонту. Ви лише обдерли шпалери й покидали їх напризволяще.

— По-перше, ми не покинули ремонтувати вашу квартиру, а лише відіклали здійснення ремонту на певний час, — суворо, уже без золотозубої посмішки відчеканила дама з вусиками. — А по-друге, не відповідає дійсності ваша усна заява, що ми нічого не зробили. Як нічого, коли ми зняли у вашій квартирі старі шпалери?

Мені забракло слів.

— А далі?..

— А далі... далі ситуація дещо змінилася. Всі хотіли, щоб за час їхніх відпусток ми відремонтували квартири, і наше управління просто не в змозі було виконати за місяць усі замовлення. Ми лише встигли у квартирах поздирати старі шпалери.

— Так ось ви як працюєте?

— Як ми працюємо — не вам судити! — знову стала суворою дама з вусиками. — За минулий місяць ми виконали річну норму за замовленнями і за фінансовими показниками вийшли на перше місце. Як переможцям нам видали оце чудове і світле приміщення. Крім того, всі працівники були премійовані цінними подарунками у вигляді електронних годинників.

— Але ж моя квартира в обідраному стані. Коли ж ви закінчите ремонт?

— Через рік, — бадьоро сказала дама з вусиками. — Як ви поїдете в нову відпустку до Чорного моря. Я сподіваюсь, що й наступного року ви так чудово відпочинете, як і нині. Ось тоді ми й приведемо ваші пенати до божеського вигляду. Себто зробимо із них палац.

І дама з вусиками на прощання цілком щиро і тепло подарувала мені одну із своїх найчарівніших золотозубих посмішок...

Ту посмішку, яку я ніколи не забуду.

ДОВІДКА ДЛЯ МАМОНТА

Що б там не казали, а довідка — се таки велике діло. Хай уже ми, люди, буває, без довідки не можемо кроку ступити, але й мамонти без неї, виявляється, ні тпру, ні ну.

Ось вам на цю тему історійка, яку нещодавно почув автор.

Привозить, значить, одна шахта на товарну станцію вантаж — великий дерев'яний ящик, збитий з грубезних дощок. Приймальник, котрий вантажі оформляв та квитанції, які треба, виписував, і питає: а що там, у ящику? Який-такий вантаж? Хто відправляє?

— Шахта, — одказує головний геолог, котрий і привіз на вантажній машині той ящик. — А в середині — науковий експонат.

— Який ще... е-еспонат? — доскіпується приймальник із самопискою за одним вухом і олівцем за другим. — Залізниця мусить знати, що вона перевозить. Мало хто які спонати понапихає у ящики, а ти — відповідай!

— Кістки мамонта, — одказує відправник. — Глибоко під землею, при проходженні нового забою наші гірники наткнулися на кістяк мамонта. От я і хочу переслати його у Дніпропетровськ, для музею свого інституту.

— Покажіть, — велить приймальник.

Довелось відбивати верх ящика.

Подивився приймальник і аж свиснув з подиву.

— Ого, які костюмахи!

— Зверху лежать бивні, — пояснює відправник.

— Мені все одно, що кістки, що бивні. Довідка у вас є?

— Яка це... довідка?

— А така... по формі, з підписом і печаткою, що ваш мамонт не хворів бува на різні там заразні хвороби.

— Бачите... еє... шановний, — делікатно пояснює йому головний геолог. — За даними періоду напіврозкладу радіоактивних ізотопів у викопних кістках, останні носорукі гіганти — мамонти та їх супутники — волосаті носороги, печерні ведмеді вимерли в Азії і Європі десь біля десяти — восьми тисячоліть тому.

— Ви мені мозгу не засмічуйте своєю наукою, бо я, може, теж грамотний! — сердито одказує приймальник. — Ви мені дайте довідку, що ваш мамонт був здоровий і не заразить нашу залізницю!

— Бачите... еє... шановний, — ще терплячіше пояснює головний геолог. — У ті часи, коли водилися мамонти, на землі жили наші далекі предки — люди палеоліту. Себто кам'яного віку. І вони не додумалися видати кожному мамонтові по довідці в хобот.

— А ви мені не розказуйте казочки про якихось там кам'яних людей! — вже кричить приймальник. — Чув по радіо, що десь снігові люди є, а про кам'яних — не чув. Та й не цікавить мене, хто коли жив чи живе. Якщо були тоді люди, то й довідки тоді мусили бути. А немає папірця — забирайте свою мамонтяку назад, хай його вам кам'яні люди перевозять!

Робити було нічого, головний геолог, лишивши біля ящика шофера, сам взяв таксі, помчав до знайомого ветеринара. Поставив йому пляшку, розказав про похибку людей кам'яного віку, котрі не додумалися повидавати мамонтам довідки. Ветеринар чарку випив, крякнув, узяв бланк з печаткою і написав таке:

«ДОВІДКА

Дана сія в тому, що даний мамонт ніколи не хворів інфекційними хворобами, здоровий і годиться для перевезення залізницею у вигляді власних закам'янілих кісток і бивнів».

Прочитав приймальник ту довідку і каже головному геологу:

— О-о!.. Це вже друге діло. Довідка — це документ. А то — співати почали... Десять тисяч літ тому

жив, кам'яні люди... А бач, папірець з печаткою і добули. Ні, мені довідку дай, а хто коли жив і коли ноги простягав, мене не цікавить. Мені аби мамонт був здоровий і ніколи не хворів.

Витягнув із-за вуха самописку і квитанцію виписав.

І мамонт... тобто закам'янілі його кістки благополучно доїхали до Дніпропетровська і нині лежать в інститутському музеї під склом.

А ви говорите, що довідка — се пустий папірець. А спробував би той вимерлий мамонт благополучно довести свої викопні кістки без отого папірця ветеринара!

То ж бо й воно!

СПЛЯЧА КРАСУНЯ

В одному НДІ ось яка історія трапилась.

Викликав директор завідуючого і каже:

— До нас надійшли дані, що в Енському районі, в такому-то лісі, в урочищі Дрімучому вже кілька літ непробудним сном спить одна принцеса. Нашому інституту доручено зайнятися питанням пробудження даної сплячої красуні при допомозі цілування. Оскільки ваш відділ якраз займається питанням реанімації, вам і пробуджувати дану особу. Командируйте когось із ведучих спеціалістів у Енський район, в такий-то ліс, в урочище Дрімуче на предмет цілування сплячої красуні. Застерігаю: цілування дуже відповідальне, а тому раджу вам послати не просто талановитого, енергійного співробітника, а в першу чергу молодого за віком. Він мусить так гаряче поцілувати ту сплячу особу, щоб вона тієї ж миті проснулася. Дійте!..

Повернувся зав у свій кабінет і глибоко задумався: кого ж послати на таке відповідальне цілування?.. Чумака?.. О, він молодий! До того ж — ведучий спе-

ціаліст з реанімації, має ряд наукових праць, але... Але зараз він у Генічеську, ремонтує піонерський табір інституту. Треба ж його привести до ладу перед приїздом дітей. Паркани пофарбувати, до туалетних дошки поприбивати... Мда-а... Савченка?.. Теж крупний спеціаліст, але зараз у підшефному колгоспі працює. Послали його, бо більше нікого було послати. Відрядження у Савченка аж на цілий місяць, отже, цей відпадає... Підемо далі... Бобринець. Енергійний, здібний, ерудит. Веде цікаву проблему, але... Де він зараз?.. А-а, на заготівлі сінажа. Більше нікого було послати, довелося Бобринця... Да-а... Хто там ще?.. Ага, Добровольський. Але цього на три місяці забрали підсобним робітником на будівництво кооперативного будинку для працівників інституту... Громов уже з місяць сидить на заводі медичних препаратів. Вибиває якісь деталі для свого апарата... Гм... Хто там ще лишився?.. Ага, Аграбажян. О-о, цей би так зумів поцілувати, що й камінь би ожив, але... Жаль, жаль... Поїхав на республіканський зліт самодіяльних колективів. Прийшла рознарядка: відрядити одного працівника на зліт, бажано, щоб умів танцювати. Довелося Аграбажяна... Оце всі.. Хіба що самому поїхати?.. Але ж завтра треба збиратися на семінар добровільного протипожежного товариства... Сам директор вчора застерігав, що прийшла рознарядка... Доведеться їхати, адже без представника інституту, без доктора наук протипожежний семінар буде несолідним...

Завідуючий у глибокій задумі вийшов у коридор.

Да-а... Задача. І треба ж було тій принцесі заснути у тім лісі!.. Іде він коридором, аж навстріч інститутський швейцар. Схопив його зав за рукав.

— Ради бога, Дормидонтовичу, виручайте. Всі науковці в роз'їзді, сам я теж завтра їду, а діло горить. Ми вам випишемо відрядження як старшому науковому співробітнику, все оплатимо... Тільки їдьте, не підведіть інститут. Куди?.. В Енський район, в такий-

то ліс, в урочище Дрімуче. Поцілуєте там якусь сплячу красуню, тільки й ділов!.. Ну, ну, не прибіднюйтесь, який ви старий? Скільки вам? Літ сімдесят?.. Вісімдесят вісім?.. Ну й що? А на вигляд ви ще — ого-го!.. А красуня спить, все одно в першу мить не побачить, хто перед нею... Тільки цілуйте її гаряче, як ото колись у молодості цілували дівчат. Щоб вона затремтіла і враз ожила... Ну, щасливого!..

ДОБРЕ БУТИ БОГОМ

У неділю вранці Кирик врочисто сказав дружині: — Сьогодні ділимо нелегкі сімейні клопоти порівну. Ти вибиваєш килими, а я — лінь з нашого вітрогона!

Дружина згорнула килим, зітхнула і потягла його у двір, а Кирик, зручніше всівшись на дивані, вирішив нарешті-таки зайнятися сином.

— Ну, малий, у який сьогодні клас ходимо?

— У п-п'ятий...

— Та-ак... Похвально. Ростемо ж ми, як кажуть... Ніби вчора у дитсадку був, а це вже у п'ятий шмаляє. Летить час... Ага... Ну, а що ото там зубриш?..

— Про Ап-Аполлона... — син аж розгубився від раптової батькової уваги. — Ми по історії мі... міфи вчимо...

— Треба, брат, і міфи вчити, — повчально прорік батько. — В житті, як я часто повторюю, все знадобиться. Ну, а хто він такий, той... мм... Які діла натворила та особа, що аж в історію для п'ятого класу вплила? Яка в нього штатна посада?

— Аполлон — бог муз, син Зевса.

— Похвальних батьків синок. Вчився, мабуть, добре, не сачкував, як ось ти, от і маєш — бог муз. — Кирик простягнувся на дивані, заклав руки за голову, позіхнув. — Ну порадує батька своїми знаннями про божого сінка.

— Аполлон убив жахливого дракона Піфона. Аполлон убив гіганта Тітія,— заторохтів син.— Аполлон убив...

— Стривай, що це він все вкокошує та вкокошує! А крім мокрого діла, якими ще добрими вчинками порадував він людство?

— На греків, котрі образили його жреця Хріса, послав морову язву...

— Ну ти й даєш!.. То пристукує у темних кутках, то язву дарує...

— Т-так у підручнику написано, — злякався син.

— Доброго бога вибрали для підручника, — Кирик махнув рукою. — Ну гаразд... дуй далі. Що він там ще натворив?

Син забликав білявими віями.

— Ага, згадав. З Марсія, котрий осмілився з ним змагатися у грі на кіфарі, Аполлон здер...

— Що-о?..

— Так написано,— позадкував син. — Шку-шкуру здер.

— Ну, брат!..— схопився Кирик.— Не бог, а рецидивіст! Мокрушник! Це якби на кожних змаганнях здирали шкури, то в нас би й спортсменів уже не було! — Кирик збуджено заходив по кімнаті.— То вбиває, то шкури здирає!.. І його ще в школі вивчають. А чому? Та тому, що він, бачте, бог. Цяця яка!.. А тут не встигнеш хильнути, як уже місцевком... Уже тебе проробляють, уже премію з тебе здирають... Бо ти не бог, а простий смертний. Спробував би на моему місці той Аполлон!..

— Па-а... а що таке... віщування?

— Ну, це...— Кирик потер пучку об пучку.— Така штуkenція, значить... А що там написано?

«— Аполлон за обіцянку полюбити його наділив троянську царівну Кассандру даром віщування»,— прочитав син.

— Ха! М'яко стеле. Знаю, всі ми щедрі на обіцяночки... Ну і чим... хе-хе... боже залицяння скінчилося?

Син сунув носа в підручник, забубонів:

«— А коли Кассандра не дотримала слова, зробив так, що її віщуванням ніхто не вірив».

— Молодець, Аполлошка,— Кирик вперше з симпатією в голосі відгукнувся про бога муз.— З жінками інакше й не можна, бо вони чого не наговорять! — заходив по кімнаті. — Питаєш, що таке віщування? Я тобі зараз поясню не по науці, а а по-простому. Значить, так. Супруженція цього Аполлончика... ну, як ось твоя мама на мене... накляузничала, значить. Побігла на свого боженьку капати: п'є, мовляв, з друзками тільки й знає, що по різних там веселих точках той... І зарплату додому не всю приносить, і... І пішла, і поїхала, бо рот у неї здоровий. Як от у твоєї мамки... Та Аполлон не будь дурним, зумів так у місцевкомі побалакати, що його жіночці й не повірили. І віщування її, значить, до лампочки. Второпав, малий? Вважай, що я з тобою сьогодні добряче попрацював. А теперички йди, не заважай. Придавлю трохи комара після трудів праведних.

Син розчаровано пішов в іншу кімнату, а Кирик ліг на диван, потягнувся, аж пружини у дивані завищали, позіхнув.

І заходився вивчати на стелі тріщину.

— Да-а... Везе ж богам, а тут... Що не накапає на мене благовірна, у місцевкомі й вірять, — знадвору доносилося гупання вибивалки об килим.— Ач як гепає!.. Це ж, напевне, зі злості на мене. Да-а... Житуха! Вихідний, а ти і в пивбар не можеш сходити. А був би я, приміром, богом — о-о... З ранку й до вечора з пивбару б не вилазив!.. Що не кажи, добре бути богом.

І смачно захропів...

КУМ ІЗ ЦУМа

Вчений секретар інституту та керівник сектора зібралися, щоб вирішити важливе питання: кого з молодших наукових співробітників сектора рекомендувати вченій раді для переведення у старші.

Вакансія була одна, а претендентів — кілька.

— Я думаю,— упевнено почав учений секретар,— думаю, що двох думок тут не може бути: Завірюха!

— Гм...

Оскільки «гм» керівника сектора прозвучало не зовсім виразно, учений секретар здивовано вигукнув:

— Як? Ви — проти?...

— Не те, щоб проти, але...

— Гм...— тепер уже гмикнув учений секретар.— Дивно. Хоча вам, звичайно, видніше. Співробітники ваші, але ж... Одне слово, мені здається, що Завірюха — найбільш підходяща кандидатура. В інституті вже шість років, має близько десяти наукових праць. Та й за сорок чоловіку, а він усе еменес. Незручно якось...

— Завірюху я добре знаю,— безбарвним голосом сказав керівник сектора.— Справді, він — підходяща кандидатура. Але підходяща,— це ще не означає: та, що вкрай потрібна. Он Сидоряк теж підходяща кандидатура. В інституті близько десяти років, має з півтора десятка праць, ініціативний, здібний.

— Мені все одно, давайте рекомендувати Сидоряка.

— І цей почекає. До того ж, минулого року ми дали йому квартиру. Хорошу квартиру, трикімнатну, в чудовому районі. Не можна ж і квартиру, і посаду... Хай радується чомусь одному.

Учений секретар знизав плечима і взяв папку.

— «Дронов...» — прочитав і посміхнувся.— Ну, Олексій Дронов!.. Хто ж його не знає? Окраса нашо-

го інституту, талановитий спеціаліст. А ходить чомусь і досі в молодших.

— Так він ще й сам молодий,— ласкаво проспівав керівник сектора.— Ще потерпить. Все одно з його здібностями він далеко піде.

Вчений секретар взяв нову папку.

— Загородній,— і повернувся до керівника сектором.— Цей теж, здається, із ваших ветеранів. Сьомий рік у молодших ходить.

— Нічого не вдієш,— розвів руками керівник сектора.— Вакансії не щодня бувають. Хоча, об'єктивно кажучи, дуже здібний. Будь-яку справу можна йому доручити. Акуратний, дисциплінований. Із своєрідним мисленням. Наполегливий. Роботяга. Але— почекаємо. Він скромний, в амбіцію не впадає.

— Хто там у нас іще?

Керівник сектора висмикнув із стоса голубеньку папку, заусміхався.

— Ось... Надійний претендент. Вірніше, претендентка. Аліса Єгорівна Швидка. Улюблениця всього сектора.

— Стривайте...— зморщив лоба учений секретар.— Це та Аліса, що минулого року завалила роботу?

— Ну...— зам'явся керівник сектора,— як кажуть, з ким чого не буває.

— Не розумію я вас,— знизав плечима учений секретар.— Алісі Швидкій не можна доручити ніякої теми, роботи, все завалить або зробить неграмотно. Та її, правду кажучи, у звичайну канцелярію не можна рекомендувати. Звичайнісіньким клерком. А ви... До всього ж, вона не має жодної самостійної наукової праці.

— У співавторстві...

— А-а...— махнув учений секретар рукою,— у співавторстві записуються всі, хто зуміє вписатись. Та й по знайомству можна вписатися. А ось самостійної цінності вона не становить.

— Ну... в принципі, звичайно...

— Потім... Директор їй, здається, уже двічі догану виносив. За систематичне спізнення на роботу, за прогули, за ходіння невідомо де у робочий час.

— Бачите... еє... Аліса Єгорівна завжди допомагає своїм співробітникам, тому іноді й затримується.

— Як це... допомагає і спізнюється? — скинув брови на лоба учений секретар.

— Ну допомагає з цим, як його... дефіцитом.

— З яким це ще — дефіцитом?

— Та з будь-яким.

Учений секретар скептично гмикнув.

— Вона що, така всемогутня?

— Майже. Річ у тім, що в неї є, — керівник сектора понизив голос до напівшепоту, — у неї є... кум у ЦУМі.

— Ф'ю-уть!.. — свиснув учений секретар. — Кум у ЦУМі? Це вже щось та говорить. І вона справді все може дістати?

— Абсолютно.

— Мда-а...

Помовчали. Потім керівник сектора почав обережно:

— Звичайно, наукова кваліфікація у неї ще низька, але... Але вона користується серед співробітників великою популярністю. Кому що треба дістати, який дефіцит вибити, чи модну річ, всі звертаються до Аліси Єгорівни... Так і так, мовляв, виручай... Аліса Єгорівна за сумку, за гроші і — гайда. До свого кума в ЦУМ, і — дістане. Ось по цій причині й на роботу спізнюється. Весь день буває зайнята. Але співробітники сектора нею дуже дорожать. Більше того, Алісу жартома називають завпостачанням.

— Ціка-аво. Вельми цікаво-о...

— Що ж буде, коли ми її не висунемо у старші? Аліса Єгорівна образиться... Стараюся, скаже, для всіх дефіцит та модні речі вибиваю, а мене й не ці-

нять... Ще й дверима хряпне. Вона така. Надто самолюбива. Екзальтована. А з таким кумом у ЦУМі, як у неї, її будь-який інститут вхопить. З нас ще потім і сміятимуться. Такого завпостачанням, скажуть, упустили! Таку кадру, скажуть, не втримали.

— Гм...— учений секретар забарабанив пальцями по столу.— Чому ж ви раніше не сказали, що у неї кум у ЦУМі? Я вже півроку ніяк не роздобуду гітару для сина.

— Це для нашої Аліси, вибачайте, раз плюнути.

— І дочка вже голову прогуділа: дістань та дістань модні пластинки «АББА» та «Боні М».

— Це теж для Аліси діла на півдня. За одним рипом може й пару джинсів відхопити. Хіппових.

— А дружина...— зітхнув учений секретар,— вже з рік, як терзає: хочу дубльонку. А в мене, самі знаєте, зв'язків ніяких.

— Гм... Це важкувато, але... Але для вас Аліса вирве дубльонку, хоч і з-під землі. Заодно й передплату на Купера організує. Кум у неї надійний і зв'язки великі має.

— Ну що ж...— звівся учений секретар і взяв до рук голубу папку, на якій було написано: «А. Є. Швидка».— Кандидатури ми з вами обговорили, вибрали найбільш достойного і потрібного для науки претендента. Буду рекомендувати директору вашого кума із ЦУМа... еє... Алісу Єгорівну. А потім і на вчену раду її винесемо...

Років через п'ять якимось випадково зустрічаю Алісу Швидку на вулиці. Мчить, тільки джинсами лопотить. Помолоділа, рожевощока, вся, як кажуть, в соку. А на обличчі, в усьому вигляді, поставі — одне задоволення: собою, світом, успіхами...

— Привіт! (ми з нею колись були добре знайомі).

— О'кей! — сяйнула білозубою посмішкою.— Кажи швидше, що тобі дістати, бо я — спішу.

— Та ні, ти кажи, які наукові висоти взяла?

— Вітай!..— так і сяє.— Я вже керівник сектора. Готую кандидатську. Сам директор мене рекомендував. А вчений секретар мною не нахвалиться. Хоча в душі, відчуваю, побоюється мене. Конкурента в мені відчув. Та я чіпати його не буду. Хай досиджує старий до пенсії. Почекаю. Ну, бувай, біжу!

— До кума в ЦУМ?

— Ага... Дещо треба дістати. Директорова половина просила. До речі, може, що й тобі треба? Не соромся. Я плачу добром на добро. Ти, я чула, пишеш? От і написав би в газету про мій сектор. А я вже тобі віддячу. Ми ж свої люди. Ти мені, а я — тобі. І діло в шляпі. То як?

— Думаю... думаю, що про тебе напишу.

Свою обіцянку я виконав, про Алісу Єгорівну оце написав. Тільки не знаю, що вона мені за це дістане?

А СЕРВІЗ АЖ НА ДВАНАДЦЯТЬ ПЕРСОНІ!..

Останнім часом Кирик став відчувати, що з дружиною твориться щось неладне. Якась вона... мм... байдужа до нього стала. І — мовчазна. Запитаєш — буркне. І знову як води у рот набере.

Кирик захвилювався.

«Еге, прямо не жінка, а чума болотяна,— занепокоєно подумав він.— Навіть пиляти мене перестала. Раніше, бувало, за день тричі вицортуює, а у вихідний так і всі шість разів, а це вже забув, коли й пиляла та гризла...»

Кирик до неї вже і так, і сяк. І пестощами пробував узяти.

— Що ж це ти, Галько, як сова серед білого дня набурмосилась? Осліпла чи що?

А вона на Кирика нуль уваги. Ніби його — законного чоловіка — і немає більше. Ніби він скляний, ніби можна крізь нього подивитися і не побачити ні-

чого... Мовби не Кирик у плоті, а якийсь простір. Якась туманність Андромеди!

От якось Кирик і поскаржився двірнику дяді Кості: так, мовляв, і так. Що із законною половиною робити?

Дядя Костя на мітлу сперся (він саме у дворі замітав), запалив цигарку, сплюнув.

— Воно і так... Жіноча психа — це знаєш що? Загадка, брат. То вона тебе пиляє не гірше механічної пилки «Дружба», а то — чхать хотіла на твою, значить, лічність інтересную. Я, щоби ти знав, дещо у медицині петраю. Як-не-як п'ять літ в обласній лікарні головним підмітайлом був. Тому по-медичному кажу. То їсть, діагнозу ставлю, у твоєї половини опатія.

— А що воно т-таке? — аж злякався Кирик.

— А це, виходить, що в неї той... Байдужість у неї. Шока, значить, нервенная. Треба її стряхнути, із себе вивести.

— Раніше це було легко,— зізнався Кирик.— З пів-оберту заводилась. Як хороший двигун.

— От, от... І дозаводилась, що в неї, значить, шарики за ролики зайшли. І тепер їй усе до лампочки. Тепер треба її з опатії вивести, щоб вона добряче псіхонула. Хай навіть і тебе стусоне. Жінкам після того легше стає на душі, а тобі ж все одно. Не вперше. Як кажуть, не звикати. А їй, значить, полегшення.

— А що ж їй таке утнути?

Дядя Костя подумав і сплюнув.

— По медицині треба. Як тільки на неї чума найде і вона кріпко задумається,— не зівай. Хапай тарілку і — бац! Чи ще якусь посудину. Вона й підскоче. І на тебе кинеться: що ж ти, сякий-такий, посуд гатиш?!

— Ей, ей, постривай! — крикнув він навздогін Кирику.— Щоби була, як шовкова, спробуй її зверху

ще й мітлою... погладити. Я завжди так роблю, здорово помагає. А хочеш, то й мітлу свою позичу. Вона у мене замашна-а... За чвертку дам напрокат.

Кирик обдумав варіант з мітлою і, зітхнувши, відкинув його як антинауковий. Вирішив обмежитися посудом. Та й шкода було чвертки за прокат мітли...

Зайшов він у кухню (дружина саме картоплю чистила), схопив тарілку, зажмурився і — будь-що-будь — бац її посеред кімнати. Аж череп'я навсібіч приснуло.

Навіть трохи сам злякався, а жінка хоч би що. Повела байдужим оком, зітхнула і знову в картоплю вшнипилась.

Кирик передихнув і витер піт з лоба.

«Мабуть, тому її не взяло за живе, що я стару тарілку бацнув».

Схопив нову-новісіньку, зажмурився — бац! Аж вляски пішли. А тоді, не передихнувши, ще й чашку — т-трарах!

— Б'єш, то й череп'я прибирай,— якимось дивно глянула на нього.

«Ага, за живе таки взяло,— зрадив Кирик.— Почекай, як почну трощити сервіз, хіба ж так заговориш!.. Ураз з опатії вискочиш!»

Перебив Кирик і чайний сервіз. Фарфоровий! Аж на дванадцять персон!

А вона й вухом не повела, ані бровою не ворухнула.

— Та ти жива чи мертва?.. Чи мумія єгипетська? Невже хоч потрощений сервіз не вивів тебе із себе? Його ж нам на весілля подарували. Фарфоровий. На дванадцять персон.

Дружина зітхнула і, дивлячись мимо чоловіка, повільно мовила:

— Я тебе... розлюбила...

— Оце і все? А я думав, що тебе опатія напала. А вона — розлюбила.— Кирик був прикро враже-

ний.— Та на якого ж дідька я стільки посуду пере-гепав? А сервіз на дванадцять персон? О-о!... Які ви-трати! І так, за здорово живеш!

Сів Кирик, підрахував на шматку газети, у скіль-ки йому обійшлося «лікування» дружини за мето-дом дяді Кості, жахнувся.

— От жінка!.. От штука!..— не міг знайти собі місця.— Хоч би сказала... Так і так, розлюбила. А я здуру посуд гепаю. Скільки грошей на вітер полеті-ло. Мітлюю б її, як радив дядя Костя, дешевше б вийшло. Всього лише чвертка горілки. А я — тарілки, чашки... О-о!.. А вона... в голову вбила за любов. Яка любов? Немає і не було любові. То в книжках повигадували. А в житті так живуть, бо треба жити. Любові їй захотілося? Тю! А я здуру посуду гепаю!

І Кирик почесав у пивбар своє велике горе прили-вати. Ще б пак! Такий сервіз розгепав, такий сер-віз!..

КОЛИ СИНОЧОК — АНГЕЛОЧОК

Дружина повернулася з батьківських зборів вкрай ображена, знервована, аж червоні плями повиступа-ли у неї на обличчі.

— Оце маємо синочка!..— сердито вигукнула ще з порога.— Так мене підвів, так підвів.. Не чекала від нього, не чекала, щоб такий сюрприз рідній ма-тері підніс.

І з очей її готові були бризнути гіркі сльози. Але вона не заплакала тільки тому, щоб не зіпсувати під очима дорогі, романтичні тіні.

— Та що таке?..— сполошився батько.— Невже наш Віталік що натворив?.. Невже про нього на зборах говорили?..

— Говорили!..— ображено дружина.— Та не про нашого ангелочка! Не про наше золоте дитятко.

— А про кого? — нічого не міг збагнути батько.

— А все про того... Супруненко Петька! — вигукнула мати.— Ото дитина!.. Класний керівник на всі лади співала: Супруненко двійки одержує!.. Супруненко на уроках неухажний!.. Супруненко бешкетує!.. Супруненко тягне увесь клас назад!.. За Супруненка треба братися обома руками... Супруненко... Супруненко...

— Та заспокойся, будь ласка...

— Де вже тут заспокоїшся, як про того Супруненка тільки й мова була на зборах.

— Постривай... Хіба Петько Супруненко твій син, що ти так близько береш до серця його поведінку? — здивувався батько.— Адже наш Віталік — зразковий учень.

— От іменно: зразковий! — ледь не заплакала дружина, але й цього разу вирішила утриматися від сліз, аби вберегти тіні.— Такий зразковий, що далі вже нікуди! Жодним словом його на батьківських зборах не згадував класний керівник. Бо самі лише п'ятірки у нашого Віталіка, ще й ангельська поведінка. Хоч би один вибрик утнув за чверть,— вигукувала дружина і не могла заспокоїтися.— То чого ж його згадувати? За які-такі гріхи?.. От і не згадали нашого тишка.

— Не розумію...— розгубився чоловік.

— Він не розуміє! — аж сплеснула вона руками.— Глянь на моє плаття. Модне?..

— Ну... звичайно. Але при чім тут твоє плаття і зразкова поведінка нашого сина?

— А при тім... Бо я цілий місяць ательє штурмувала. Двох майстринь на лікарняний листок спровадила, а таки пошила за останнім криком моди... А на зачіску мою поглянь... Теж останній крик моди. «О ля-ля», називається. Такою зачіскою увесь Париж захоплюється. Та я день у перукарні просиділа, доки мені оце «о ля-ля» на голові виклали... Бо готувалася до батьківських зборів. І — що ж?.. Ніхто на

тих зборах і уваги на мене й на моє «о ля-ля» не звернув. Бо тільки й говорили про Петька Супруненка! І його матінка була увесь вечір у центрі уваги. І всім показувала свою зачіску, хоч її закудланним патлам і далеко до мого паризького «о ля-ля»! А вона ще й хизувалася перед зборами. Аякже... Повезло їй з таким синочком, цілу годину про його вибрики говорили. І вона все в центрі та в центрі уваги... А тут... А з нашим зразковим синочком хіба ж покажеш себе?..

ФАНАБЕРІЯ

Ну й діти ж тепер пішли!

Та такі вже цікаві, такі допитливі! Все їм треба знати, все їм розжуй, на тарілочці піднеси. Хто де слово яке безглузде бовкнув, а вони вже — тут як тут. Вуха нашорошують: а що воно означає?..

А в дворі, звісно, про віщо тільки не чешуть язики! Особливо ті, яким робити нічого. Тітки усякі, пліткарки! Ті, що вранці як не побалаюндраються, то й до вечора не доживуть. А діти й прислухаються до тих пустомель!

От і мій такий.

Приходить додому — у дворі гуляв — і тільки поріг переступив, зразу й кричить:

— Тату, а що таке фанаберія?

Я, звісно, не ходяча енциклопедія, не якась там всезнайка, керую фірмою добрих послуг, «Усмішка» і мені якась там фанаберія, може, до лампочки. Та що там я. Професори і ті, буває, не все знають, не у всьому розбираються.

— Фанаберія, це... — кажу, — ну таке... мм... фанаберне. Второпав, малий?..

Ясно, що малий нічого не второпав і подібне етимологічне роз'яснення його аж ніяк не вдовольнило. Через годину він знову за своє:

— Та-ату... а що таке фанаберія?

Тут у мене терпець урвався.

— Відчепись, дай мені хокей подивитися!

Відчепитися він відчепився і хокей дав подивитися, а після матчу знову запхикав:

— Та-ату... Що таке фанаберія?

От дитина, думаю, яка вперта! Не інакше, як етимологом стане.

Аж тут і дружина підпряглася.

— Дитині,— каже,— треба розширяти свій словниковий запас.

Довелося діставати тлумачний словник. В одного знайомого на вечір випросив. Приходжу додому. Зі словником.

— Ну, сину,— кажу,— будемо зараз розширювати твій словниковий запас. Може, якимось там... мовознавцем станеш. Лінгвістом!

Відкриваю на літеру «ф».

— Та-ак, почнемо... Що тут?.. Ага: «фамільярність»... Гм... Не те. «Фамільярний» — теж не те... Ага, ось... «Фанаберія — недоречна гордість, пиха, чванливість...» Ясно? Фанабер — це значить, людина, яка відзначається пихою, чванливістю тощо. Одне слово, не зовсім симпатичний тип фанабер... То що — вдовольнив твою цікавість? Тепер знаєш, що таке фанаберія?

— Знаю...

— От і добре, от і чудово. Збагатив, значить, свій словниковий запас. На якийсь там міліграм порозумнішав. Цікаво тільки, де ти почув таке... мм... занозисте слівце?

— У дворі,— одказує син і злякано на мене дивиться.— Тітки про тебе на лавочці говорили...

— Що-о??

— Це не я, то вони... Отой, кажуть, що фірмою добрих послуг «Усмішка» завідує, такий фанаберний, що й не підступишся до нього...

Я його трохи тлумачним словником не огрів.

— Ти кого,— питаю,— слухаєш? Усяких бабів, що язики свої довгі у дворі чешуть? Ну, спасибі, порадував батька. Збагатив свій словниковий запас! Затям: щоб більше не смів слухати, що там про мене різні... пасталакають! Теж мені — мовознавці! Лінгвістки! Етимологи!.. Видумають чортзна-яке слово і морочать ним людей! А я ще до приятеля за словником бігав. Марш уроки вчити! І не смій більше у двір і ногою потикатися!..

Та через тиждень син знову за своє:

— Та-атку... а що таке — гоноровитий?..

— Відчепись,— кажу,— не знаю! І тобі не рекомендую цікавитись. Теж мені... професором хоче стати!

А сам думаю:

«Ну й люди!.. Що тільки не базикають, що тільки не патякають при малих дітях! Баляси точать, ще й авторитет батька в очах сина підривають! Дать би отим балалайкам тлумачним словником по в'язах, вмить би заціпило!..»

ХУЛІГНАМ — ДОСТОЙНУ ВІДСІЧ!..

Шановна редакціє!.. У своїй статті ти правильно ставиш питання про те, що з хуліганамі нічого панькатись, що їм треба давати достойну відсіч!.. І лише тоді молодики будуть вести себе, як то кажуть, тихіше води, ніжче трави.

Отож я й хочу тобі розповісти про один із таких випадків, коли брутальному шарамижнику було дано рішучу і своєчасну відсіч.

Іхав я трамваєм № 3. І ось на одній із зупинок у вагон піднявся при допомозі не лише ніг, а й рук один типик... Так, недоросток у хіппових джинсах, придбаних, звичайно, за батькові трудові... Зіп'явшись на рівні, ця ханига захиталася і, падаючи,

вхопилася за пишне волосся однієї з пасажирок... А в тієї виявився шиньйон, і ханига у джинсах полетів із шиньйоном в руках на громадянина Вергуна Л. М., котрий, діставши газету, саме заходився її читати тихо та мирно.

Впавши на громадянина Вергуна Л. М., той субчик закричав:

— Ей ти, у шляпі?!. Чого писок уткнув у газету? Ану віддай оці патлі отій дамочці і скажи, хай вона міцніше їх прив'язує...

І з цими словами надів шиньйон громадянину Вергуну на шляпу.

На щастя, громадянин Вергун Л. М. їхав того вечора не сам, а з своєю дружиною Наталією Павлівною. Мужня жінка, не стерпівши такого хамства, рішуче звелася у притихлому трамваї, зняла із шляпи свого чоловіка шиньйон, передала його власниці, а сама стримано зауважила хуліганові, що так, мовляв, не годиться вести себе молодому чоловіку у громадському транспорті.

— Ти закрій своє піддувало в помаді! — вишкірився до неї хуліган.

Вагон затих, як перед грозою.

Всі з напруженням чекали, що буде далі... Лише громадянин Вергун Л. М. спокійно і далі читав газету. Він бо чудово знав свою дружину.

І не помилився.

Наталія Павлівна зблідла, рішуче осмикнула свою кофту, зробила крок до хулігана, що вже геть розперезався, і твердо сказала:

— Ану зараз же... негайно вийди із вагона!..

— Ах, мерсі-пардон! — як блазень, розшаркався перед нею той субчик.— Я вийду, але вийдеш і ти зі мною, сива принцесо! Побесідуємо... ха-ха... на темній зупинці...

— Що ж... вийдемо,— раптом сказала Наталія Павлівна і знову рішуче осмикнула свою білу коф-

ту.— Давай я тобі допоможу, бо ти ж, бідолашний, і на ніжках не тримаєшся.

З цими словами відважна жінка вхопила хулігана за грудки, підняла його і не встиг він і отямитись, як вона виставила його за двері.

— Як кажуть, щасливого...

— Та як ти смієш?..— загаласував хуліган.— Я буду скаржитись!.. У міліцію!..

Трамвай рушив далі. Наталія Павлівна повернулася на своє місце і спокійно сіла, як ніби нічого й не було.

Всі вражено дивились на неї.

— Правильно, Наталіє!..— схвально сказав їй чоловік.— З такими типами інакше й не можна.

Всі чоловіки,— а їх було у трамваї більшість,— з неприхованою заздрістю поглядали на громадянина Вергуна Л. М.:— «Повезло ж чоловіку з такою дружиною,— так, напевне, думав не один із них.— А тут сидить під боком власна половина і навіть не поворухнулася, коли той молодик хапався за чужий шиньйон».

Що ж, бувають і такі жінки.

Одна з пасажирок — старенька бабуся — щиро подякувала Наталії Павлівні за її відважний і сміливий вчинок.

— Ах, облиште,— соромливо почервоніла Наталія Павлівна і зауважила, що ніякої тут відваги немає, адже ж на її місці, мовляв, так би вчинила кожна жінка.

Звичайно, що так. Хуліганам треба давати достойну відсіч!

Завжди і всюди.

Ігор Золотаревський, кандидат у майстри спорту, боксер першого розряду

З ЧОГО ПОЧИНАВ ДІОГЕН!..

...От візьмемо Діогена. Завдяки чому він став знаменитим філософом Давньої Греції?.. Та завдяки тому, що він ще з малих літ, майже з коліски займався філософією і вже тоді вражав мудреців своїми філософськими роздумами, які згодом привели його до всесвітньої слави.

Із виступу одного лектора

Чим займався Діоген у колісці, автор, на відміну від лектора, на жаль, не відає. Та, мабуть, цього не знає і сама історія. А ось чим займався Діоген у юнацькі літа, добре відомо.

Бо починав Діоген не з філософії.

А починав Діоген з карбування... фальшивих монет.

Мешкав він зі своїм батьком — міняйлою Гікесієм — у місті Лідії, на березі Егейського моря, у тій Лідії, котра винайшла перші у світі монети. Золоті й срібні лідійські кружечки, перепливши Егейське море, швидко розійшлися по всій Греції, а згодом і по всьому тодішньому цивілізованому світі.

Потреба в грошах, таких зручних при торгівлі, зростала з кожним роком, і лідійська казна ледве встигала їх випускати.

Державним карбувальникам охоче «допомагали» й добровольці. Тихцем чеканячи монети із значно меншим вмістом золота і срібла, вони пускали їх в обіг під виглядом справжніх.

Одним з перших фальшивомонетників став і молодий Діоген, син міняйли Гікесія. Доки батечко міняв монети, кмітливий синок його тим часом карбував фальшиві пригорщами і, сплавляючи як справжні, мав од того зиск.

Але чи досвіду путнього в Діогена ще не було (не забуваймо: він був одним з перших фальшивомонетників, торував, як то кажуть, незвідані путі), чи був надто необережний, але казна його швидко викрила. Запахло смаленим (ні, не в переносному, а в прямому розумінні, бо фальшивомонетників у ті часи без зайвих балачок просто спалювали на вогнищах). Отож вночі Діоген у чім був, у тім і втік з Лідії. Після довгих поневірян та жорстоких пригод дістався втікач нарешті до Афін.

Житла чи якого-небудь терпимого пристанища годі було й шукати, і збіглий фальшивомонетник поселився... Ні, не в дерев'яній бочці, як про те кочує легенда з однієї збірки цікавих бувальщин в іншу. Кочує і, мабуть, ще кочуватиме не одне сторіччя! І, очевидно, не одне сторіччя художники-карикатуристи малюватимуть чорнобородого (варіант: лисого) елліна, сиріч Діогена, котрий з комфортом сидить у дерев'яній бочці, стягненій обручами, у тій бочці, повторюємо, що так похожа на виріб колгоспних бондарів.

Річ у тім, що дерев'яних бочок у Давній Греції... не було. Взагалі. Жодної. Як не було й жодного бондаря. Бо такої речі, як дерев'яна бочка, античний світ просто не знав.

А поселився Діоген у великій глиняній посудині — піфосі. Ось там, а не в колисці, як свідчить лектор, і потягло збіглого фальшивомонетника на філософські роздуми про смисл життя. А задуматися було над чим. Університетів у ті часи з філософськими факультетами ще не було і бажаючі стати мудрецями поступали учнями до відомих філософів.

Діоген прийшов до філософа Антисфена.

Глянув Антисфен на юнака в ошарпанім плащі й торбинкою в руках, мовчки взяв палицю і вигнав його геть.

Раз вигнав, Діоген вдруге прийшов.

Вдруге вигнав його Антисфен, Діоген втретє прийшов.

Втретє вигнав, вчетверте Діоген прийшов.

І вчетверте замахнувся Антисфен палицею.

А Діоген, підставивши голову під палицю, сказав: — Бий, але ти не знайдеш такої міцної палиці, щоб прогнати мене, доки ти що-небудь не скажеш.

Антисфен не тільки сказав впертому юнакові «що-небудь», а кілька років підряд проводив з ним бесіди.

А коли вже Діоген став знаменитим, коли навіть сам Олександр Македонський сказав: «Якби я не був Олександром, я хотів би бути Діогеном», ось тоді до знаного по всій Греції філософа підійшов один дрібний злодюжка і зловтішно протягнув:

— Ага, а ти підробляв фальшиві монети! Ага!..

— Так, підробляв,— спокійно мовив Діоген.— Але то був час, коли я був таким, як ти зараз.— І з притиском закінчив: — Але таким, який я зараз, тобі ніколи не стати!..

ПОЕТОВІ МУЗА ЯВИЛАСЬ...

Являться муза стала мне.

О. С. Пушкін

З'явилась нарешті муза й поетові Альберту Савочці.

Альберт Савочка, саме з натхненням кленучи пункт прийому склотари, зішкрібав ножом із порожніх різнокаліберних пляшок (чвертки, півлітрівки, сімсотп'ятдесятиграмові) різножанрові наклейки (пиво, горілка, вина, сидр, кальвадос тощо), як до квартири негадано завітала молода пресимпатична жіночка із флейтою в руках і так милозвучно відрекомендувалася:

— Муза Евтерпа, покровителька ліричної поезії. Прилетіла надихати вас на писання віршів.

— О-о!..— тільки й вигукнув Савочка у творчому пориві.— Який я радий, що ви завітали й до мене. А то все з'являєтесь тільки геніям та класикам, а про нас, скромних ратаїв поетичної ниви, вже, либонь, і забули. А ми теж, як то кажуть, творці і теж потребуємо поетичного натхнення.

— Дорогий мій поете,— ласкаво і ніжно каже муза.— Зараз я вам заграю-заспіваю і під звуки ось цієї чарівної флейти ви будете творити, творити, творити...

— Одну хвилиночку,— перебив її Савочка.— Воно можна б, звичайно, вам і пограти-поспівати, але... Хай якось вже іншим разом. Розумієте, дружина, йдучи на роботу, веліла сьогодні будь-що поздавати ось цей склопосуд,— кивнув поет на різнокаліберні пляшки. — Та воно й пора, бо вже з-за цих пляшок, як бачите, до кухні ніяк зайти. А тут ще пункт прийому склотари каверзує: велить наклейки з пляшок здирати. То я оце пів творчого дня вгепав, зішкрібаючи наклейки. А ви, музо, будьте ласкаві, поздавайте оці, значить, пляшки... Ну чого ви так жахаєтесь, шановна? Скільки тих пляшок? У дві руки візьмете дві сітки, один баул на плечі, клунок спереду і — помаленьку два квартали прямо, потім два вліво, три прямо і — готово. А я тим часом сяду до столу та щось напишу...

Зітхнула муза, нічого не сказавши, у дві руки взяла дві сітки, а поет їй ще й на спину баул виважив, спереду клунок причепив та й побажав щасливої дороги.

Повернулася муза годин через чотири, закудлана вся, м'ята-перем'ята, наче її через соковидавлювальний пристрій прокрутили. І простягнула поетові на почервонілій тремтячій долоні кілька зіжмаканих карбованців з металевим дріб'язком...

— От спасибі за вашу творчу допомогу, — зрадив поет, вигрібаючи з її долоні виручку. — Скільки тут?..

Ладно, рахувати не буду, вірю вам на слово... Значить так, підемо, як то кажуть, далі... Стривайте, а чого ви плачете, шановна музо?..

— Фле... флейти шкода, — схлипує муза. — Біля пункту прийому склотари така черга, така черга... Стою я третю годину... нервую... Бо чутки поповзли, що тара кінчається. А тут якийсь тип хотів зі своїм клунком поза чергою... На слова не реагує, лізе... То я згарячу й потягла його флейтою по спині... І ось... — показала потрошені цурпалки, — все, що лишилося від моєї чарівної флейти. Чим же я тепер навіватиму вам поетичне натхнення?..

— Як кажуть, де наше не пропадало, — почав утішати поет музу. — Не плачте, годі, годі... Ну, розгнали флейту, бог із нею. Чи й не біда?.. Та, як по правді сказати, то флейта вам більше й не знадобиться. Ось вам замість неї дві господарчі сумки. Продовольчий магазин за два квартали звідси, овочевий — за три... Як скупитесь, займетесь кухнею, прибиранням у квартирі, потім...

— А коли ж я вам навіватиму поетичне натхнення? — вкрай здивувалася розгублена муза.

— Натхнення?.. А для чого?.. — в свою чергу здивувався поет. — Я пишу вірші в основному до дат, до різних подій тощо. Або, здебільшого, на замовлення. Чи й просто так. А тому обійдуся і без вашої, вибачайте, патріархальної музики. Тим більше, що в мене є транзистор.

ВАЗА З ЧИСТОГО КРИШТАЛЮ

— Ну ці жінки!! Ну дають!! — з'явившись одного ранку в своєму відділі, схвилювано й обурено водночас вигукував конструктор Малько. — От уже не думав... не думав, що вони такі!..

— Що сталося? — озвалися звідусіль співробітники.

— А-а!.. Не цінять вони нашого брата і на гріш, от що!.. — Малько скинув плащ, повісив його в кутку, обрежно доторкнувся рукою до шляпи на голові, але знімати її не став, а заходив сюди й туди поміж столами. — Виявляється, чоловіки для них дешевші за гриби. А за кришталь і поготів!..

— Ах, дивлячись які чоловіки! — манірно протягла із свого кутка Варя Пташкіна, котра нарешті-таки вийшла заміж, а тому змінила свій закоренілий сорокарічний скептицизм до чоловіків і навіть почала милостиво деяких з них хвалити. — От, наприклад, мі-і-ій!..

— А-а!.. Всі, всі чоловіки для вас нічого не варті! — розмахував руками Малько. — От візьмемо мою... Я думав, що Соня... Що моя Соня дорожить мною... що я для неї... е-ех!.. — і скільки було гіркоти й образи в отому «е-ех», що співробітники притихли й співчутливо позиркували на Малька. — От сьогодні вранці вирішив я розучити «позу лева»...

— То ви, Малько, — йог??! — аж верескнула Варя Пташкіна. — Ну, знаєте!.. І як же з вами хоч дружина живе? Я свого, наприклад, і на кілометр не пустила б до йогів. Почне виламуватись... Та й потім житиме довше. Омолодиться, знайде собі якусь фіфочку... О, йоги на все здатні.

— Як вульгарно ви до всього підходите! — аж поморщився Малько. — Вправи йогів зараз дуже модні! хто ними займається, той досконало володіє своїм тілом і здоров'ям. І ніякі лікарі тоді не потрібні.

— Байки!.. — буркнув хтось скептично. — Ви, Малько, найчастіше з усіх працівників у цьому році сиділи на лікарняному.

— От і розучую систему йогів, щоб не звертатись більше до лікарів! — не розгубився Малько. — Вирішив, значить, сьогодні розучити «позу лева». А «поза лева», щоб ви знали, одна з найцікавіших у системі «хатха йога». Сідаєте ви на долівці, спиною до стіни,

витагуєте вперед руки і, заціпенівши, широко розкриваєте рота, вивалюєте... тобто висовуєте язик як можна більше і скошуєте очі на кінчик носа...

— Фе-е!! — заверещала у своєму кутку Варя Пташкіна. — Не псуйте мені апетиту, я ще сьогодні не снідала!

— Естетично «поза лева», може, і не зовсім... — згодився Малько, — але по значимості... — йог підняв великий палець угору, — во! Виліковує ангіну, тонзиліт, покращує слух і зміцнює м'язи шиї... Так ось, сідаю я до батареї опалення спиною, приймаю, значить, «позу лева» і... І в цей, можна сказати, драматичний момент із спальні, потягуючись, виходить наш кіт... Ага, він у нас ледащо і любить довго поспати... Отож вийшов він, потягнувся так, знаєте, солодко і вздрів мене. У «позі лева». Витріщився, а тоді раптом як нявкне, як підстрибне з переляку... Шерсть на ньому сторч стала, хвоста задрав, шипить... Хочу йому сказати, заспокойся, мовляв, дурило, це ж я, твій хазяїн... А що язика вивалив і очі вирячив, так то ж я лікую ангіну за системою «хатха йога». І тільки ворухнув язиком, а кіт вдруге як нявкне і — на штору! Так і захурчав туди. І верещить, як несамовитий. А він у нас розгодований, важений. Карниз і зірвався та разом з котом і шторами шарахнув униз... О-о, одним кінцем мене по голові (а карниз металевий), а другим по столу, а там ваза стояла... В голові у мене засвітилося, ніби хто обухом садонув по тім'ї, а ваза, звісно, в друзки...

— Хі-і-і... — зблідла Варя Пташкіна. — І, мабуть, Вишталева?

— Ага... Мене карнизом оглушило, шторами та гарною вкрутило, я виплутатись не можу, а тут прибігла з кухні Соня... Ах, ох!.. Хапає скалки з вази, причитає... Сорок сім карбованців ваза коштує, а ти... Щоб тобі й добра не було!.. Кота перелякав своїм язиком, вазу розгатив... Я і сякий, я і такий... А те, що

я оглушений лежу, що після удару по голові язика не можу назад втягнути у рота — те їй байдужісінько...

Малько ще швидше забігав поміж столами.

— От які наші жінки! Їм, бачте, ваза дорожча за нас, чоловіків!

— Дивлячись яка ваза, — підсумувала Малькову розповідь Варя Пташкіна. — Є такі, що й за голову дорожчі.

— Та ви... що? — розгубився Малько. — Бра-атці... Та мене ледь не вбило. Дивіться, що на голові...

Він обережно зняв шляпу і показав здоровенну гулю в себе на тім'ї. Та дивитись на ту гулю охочих не знайшлося.

— Що гуля? — проспівала Варя Пташкіна. — Гуля заживе, а вазу не склеїш. Пропав кришталь. Та й потім... Голова вам, Малько, на дурняк дісталась, а вазу ваша дружина аж за сорок сім карбованців купила. Розуміти треба!

— Можна подумати, — кинувся до неї Малько, — що ви свою голову та купляли.

Варя так і спалахнула.

— А ви свою лису голову до моєї не рівняйте! — і поправила пишну зачіску. — Я, може, в перукарні аж два вихідних просиділа. Я, може, за одну лише зачіску двадцятку вгатила!... А ви... Та погляньте краще на свою голову: ну яка з неї вигода? І кому? А кришталева ваза — це — річ!

Що тут зчинилося у відділі!

— Подумаєш, цінність! — галасували жінки. — Може, в якого академіка і голова, а в наших чоловіків хіба ж то голови?

— А вазу спробуй дістати! Вони рідко бувають у продажу і їх миттю розкуповують.

— Та й сорок сім карбованців — це гроші. А він... язика вивалив... Ще й kota перелякав.

— А кіт, мабуть, ангорський.

Чоловіки делікатно спробували на захист Малька ставати: мовляв, ваза, безперечно, коштовна, але ж і голова дечого варта. Особливо коли вона на в'язах...

— Хто його знає, — дипломатично підсумував завідуючий відділом, котрий, власне й завом був цілих двадцять п'ять років тільки тому, що завжди дотримувався золоті середини. — Тут, знаєте, дуже питаннячко складне. Може, голова дорожча, а може, і ваза... Так-с, шановні...

НУ Й ПОРЯДОЧКИ!..

І що за порядочки, скажу вам, у наших готелях по-заходили? Такий контроль, що й кроку без їхнього відома не можна ступити. Не готель, а — ревнива жінка! Коли прийшов, коли пішов — фіксують. Ну, та це ще півбіди, гірше, що гостей, які, приміром, до тебе прийдуть, у спеціальні карточки записують. І час зазначають, коли ті гості прийшли і коли пішли від тебе... Ну, записуйте, коли вам у готелі робити нічого, але ж для чого треба зазначати у тих карточках стать гостей? Кому це потрібно? До якого добра може довести людину така дріб'язкова опіка?

От з моїм приятелем нещодавно історія трапилась. Приїхав він у місто Н., у відрядження, зрозуміло. В готелі влаштувався (броня у нього була), окремий номер відхопив. І відразу ж, як зразковий сім'янин, додому, дружині дзвонить... Так і так, мовляв, не хвилюйся, влаштувався у такім-то готелі, номер окремий, так що все — о'кей!

Ну, океїть він день, два, три...

Вдень службовими справами займається, а увечері тихо та мирно собі телевизор дивиться. Номер бо окремий, з телевизором... Да-а.

А на четвертий день у місто Н. приїздить його дружина. Теж у відрядження, тільки від свого управління. Ну й приходить вона у той готель і питається:

— У вас такий-то громадянин проживає?

— Проживає, — одказує чергова. — А ви до нього у гості чи як?

— У гості, — посміхається дружина. — Скажіть, будьте ласкаві, у якому він номері?

— Одну хвилинку, — ввічливо чергова, — зараз я дістану карточку і запишу вас. Бо в нас такий порядок — хто сторонній заходить, записуємо: куди, в який номер, до кого і час, коли гість прийшов і коли пішов.

Тут вона дістає карточку, дивиться в неї і вигукує:

— О!.. У п'ятому номері вже є гість!

— Який ще... гість? — перепитує дружина.

А чергова (так ніби хто її за язик смикав) і читає:

— «Гість, в кількості 1 (один), стать жін.» — ще й пояснює, що у п'ятому номері, судячи по запису у карточці, присутня одна жінка. Зайшла вона в номер о 19.35. Зараз 22.45. Отже, о 23 годині згідно з внутрішнім розпорядком ми по телефону попередимо гостю, щоб вона залишила номер.

— Не турбуйтеся, — каже дружина, — я сама зараз попрошу його, щоб гостя залишила номер.

— Почекайте, — їй чергова, — я мушу і вас записати.

— Не треба, — кричить дружина. — Я всього лише на п'ять хвилин зайду. Думаю, цього часу мені вистачить.

І справді, в номері побула всього лише п'ять хвилин. Випровадила «гостя, в кількості 1 (один), стать жін.» З чоловіком мило побесідувала.

І все це за якихось п'ять хвилин.

А приятель мій після того п'ять днів ходив до хірурга. Буцімто для профілактичного ремонту. А я гадаю, що ходив він для капітального ремонту.

Хірург, щоправда, виявився не з тих...

Лікарняний не видав приятелю моему.

— Не маю права, — каже. — У вас — сімейна

травма. Це як держава, каже, буде оплачувати усілякі сімейні інциденти та ще в готельних номерах, то так, чого доброго, і казна спорожніє!

Бачили, який уболівальник знайшовся?! Державної казни йому жаль. Та й хіба вже у нас так багато чоловіків одержують сімейні травми? Якщо половина набереться, то й добре.

Приятель мій до директора того готелю ходив.

— Ви, — каже, — у карточці записували, що в мене гості «у кількості 1 (один)», «стать жін.», ви й компенсуйте мені тимчасову непрацевдатність. Я, — каже він, — у відрядження приїхав службове і справами службовими займався, а ви — гостей моїх реєструєте. Бо робити вам більше нічого.

Готель, звісно, відмовився компенсувати моему приятелю тимчасову непрацевдатність, ще й по місцю його роботи в управління повідомив... То приятель мій і схопив догану за аморальну поведінку в готелі міста Н. Ще й заборонили йому у відрядження надалі їздити. Як морально нестійкому.

От до чого може довести людину дріб'язкова опіка готельних працівників над своїми постояльцями, оті усякі там записи на кшталт: «Гість, у кількості 1 (один), стать жін.»

ВТЕЧА ДО СЕБЕ

Ну ось... дожилися, можна сказати, по саме далі нікуди. Вже навіть тікати доводиться. І до кого б, ви думали? Та до... самого себе. Від стресів. Щоб хоч на мить зосередитись, значить, нерви свої затуркані вгамувати, у себе, простіше кажучи, прийти.

І є від чого. На роботі — літучки, плани, розноси у шефа, штурмівщина: давай, давай, дава-ай!..

В автобусі тебе штурхають у плечі і в боки: давай, давай пробирайся вперед, чого на проході стовбичиш?..

Дома жінка: давай, давай!.. То в магазин збігай, то посуд поздавай, то килим повитрушуй, то підлогу помий, то...

То доміно в дворі (хіба ж так психуєш, як «козлом» станеш!), то телевізор (як твоя улюблена команда програє, то ладен і на стінку подертися), то в сина двійка з поведінки і треба брати пасок і моральну бесіду з ним проводити, то...

А-а, вгору глянути ніколи!

І от в газеті читаю: хоч на кілька хвилин на добу, а треба, значить, тікати до себе. Газета — спасибі їй! — і місце для втечі вибрала. Кухню. Зовсім близько. Як кажуть: і дома, і замужем. І ось як треба втікати. Тільки-но двадцятий вік зі своїми стресами на ніч вгамується, як телевізор напрацюється, як сімейство ваше — нарешті!!! — вляжеться, ось тоді ви на кухню. Треба там, значить, сісти, денні турботи викинути з голови, зітхнути: ху-у-ух!!! — і до тьми приходити. Різні там стреси з вас оте сидіння в кухні так і знімає.

От я і спробував. У перший же вечір, як сімейство моє захропіло, кидаюсь на кухню. Сідаю, глибоко зітхаю — ху-ух!!! Вилітайте з мене, усі стреси!.. Блаженствую. Аж не віриться, що я можу сам із собою побути і ніхто при цьому тебе в плечі не штурхає і не кричить: давай, давай, дава-ай!..

Тільки я почав у себе приходити, як тут дружина із спальні:

— Та чи я тебе довго виглядатиму?.. Лежу, чекаю, а він... на кухні зітхає!.. Та ти що?.. Од мене вже тікаєш? Я тобі вже набридла, так?.. Чи кого вже назнав, так? Молодшу?.. Ось я т-тебе позітхаю!..

Але я духом не падаю. Тому, думаю, невдача, що кухня надто близько. Од жінки. Тут газета, коли кухню для втечі рекомендувала, щось, мабуть, недокумекала. Тікати, виходить, треба подалі.

Тож у суботу втік я аж за місто.

На так зване лоно природи.

Зайшов у ліс подалі, симпатичну галявину вибрав, сів... Ху-ух! Ну, думаю, аж оце я прийду в себе, аж оце стресів позбавлюся.

Коли це раптом вилазить один із кущів. На мене так радо витріщився, наче рідного брата здибав.

— О, — кричить, — третій!..

— А ти хто? — питаю.

— А я, — одказує, — другий. А перший он там лежить. А село за лісом. А в селі... хи-хи... сільмаг є. То як? Гайда?

Ну гайнули в село, потім на лоні природи сіли.

Да-а, скажу вам, посиділи добряче. Я так аж уранці в себе прийшов. І вчасно, бо комарі ледь не загризли.

Ет, думаю, на дідька мені здалася така втеча до себе. І далеко тікати доводиться, і комарі. Буду краще по-старому, в кафе тікати. Близько ж. Сервіс там, правда, не той, але ж — спасибі їм, хоч комарів ще не розвели!..

ДОМЕСТИКАЦІЯ

...От ви мені говорите, що добре, мовляв, коли дружина крім кухні та ще чимось цікавиться. Літературою там, мистецтвом тощо. Добре, я вам скажу, та не дуже.

От взяти мою. Науками цікавиться. І не просто цікавиться, а намагається в життя досягнення учених запровадити. А науки, щоб ви знали, різні бувають.

От нещодавно питає мене ненаглядна моя:

— Ти знаєш, що таке доместикація?

«Чорт його розбере, що воно таке, — думаю. — Тепер понавигадували тих наук, що й назви не вимовиш!..»

А вголос кажу:

— Ну-у... — кажу, — в загальних рисах. А що?

— Не знаєш ти, любий, і в загальних рисах, — одказує моя половина. — Доместикація — це наука про одомашнення тварин. Першим, як відомо, було одомашнено собаку і звідтоді впродовж тисячоліть доместикація досягла великих успіхів в одомашненні диких тварин.

— А в дикого звіра та наука питала, чи він хоче одомашнюватись, чи ні? Може, він волею дорожить. Може, він чхати хотів на цю як її... доместикацію?

Але дружина мовби і не слухає мене.

— Зараз, щоб ти знав, любий, ведеться успішне одомашнення диких яків у Якутії.

— До чого це ти, — питаю насторожено, — диких яків згадуєш?

— А до того, — вона єхидно, — що яків... диких яків, виходить, можна одомашнити, а ти, наприклад, не піддаєшся доместикації!

— Я-а??

— Ти, ти, голубчик!

— А чого це мене одомашнювати? Хіба я дикий? Зрештою ж, не в лісі я живу.

— Тільки й того. Здається, що ні сім'ї в тебе, ні обов'язків. Додому йдеш лише переночувати. А буває, що й до ранку в преферанс граєш. І — ніякої від тебе помочі. Постоялець тут якийсь і все. Квартирант. Як у готель, на все готове приходиш переночувати. Так далі тривати не може! Он як...

— Та при чім тут, — кричу, — яки?.. Найшла з ким мене порівнювати!.. Та, може, як дикий, а я...

— От іменно, — перебиває мене дружина. — Якщо вже вчені яків приручили, то тебе, думаю, теж вдасться приручити.

От вам які результати широкого кругозору жінки!

Чули, куди загнула? Мене збирається одомашнювати, наче якусь дику тварину. Це вам не якась там дореволюційна Хівря чи Параска, що без усякої там

науки пиляли свого Панька чи Солопія. Сучасна жінка, брат, за всіма правилами НОП діє. Себто пиляє свого ненаглядного чоловіченька.

Більше того, моя в самий інститут написала.

Ага, в отой самий, що в Якутії яків одомашнює. Написала, поділіться, мовляв, досвідом. Яків одомашнюєте, то, може, підкажете, як і чоловіка той...

Тижнів через два приходить лист із того інститута. Професорша якась написала... «Яків, — пише вона, — приручаємо успішно, піддаються вони domestикації. А щодо наших чоловіків — то не знаю, що вам і порадити. У самої відбився від дому. Доведеться, мабуть, розлучатися...»

Я аж духом ожив. А що, думаю, моя дорога, схопила облизня?.. Добре, думаю, що й науці ще не все під силу. Тож бо!.. А то бач розігналася: domestикація, одомашнення, приручення!.. Багато ти захотіла!..

Щоправда, мені звідтоді як чомусь почав снитися. Якийсь дивний як. Все біля своєї ячихи вертиться: сам пере, килими витрушує, ще й додому рано приходить. І — що дивно! — пивбар обминає. І навіть усю зарплату додому приносить. Одомашнили-таки, виходить, бідолаху в тій Якутії!..

«Ладно, — думаю, — може, як і піддався одомашнюванню, бо ж несвідома тварина. Дикун! Що з нього візьмеш? А я все ж таки мужчина!

ВЕСЕЛА ПОВІСТЬ

про непутящого Цебрика
та
про справжнього фальшивого сетера,
а
також про шефа Пав-Пава,
про Люську, яка не терпіла хімії,
про тітку, котру на Півночі пригощали
мерзлою рибою,
а також про пісню (див. заголовок цієї повісті)
«Ми підем, де трави похилі»,
та ще про дещо

1

- Ох, Родіон, Родіон!..
- А я вже скоро тридцять років, як Родіон!..
- Та знаю... Тридцять скоро тобі стукне, а ти...—
мати помовчала, ворущачи сұхими, тонкими губами,
ніби подумки перебирала увесь свій словниковий за-
пас, але, певно, так і не знайшовши отого єдиного,

отого вагомого, так доконче потрібного їй у цю хвилину слова, тільки рукою махнула,—... всього-навсього Цебрик непутящий!..

— Як кажуть: і на тім спасибі, — ліниво озвався Цебрик, видраюючи власне підборіддя електробритвою «Харків-30». — От візьмемо для прикладу Гамлета. Батько в нього знаєш хто? Во!.. — Цебрик сам собі в дзеркало показав великий палець, котрий мав підкреслити всю значимість отого «во». — Тому й синок його Гамлет, знаєш ким став? Принцом датським. От! А я в Цебриків народився, то й сам... Цебрик. А хіба з таким допотопним прізвищем славетною особою станеш? Видатний Цебрик!.. Геніальний Цебрик!.. Правда, не звучить?..

— В інших так чомусь звучить, — заперечила мати. — Он небіж твого дядька теж Цебрик. А бач у війську аж до самого єфрейтора дослужився!

— Ну, знаєш, ма... Не кожен здатний на такі подвиги, — син весело підморгнув до свого відображення у дзеркалі. — А ми люди скромні, прості.

— Твій батько Данило Цебрик...— почала було мати, та син, як істинне дитя ентеерівського віку, безцеремонно її перебив:

— Чув, чув уже! Батько мій був людиною роботящою, шанованою. Майстром на всі руки. І скільки років на заводі працював, стільки й висів його, як ви кажете, патрет, на дошці Пошаці... Так чи ні ви мені щодня вчитуєте про трудові успіхи мого предка?

— Пустомеля ти, пустомеля, і в кого ж ти тільки вдався? — мати хитала головою явно не зовсім весело. — Ні сім'ї в тебе, ні спеціальності. То там попрацює, то там... А це вже — сказати кому і то невдобно — посудомийкою став.

— Не посудомийкою, ма, а — лаборантом.

— Лаборант?! — сплеснула мати руками. — Ой-ой!.. Та що ж ти там хоч робиш? Посуд миєш!

— Не посуд, а — пробірки, — поправив син. — І не для чогось там, а для наукових цілей.

— Та що ж вони... борщ у тих пробірках варять?

— Еге, якби борщ, а то воду бовтають. Змішують воду з водою і бовтають. А потім виливають у раковину. Як каже наш шеф: науку рухають. А ось куди її рухають, вперед чи назад, то я вже не цікавився.

А мати знай своє: головою хитає.

— Ох, Цебрику, Цебрику...

— Та що ви, ма, причепилися до нашого з вами спільного прізвища? Воно, скажу вам, ще й нічого. От коли я в армії служив, то мене завжди старшина перед строем хвалив. А товаришеві моєму, Василеві, завжди застереження робив... Що в тебе за хвामилія? — кричить бувало до Василя. — Го-ло-бо-родь-ко!.. Доки скажеш, так і в роті пересохне. От в Родіона хвामилія що треба: Цебрик! По-військовому звучить: Цебрик — два кроки вперед!.. Цебрик — два наряди поза чергою! А то — Го-ло-бо-родь-ко!

Цебрик, нареті, закінчив голитися і з шумом видув з бритви зрізане волосся.

— Ось так, ма...

— Куди ж ти зібрався?

— Служба... — Цебрик, розглядаючи в дзеркалі своє кругле біляве обличчя з світлими невинними очима, зітхнув: — Ех, коли б не мішечки попід очима, то за сімнадцятилітнього зійшов би!

— Пити треба поменше, — дорікнула мати.

— Знаю, — одказав син. — Але я і так п'ю менше, як хочеться. Фінанси не дозволяють.

— Ох, ти горе моє!.. Яка ж у тебе служба в неділю?

— Вважайте, ма, громадське навантаження. Виконую особливе і дуже делікатне завдання свого шефа. — Цебрик солідно відкашлявся і, тикаючи пальцем у своє відображення у дзеркалі, повчально-велемовно (певно, копіюючи шефа) прорік: — Май на

увазі, Цебрику: вимити по-справжньому брудну пробірку — це теж наука! Мистецтво! І — відповідальне, адже брудна, не досить ефективно вимита пробірка штовхає науку не вперед, а — назад. А правильно вимита пробірка теж штовхає науку. Тільки вже вперед. Тож і рухай вперед науку. Вдосконалюй майстерність, набувай досвіду, студіюй літературу і працю над собою. І ні в якому разі не заспокоюйся на досягнутому. Тільки вперед! Застосовуй в своїй роботі нові, прогресивні методи. Затям: консерватизм у митті пробірок, — Цебрик похитав пальцем з боку в бік, — не-до-пу-сти-мий! І взагалі... кгм-кгм... — Цебрик з уявної склянки сьорбнув води, — будеш мене слухати, дивись, літ так через... еє... двадцять до старшого лаборанта дослужишся. І тобі єдиному довірять... еє... особливі пробірки мити. Старайся Служи!..

До матері повернувся.

— О-о!.. Чула, ма, яка у мене перспектива? Аж дух забиває, — і не можна було зрозуміти, жартує він чи серйозно. — Честь маю відкланятись для виконання спецзавдання шефа!..

2

Як уже читачі переконалися, мати називала свого Цебрика непутящим. Називала, але десь у душі (глибоко, звичайно), як і всі, між іншим, матері, вірила, що син у неї найкращий, ось тільки просто не везе йому, але не сьогодні-завтра фортуна повернеться до нього лицем, він схаменеться, візьметься за розум, одружиться, влаштується на путню роботу і тоді... Що буде тоді, мати гаразд ще й не уявляла, але вірила: щось мусить змінитися. Та й пора вже: третій десяток її син розміняв, допоки ж ото колобродить, як неприкаяному?..

Працівники ж відділів кадрів, з якими мав справу Цебрик, дружно величали його літуном. І мали на те

всі підстави, адже в трудовій книжці Р. Д. Цебрика зі сторінки на сторінку тяглися одноманітні сумні ряди: «Прийнятий... Звільнений...» І дати, дати, дати... Як ото на кладовищі.

В школі Цебрик непогано малював, оформляв стінгазети, стенди. І хоча десятирічку закінчив лише з двома п'ятірками (з малювання одна, а друга по фізкультурі), все ж відважно поїхав у Львів поступати в поліграфічний... Та виявилось, що малюванням він володів чисто шкільним, на інститут воно не тягло.

Повернувшись зі Львова, Цебрик з півроку гудів у якусь дудку в ресторанному оркестрі і під його дудку, як він хвастав, танцювали хіба ж такі типи! Але невдовзі та дудка йому остобісіла, він перейшов на барабан, завзято глушив у ресторані всіх клієнтів, аж доки не пробив у тому барабані дірку, за що й був вигнаний геть з оркестру. Але це було навіть на руку, бо від того триклятого барабана він і сам заледве чи не оглух.

На цьому барабанно-музикальна діяльність Цебрика й закінчилася. І він, з тиждень позакапувавши вуха борним спиртом, — від клятого барабана довго ще гули в голові джмелі — гайнув у світ широкий, в межах, звичайно, рідного міста.

І де він після того тільки не працював!

У театрі робітником сцени, в худфонді ґрунтував полотна для різних стендів та діаграм, у фірмі побутових послуг «Дружба», вантажником на якомусь підприємстві, робітником у «Гастрономі», був учнем слюсаря, їздовим у квітниковому господарстві і ще бо-зна-де і де був... Звідусіль дуже швидко розраховувався (за власним бажанням, звичайно) і шукав нового місця. Кожна робота, якою б вона не була, його цікавила, але тільки на півроку чи на рік, а потім він нудьгував, відчував потяг до мандрів (поки щось в межах міста) і знову зривався на пошуки нового місця... Але чим далі, тим все важче й важче ставало

знайти роботу. У відділах кадрів, гортаючи його трудову книжку з безкінечними рядками: «Прийнятий... Звільнений», тільки за голови хапалися: «Ну, знаєте!.. Немає в нас роботи. Одне місце було, але вже іншого взяли. І що б вам було раніше прийти... Жаль, жаль...»

Так Цебрик опинився у хімлабораторії науково-дослідного галузевого інституту на посаді молодшого лаборанта, чи то пак, на простій, звичайній, не науковій мові — мийником лабораторного посуду. На ту посаду — молодшого лаборанта — ніхто, крім пенсіонерів, не зазіхав, тож Цебрика взяли. Хоч і непутящий, літун, але ж і не пенсіонер, котрого аж ніяк не використаєш для особливих... гм-гм... делікатних доручень. А шефові потрібен був... ні, ні, не ад'ютант, шеф, слава богу, не генерал який (хоча, приміром, і генералом міг би бути запросто, адже що-що, а командувати він уміє, але доля поквапилась і зробила його завлабом), а так — молодий чоловік на похваті. І, звичайно ж, без перспективи, щоб, чого доброго, бува, не переріс самого зава.

Тут і попався Цебрик, якраз такий, який і потрібен був: літун, непутящий, без перспективи і — що головне — без впливового дяді...

3

З тиждень завлаб чи, як його всі величали, шеф Пав-Пав (Павло Павлович) приглядався до нового непутящого і безперспективного мийника, а тоді викликав його до себе у кабінет.

— Ось що, Родіон Цебрик, — Пав-Пав відкинувся на спинку крісла, зручніше вмовстився, а Цебрик зручніше переступив біля заового столу з ноги на ногу, бо стояти доведеться, може, й довго, а шеф нікого (звичайно, нижчих рангом) і ніколи не запрошує сидати, вважаючи, що від такого фамільярно-ліберального сидіння підлеглих у його кабінеті недалеко й до

порушення дисципліни. — Працюєш ти в моїй установі... еє... добросовісно і зарекомендував себе передовим мийником лабпосуду. Отже, я думаю, що тобі вже можна доручити і важливішу справу.

— Цілком з вами згоден, шеф! — весело відтарабанив Цебрик і подивився на Пав-Пава світлими, дещо наївними очима. — Нічого не буду мати проти мого подальшого зростання на ґрунті миття пробірок і колб!..

— Гм... — шеф нахмурився, бо гумору не сприймав, вважаючи сміх чимось несолідним для його солідної фігури та посади. — Так ось, як ти відносишся до.. гм-гм... собак?

— Я?.. До собак?.. — з подивом перепитав Цебрик і навіть ступив ближче до столу (така фамільярність теж не сподобалась шефові, бо кожен працівник лабораторії мусить інтуїтивно відчувати незриму дистанцію між ним і шефом і зобов'язаний поштиво дотримуватись, не забуваючи, хто є хто). — Хай собаки думають та вивчають зі мною відносини, а я ще не вивчив своїх відносин із Люською Незайманою.

— На запитання керівника, — шеф застерезливо підняв вказівного, а отже, і керівного пальця, — треба відповідати... кгм-кгм... коротко, точно і конкретно. Як ото в армії: єсть... Ну і так далі. Так ось, як ви ставитесь до собак?

— Ставлюсь до них... — Цебрик знизав плечима. — Ну, щоб дуже, то мовби і не той... Ну, ставлюсь як до собак. Що ж тут мудрувати? Собака вона і є собака, як до неї не стався.

— Затямте, Цебрику, — шеф авторитетно постукав керівним пальцем по столу. — Собаки, як і взагалі тварини, це брати наші менші. Ясно?..

— Ти диви-и... А я і не знав, що в мене скільки братів по вулицях бігає... Тепер буду з ними хоч родичатися.

Шеф, як культурна й інтелігентна людина, тіпнувся од такого просторікування, але Цебрик глянув на нього такими невинними, світло-добрими очима, що Пав-Пав змушений був змінити гнів на милість.

— Ти... — перейшов він на «ти», бо в розмові з підлеглими дозволяв собі й не такі переходи (до речі, не дотримуючись на тих переходах ніяких правил вуличного руху), — напевне, дивився знаменитий фільм «Білий Бім Чорне вухо»? Так ось мені потрібен той Бім...

— Що в кіно знімався? — не второпав Цебрик. Шеф поморщився.

— З тобою говорити — треба добре перед цим поїсти... Не той самий, а така саме порода. Сетер називається. Голландський сетер-гордон. Але мені потрібен не сетер взагалі, не голландський сетер-гордон, а голландський сетер-гордон плюс точна копія Біма. Тобто: білий, крапчастий, з рудими підпалинами на боках і з відвислим чорним вухом.

— Сторожувати лабораторію чи, може, пробірки мити? — поцікавився Цебрик.

— Для онука, — шеф про себе вирішив не реагувати на глупі запитання цього, видно... мм... недалекого мийника. — Як побачив онук кіно про Біма, так звідтоді й не дає проходу: хочу Білого Біма з чорним вухом!.. Щоб точнісінько, як у кіно.

— І більш нічого він не забаг? — із занепокоєнням поцікавився Цебрик.

— Ні! — не втримавшись, різко відрізав шеф, але по хвилі, оговтавшись, взяв себе в руки. — Так ось... кгм-кгм... У дітей треба виховувати потяг до тварин, зміцнювати в них гуманізм, доброту. І, звичайно ж, прищеплювати їм любов до тварин — цих братів наших менших... Як там у Єсеніна? «И зверье, как братьев наших меньших, никогда не бил по голове...»

— Звичайно, кому подобається, як його по голові б'ють, — згодився Цебрик. — Хоч ти собака, примі-

ром, хоч людина, а голова в тебе одна. І чи дурна вона, чи розумна, а твоя, як кажуть, рідна-ріднісінька... Я от пригадую...

— На пенсії будеш згадувати, — перебив його Пав-Пав.— А зараз перейдемо до діла. Вірніше до Біма. Отже, я доручаю тобі за будь-яку ціну дістати для мого онука точнісінько такого Біма, як ото у кіно знімався... Знаю, знаю, нелегко, а ти прояви ініціативу, як кажуть, творчий підхід до діла. І вважай це... еє... громадським навантаженням.

— Єсть вважати придбання собаки для вашого онука громадським навантаженням! — по-військовому відчеканив Цебрик, тільки в світлих, трохи наївних його очах спалахнули глузливі вогники.

— Ну ось і похвально, — звівся за столом шеф. — І не забувай: я тебе, літуна, у свою лабораторію взяв, довірив тобі таку відповідальну справу, як миття пробірок. Отже, ти мусиш оправдати моє високе довір'я!

4

Де продають собак, та ще таких, як у кіно знімають, Цебрик, чесно кажучи, не знав, бо собаки досі його не цікавили. Але прохання шефа... чи то пак, громадське навантаження треба виконувати, і Цебрик, аби зібратися з думками, гайнув до Люськи пити пиво. З кухлем пива воно якось... мм... більш голова макітрить.

Отож, сидячи з кухлем пива на перевернутому ящику, і познайомився Цебрик з одним неголеним чоловічком у потертому куцому піджачку. Власне, «познайомився» — не те слово. Чоловічок той у куценькому піджачку з вистрѣопаними рукавами, загледівши, що Цебрик п'є пиво, затремтів, кинувся до нього з простягненими руками й захрипів:

— Бра-аток... Залиш хоч на денці... похмелитися. Го-горить все у нутрі проклятому.

І, не діждавшись запрошення (а втім, яка церемонія: го-ори-ить!), майже силоміць вирвав у Цебрика з рук недопитий кухоль, одним духом перехилив його (Цебрик здригнувся, бо здалося, що той чоловічок і сам кухоль ковтне, ач, як зубами видзвонює!), якусь мить сидів, як осліплена сова серед білого дня, а тоді з шумом перевів дух.

— Ху-ух!.. Полегшало... — і до Цебрика: — Та ти той... сиди, я сам кухоль Люсьці віднесу.

— Ну ти ж, брат, і даєш, — аж головою похитав оторопілий Цебрик. — Це ж треба так допитися.

— При чім тут — допитися? При чім? — враз почав сікаться чоловічок. — При чім, питаю, як похмелитися немає за що. Життя в мене собаче, а ти... допився. Ти мені дай похмелитися, і я знову буду як дзвін густі!

При згадці про собаче життя Цебрик ураз насторожився.

— Якщо в тебе собаче життя, то мушиш мені в однім ділі посприяти. Можна сказати, собачім. А з мене, сам знаєш... Могорич.

— О-о-о... — аж затремтів чоловічок. — Та за випивон що хочеш для тебе зроблю! Кажі пошвидше.

— Тоді слухай, алкаш, — з цим чоловічком Цебрик вирішив не церемонитись. — Коли в тебе собаче життя, то, може, знаєш, де можна собаку дістати? Тобто, не собаку, а щеня.

— Сукиного сина? — зрадів чоловічок. — Буде зроблено!

— Але щеня роздобудь не якесь там... задрипане, а з роду самих голландських сетерів. Чув про таких видатних собак?

Чоловічок знизав плечима, але досить бадьоро прохрипів:

— Бу зроблено! Сам собакою стану, а сетеряку тобі й з-під землі вирву!

— Та гляди... Щоб сукин син, як дві краплі води, був схожий на Біма. Ну, на того, що в кіно знімався. Для ясності малюю тобі його портрет: білий, крапчастий, з коричневими підпалинами та відвислим чорним вухом. Второпав? Не забудь тільки: з одним чорним вухом. То як, виручиш?

Чоловічок у कुцому піджачку шморгнув червоносизим носом, подумав (а втім, коли мав ще чим думати), прискалив одне око, на Цебрика глипнув, потім на пузату пивну бочку з червонястим раком, що навіть вареним гордо тримав кухоль пива з отакезною шапкою піни, натужно ковтнув слину, ожив.

— Пригости, керя, кухлякою, бо щось моя макітра той... Як Райкін казав: не сибрижає.

Цебрик пригостив.

Чоловічок схопив кухоль обома руками (однією вже не міг донести його до рота, тремтіла, як вібратор), підніс до рота, зацокотів об край зубами.

— Приходь на базар... Червонокутський, — ковтав він пиво і говорив одночасно, власне, хрипів: — Де той... собачники збираються... Буде тобі... ги-ик... Бім.

Виявляється, біля входу в Червонокутський базар щонеділі збирається собаче торжище. На тім самім базарі, де продаж тварин заборонена і заборонена вже давно, років зо три чи п'ять тому і про ту заборону навіть застерігає вицвіла офіційна (і сувора-пресувора) постанова, що висить при вході в базар. Якраз там, де... продають собак. Бо хоч собачий базар і перенесений аж за місто, на спеціально виділений майданчик, але охочих туди теліпатися (ні серед тих, хто продавав, ні серед тих, хто купляв) поки що не було і, очевидно, вони й не скоро з'являться.

Тому всі ці роки, відколи з'явилася грізна заборона, собачі торгівці по інерції (от уже справді загад-

кова штука інерція, ніяким, бодай і найсуворішим законам не підвладна!) збиралися й далі на старому місці. Щоправда, бодай на п'ядь території базару їх уже не пускали, але собачники — люди не горді, окупували пішохідний тротуар вздовж огорожі та й проводили тут свою незаконну торгівлю живим товаром.

І що тільки не виставлялося на тім самочинно захопленім у міської влади тротуарі: тер'ери, болонки, пуделі, шпіци, такси і ще бозна-який гавкаючий кімнатний дріб'язок, котрий за стандартами кінології не тягнув навіть на окремі породи, а йшов по неписаній графі незаконнонародженого гібриду швидких на знайомство, всюдисущих дворняжок без роду-племени і породистих, але неперебірливих псів з дипломами та знаменитими собачими предками.

Це — прямо посеред тротуару, попід ногами в перехожих, а попід металевою ажурною огорожею збиралося собаче товариство посолідніше, показне породою, і екстер'ером, і медалями, і знаменитими предками, і...

— І-і, куди т-твое діло! — як казав один дядько, котрий на похмілля забрів на собаче торжище. — Як придивишся — морди во! Все застряичні, не наші. А дипломи!.. А медалі!.. Як ото у спортсменів-чемпіонів. І-і, куди нам до тих собак!..

Продавалися попід огорожею вівчарки, доги, фокстер'ери, гончаки, спаніелі, сетери, пойнтери, доберман-пінчери, і... «І-і, — процитуємо ще раз дядька, — куди т-твое діло!..»

Ледве Цебрик з'явився на тім тротуарі, як тип, увесь обвішаний собачими медалями, жетонами та трикутниками, схопив його за рукав.

— Купи дога. Бачиш, — ткнув себе в груди, — увесь у медалях. Дома ще половина зосталася.

Цебрик, оглушений гавкотом і галасом в тім юрмиську, спершу й не второпав, хто з них дог, а хто — господар.

Інший зі спритністю фокусника витягував із пазухи щенят різних порід і тикав їх в обличчя кожному, хто мав необережність проходити мимо.

— На всі смаки собаки. Купляй, налітай!.. Собака — друг людини. Продаю друга за безцінь!..

Де-не-де в гамірному собачому хорі чулося й пискляве «няв-няв». Продавали здебільшого сіамських котів, злих, неласкавих, але — що поробиш? — модних. Сіамці, як правило, поважно сиділи на плечах у своїх господарів (дехто з торгівців прив'язував їх ремінцями до власних ший) і, звичайно ж, зневажливо позирали на собаче сум'яття внизу. Та досить було якому-небудь велету — доберман-пінчеру чи пойнтеру — вискалити на них око, як горді сіамці, забувши про гонор, миттю ховалися за шиї своїх господарів.

В одному місці юрмився щільний гурт цікавих. Заінтригований Цебрик протиснувся й собі туди і в першу мить відсахнувся. У колі стояв рудувато-сірий, з коричневими підпалинами собака. Та де там собака! Собацюра! Собацюрище! Вовкодав неznаної породи. Сягав він доброму дядькові по пояс. Голова — більша за людську, очища червоні, кров'ю налиті, морда — отакезна. Бульдогова. А щелепи — бррр!!! А лапи... завтовшки з добру руку доброго дядька. А пазурі!..

Страхопудало! Шия, як у бика, спина наче лежанка... Кинеться на тебе таке одоробло — з ніг зіб'є. А схопить щелепами — і не кавкнеш!

— Хто ж то? — вражено протяг Цебрик, бо раніше навіть не підозрював, що в собачому племені водяться такі богатирі.

— Сенбернар, — пояснили йому.

Тут у коло вужем пролізла якась цікава до всього баба й заголосила, хитаючи головою:

— Ой ти ж мій біднесенький собачка!.. І чого це вони на тебе всі повітріщалися?

І в пориві ніжності погладила «бідненького собачку» по товстелезному хвосту.

Так, легесенько погладила, ласкаво.

Сенбернар ліниво повернувся, з подиву вирячив на старушенцію свої очища, відкрив пащеку (стара від такого видива ледь не зомліла) і гавкнув, що мало означати: «Ну чого ти лізеш до хвоста, бабо? Що тобі — робити нічого? Теж мені цяцьку знайшла! А вже не маленька, пора б і знати, що чіпати чужі хвости не зовсім і пристойно!..»

Стара, хрестячись, пірнула в натовп.

Між ногами в сенбернара (він виявився собачим батьком) вовтузилося двоє тлустих, опецькуватих собачат — в мініатюрі точна копія свого здорового батька. За кожне собача господар правив по сто п'ятдесят карбованців.

«Кабана можна за таке цуценя купити, — похитав головою Цебрик. — І хто ж за них стільки грошви відвалить, га? Чи люди подуріли вже зовсім?..»

Але тут його хтось смикнув за рукав і обірвав подальші роздуми. Цебрик обернувся, перед ним стояв знайомий чоловічок в куценькому витертому піджачку. В руках він тримав щось загорнуте в шмат ряднини.

— Ей, друг?.. Це ти Біма хотів?

Тільки тут Цебрик, нарешті, згадав, для чого він сюди прийшов.

— Ну?.. — нетерпляче запитав: — Дістав?

— За кого ти мене маєш? — з потугою на гордість прохрипів чоловічок. — Сказав — закон.

Цебрик хотів було сказати, що він має його за алкаша (ач, як трясуться руки, ряднини вже не може розгорнути спокійно), але стримався. «Чорт з ним, — подумав, — аби щеня дістав. Дітей я з ним, як кажуть, хрестити не буду...»

Чоловічок з червоно-сизим носом нарешті розвернув. На ряднині в нього сиділо собача, маленьке, зля-

кане, тремтливе, але... Але це була точна копія «кіношницького» Біма: біле, крапчасте, з рудими підпалинами по боках, вуха відвислі, одне — чорне-чорнюще...

— Що й потрібно було довести! — весело вигукнув Цебрик. — Ну, здорово. Виросте — вилитий Бім буде!

— Точно як у кіно, — підтвердив чоловічок. — Чистокровний голландський сетер-гордон. Один на все місто був, для тебе вирвав. А предки в нього кращі, ніж у нас з тобою. У батька і діда — купа медалей, у відро не вбереш! І навіть його собача баба з пачкою дипломів. Бери хутчій, бо як побачать мисливці такого сетеряку, то з рядниною в мене з рук вирвуть.

«Гім... Скільки ж йому дати? — міркував Цебрик, мнучи в кишені всю свою зарплату — 65 карбованців.— Таке цуценя та ще й не сенбернарової породи, мабуть, дріб'язок коштує?.. Відвалю йому на півлітру і хай котиться звідсіля та знає мою щедрість».

І дістав купюру.

— Гаразд, беру. Цей сукин син якраз підійде моему шефу. Ось тобі п'ятірка, здачі не треба.

Чоловічок у потертому піджаку ображено шморгнув червоно-сизим носом.

— Та ти що-о, друг? Насміхаєшся?

— Н-ну, карбованця ще на пиво підкину, — роздобрів Цебрик. — Шість карбованців — це гроші. Зрештою, я ж не порося в тебе купляю і не того здорованя-сенбернара.

— За порося я і не торгувався б з тобою, — прохрипів чоловічок. — А це ж порода з пород! Голландський сетер. Та ще такий, як Бім. Та в мене охотники за сотнягу з рук вирвуть. А тобі, ладно, по знайомству дешевше уступлю. Та й пивцем ти мене пригощав — враховую. Гони шістдесят і будь здоров, керя!

— Тю... Та шістдесят — це майже моя зарплата.

Але тут Цебрик своєчасно згадав, що купляє копію Біма не для себе, шеф гроші поверне (до речі, він навіть підкреслив, що для свого онука за будь-яку ціну візьме), тому махнув рукою.

— Ат, давай свого сетера! Ось тобі шістдесят. Мені все одно, шеф гроші до копійки поверне, а його онуку радість буде.

І тільки він дав чоловічку гроші, як, покриваючи гармидер собачого торжища, пролунав сполошений крик:

— Бра-а-атці-і-і!!! Мілі-і-і-іція-а!!!

Чоловічок тицьнув Цебрику собача́.

— Ховай у пазуху й масти п'яти. Міліція оштрафує ще й собача твоє конфіскує. Тут же заборонено продавати й купляти.

І, вбравши голову в плечі, зник, наче крізь землю провалився.

В одну мить незаконного собачого базару на самовільно окупованій території наче й не було.

У всіх напрямках втікали і власники собак, і самі собаки.

Власники дарма, що на двох, а, втікаючи, обганяли навіть своїх менших чотириногих братів, котрих цієї неділі вони не встигли продати.

Собача дрібнота, яка не дбає про збереження своєї репутації — болонки, пуделі, шпіци, тер'єри, такси втікали з верещанням і дзявканням, а ось солідна собача компанія — вівчарки, доги, пойнтери, доберман-пінчери — чесала з достоїнством, мовчки.

Тільки доберман-пінчер — чорний собацюра з добре теля завбільшки — ненароком збивши з ніг якусь бабу (та заверещала не своїм голосом), змушений був гавкнути... Так, не сильно, крізь зуби, та й часу не було коли поширше розкривати рота. Тому гавкнув хоч і крізь зуби й один лише раз, але так гавкнув, що в баби й мову відібрало. Надовго. І правильно. Що він — доберман-пінчер — просто так збив бабу,

з нудьги? В такому сум'ятті і його самого могли збити з ніг, тут не зівай. То чого ж його верещати на увесь Червонокутський базар?..

Посеред спорожнілого торжища залишився один лише велетенський сенбернар. Його хазяїн дав драла, з поспіху забувши відв'язати свого друга-богатиря, і сенбернар водив сюди й туди налитими кров'ю очима, певно, не розуміючи, що сталося. А тоді — дійшло до нього чи що? — раптом гекнув, як добрий дядько перед сильним ударом колуна, ось так: — «Ге-ех!!!» — і рвонув з такою силою, що вирвав чималий шмат металевої ажурної огорожі й потягнув її по тротуару з гуркотом і дзенькотом, наганяючи ще більший ляк на втікаючих, як двоногих, так і чотириногих...

І тільки сіамський кіт, в паніці випавши з чиеїсь пазухи, стрілою вилетів на гладкий залізобетонний стовб і аж на самому вершечку, задерши хвоста та наїжачивши свою голубувату шерсть, розпачливо нявчав, не відаючи, певно, а як же спуститися назад з цього височезного і гладкого стовпа?..

5

— Бімко, ти будеш нарешті спати, дідько б тебе забрав?!!

Собача, прозване так Цебриком за деяку схожість із знаменитим кіногероєм Білим Бімом Чорне вуха, зачувши нарешті живий голос серед чужої, холодної і такої страшної ночі, де не було теплого маминого живота і її пестливого рідного язика, підстрибнуло і що було духу радісно задзвякало, бо гавкати, як гавкає все солідне й поважне собаче плем'я, воно ще не вміло та й поки що не мало на те вокальних даних.

А оскільки новоохрещений Бімко ще, на щастя, не розумів значення вельми поширеного серед людей дружнього побажання: «Дідько б тебе забрав!..», то енергійно замахав куценьким хвостиком, потім під-

стрибнув і, не знаючи, як ще виявити свою буряну радість, закрутився посеред кімнати дзигною.

— Ну, годі, годі, — позіхнув Цебрик. — Так і бути: віддам тебе, не дідькові, а — шефові... Хоча різниця між ними, правду кажучи, незначна, але шеф, принаймні, хоч гроші за тебе поверне. Таке мале, а шістдесят рубчиків за тебе відвалив. Що то значить знаменита мисливська порода — голландський сетер-гордон. Прямо тобі принц заморський і кум королю!

«Принц заморський», відчувши, що до нього ніхто не йде, а слова, бодай і з теплотою мовлені, ще ніколи не гріли його, то він ображено так заскавулив, наче лезом шкріб по склу.

— Ну, брат, ти і мастак давати концерти серед ночі. — Цебрик простягнув руку і погладив тремтяче крихітне тільце. Бімко на radoщах перевернувся на спину, задер лапки, замахав ними, як тільки міг, а не знаючи, як ще гарячіше подякувати Цебрику за увагу, пустив тоненький, щоправда, тепленький фонтанчик...

— Та ти, виявляється, культури й не нюхав? А ще з роду знаменитих голландських сетерів! — відчитував його Цебрик. — Та порядний сетер за такий вчинок у куток би тебе поставив. Це як кожен цвіркати-ме на radoщах, то що ж тоді буде, га? Ось віддам тебе шефу, можеш його хоч і всього на radoщах оббризкати, а я тут при чім?

Бімко ображено повискував.

— Що, не любиш, коли тобі мораль вичитують? Ох-ха-ха!.. Хто її, ту мораль, переварює. Остання собака і та намагається відвернутись, коли їй мораль вичитують... Та годі, годі, не буду більше тебе виховувати. Таке мале, а яку колотнечу здійняло! Спи, ніч для того і є, щоб спати.

Давши собачаті таку мудру вказівку і розтовкмачивши йому значення сну в житті всього живого,

Цебрик, гадаючи, що свою місію він виконав чесно, а тому повернувся до стіни, смачно позіхнув і тільки-но склепив повіки, як Бімко здійняв таке відчайдушне скавучання, що довелося вставати.

— Бімко, май же совість! Третя година ночі. Оце заплатив на свою голову шістдесят карбованців. Коли б знав, то й ламаного п'ятака за тебе не дав би! Голландський сетер нещасний! Та ти з породистими сетерами, видно, й не ночував разом!

Взяв Бімка на руки, собача затремтіло і, скімлячи та шкрябаючись, намагалось залізти Цебрику в пащу.

— Ей, ей, ти мене не плутай зі своєю мамкою. А-а-а... Та спи, чорти б тебе взяли! А-а-а, а-а-а...— Цебрик заходив по кімнаті, гойдаючи собача, що враз почало затихати.— А-а-а... Ось завтра віддам тебе шефу, можеш у нього влаштовувати нічні концерти, а з мене — досить! Та, зрештою, я й сам можу кому хочеш концерт влаштувати... А-а-а... а-а-а...

Із спальні, у довгому, аж до п'ят халаті, вийшла мати, сперлась об одвірок, журно хитала головою.

— Ну чого ви, мамо, серед ночі ото головою хитаєте? Собача спати не дає, а тут ще й ви...

— Ох, Родіон, Родіон...

— Скоро тридцять років, як я вже Родіон.

— Ох, Родіон!.. Хіба я засну, як у мене син такий... непутящий? Лежу, з боку на бік перевертаюсь та все зітхаю: в інших матерів сини як сини, а в мене... Не син, а горобець якийсь. З однієї роботи на другу пурхає. Та хоч би ж роботи які людські, а то... посуд миє.

— Ну, заспокойся! Поїду на якусь ударну новобудову. Тільки спи спокійно ночами.

— Заснеш, як інші матері вже давно онуків мають, а мій син серед ночі собача заколисує... Ні сім'ї, ні дітей...

— А що я маю робити, як воно скавучить? А-а-а...— знову заходив по кімнаті Цебрик.— На вулицю ж його не вижену. А-а-а...

— Ось перестань хоч аакать! Дожилася! Мій син для начальства собак купляє.

— Я виконую особисте доручення шефа,— уточнив син.

— Авжеж, розумного не пошлють, а дурному тільки собак і купляти. Господи, і в кого ж ти тільки такий удався?

— Тихіше, ма!.. Розбудиш цього малого сетера голландського, то й тобі спати не дасть. Сама його тоді будеш заколисувати.

— А ти йому коліскову заспівай,— порадила мати з серцем і, зітхнувши, пішла у спальню.

Цебрик ще трохи погойдав собача (коліскових він не знав, а затягнути щось на зразок «На тебе сошелся клином белый свет...» не зважився, бо в сусідній квартирі всі давно спали, а міжквартирні перегородки звісно які... кашлянеш, а сусід уже й перевертається) і почав скрадливим кроком рухатись у куток, де були вимощені ганчірки. Діставшись туди, обережно опустився на коліна і, не дихаючи, нечутно поклав Бімка на ті ганчірки, вкатушків його зверху старою шерстяною сорочкою і, так же скрадаючись, дістався до ліжка, але тільки-но підняв ногу, щоб шмигнути під ковдру, як Бімко, виявивши обман, здійняв обурливе дзвякання. І було від чого. Бідне собача вперше на власному гіркому досвіді переконалося, що межі людьми ще поширена така неприємна штукенція, як окозамилування.

— А бодай тебе дощ намочив!

Спати хотілося немилосердно, Цебрик (іншого виходу не було) згріб собача і поліз з ним під простирадло.

— Спи, бо я т-тебе!.. Розніжили тебе твої голландські сетери далі нікуди!

Бімко вдячно лизнув Цебрика в шоку, скрутився клубочком під боком, умиротворено засопів і зрештою затих. А увесь його вигляд так і промовляв: о, це інше діло, а то хотів мене ганчірками нагріти. Ні, брат, я ганчіркового ерзац-тепла не потребую, мені давай натуральне...

— Еге, виходить, не дурне собача,— задоволено констатував Цебрик.— Я теж люблю спати під чийсь теплим боком...

6

Люська Незаймана... А втім, яка вона незаймана, то тільки прізвище у неї таке дівоче (з ним вона й замужем була), бо перший її чоловік прозивався Затуливітром, і Люська категорично відмовилась переходити на таке прізвище, заявивши рішуче: «Краще я буду Незайманою, аніж затулятиму якийсь там вітер!» І як у воду дивилась, бо чоловік її — завмаг Затуливітер сів і сів, як казали, капітально, а Люська як була Незайманою, так і зосталася все тією ж Незайманою.

Так ось Люська Незаймана мала свою торгову точку у затишному закутку між дитячим садиком і музикальною школою. Її жовтогаряча пузата бочка з намальованим на боці вареним раком вже давно моголила очі як дитячому садик, так і музикальній школі. Ці два заклади спільними зусиллями повели священну, але поки що безрезультатну боротьбу за чистоту оточуючого їх середовища. Вже котре літо марно намагались вони випхати із закутка і бочку з червонястим вареним раком, і саму Люську з її галасливою клієнтурою, що зрання й до смеркання юрмила бiля злополучної бочки й часто влаштувала самодіяльні сольні номери. Репертуар тієї компанії був, як правило, бідний, одноманітно «Шумел камыш», і шум той закінчувався любительськими кулачними боями.

Та Люська не здавалась перед наступом дитсадка й музикальної школи.

— На міську торгівлю руки піднімаєте??! — галасувала вона на адресу дитсадка й музшколи.— Та ви мене звідси бульдозером не вигребете, баштовим краном не піднімете. Подумаєш, пиво їм заважає — благородний напій! Подумаєш, на п'янінах бринькають! Та в мене, може, важливіше діло: трудящих мужиків обслуговую і державі прибуток даю!

Про свій власний прибуток Люська зі скромності просто не згадувала.

«Трудящі мужики» тільки те й робили, що дружно трудилися біля пивної бочки, котра (як і бочки Данаїд) здавалася їм бездонною і невичерпною.

У свої двадцять п'ять літ Люська ухитрилася:

- а) з горем пополам закінчити вісім класів;
- б) влаштуватись продавцем у магазин;
- в) вискочити заміж за свого завмага (ага, за того ж, уже згадуваного Затуливітра);
- г) щасливо і швидко довести бідолашного, втричі старшого за неї завмага, до тюрми;
- д) і овдовівши (за її ж власною термінологією), захопила завмагову кооперативну квартиру, обставила її заново меблями і...
- е) і виринувши на світ білий вже з пивної піни, успішно напувала трудящих мужиків і...
- є) і посилено сватала за себе Родіона Цебрика, котрого навіть за так напувала пивом.

Ось і цього разу.

Ледве у завулку з'явився Цебрик, Люська мигцем зиркнула в люстерко, що було приліплене до бочки, поправила руді кучерики і, схопившись, витягла з ящика, на якому сиділа, дві пляшки «жигулівського». Відкривши їх зубами спорожнила пляшки в кухоль, порожню посуду запхала назад у ящик, а кухоль простягла Цебрику, котрий, примружившись, лінькуватим розвальцем підходив до бочки.

— Покуштуй свіжого пивця, Родя,— заусміхалась йому назустріч господарка пузатої бочки...— Щойно привезла. Пригощайся... Ах, як я рада, що ти прийшов.

Цебрик взяв кухоль, як належне, потягнув раз-другий і, задоволено крекнувши, поставив кухоль на крило над колесом бочки.

— Слухай, Люсько, а чому це ти мені завжди пиво наливаєш із пляшок, коли в тебе його повна бочка? Ти що, спеціально для мене «жигулівське» купляєш? А в бочці, мабуть, той... Ну, живіт мій бережеш?

— Ось іди ти к монахам зі своїм животом! Теж мені натяки: пиво, мовляв, розведене,— бурчала Люська, дивлячись на Цебрика все ж закоханими очима.— Я не така, як деякі... Розведуть пиво, а щоб воно, бідолашне, пінилось, прального порошку в бочку... У мене держстандарт. А що пляшкового пива купляю, так це, може...— Люська схлипнула і потяглась краєм колись білого, а тепер сірого халата до очей,— може, з великої любові. А ти не цінуєш мого піклування. Та я, може, наливаючи пиво, всі очі видивилась, тебе виглядаючи. Тільки й думаю про тебе.

— Ну, приміром, не про мене ти думаєш.

— А про кого ж іще? — аж тіпнулась Люська.

— Про кухоль,— лінькувато й насмішкувато тягнув Цебрик і мружив свої світлі очі.

— Таке сказав... Чого б це я про кухоль думала? З якої речі?

— А щоб не долить туди.

— Ну тебе!..— Люська жалісливо зморщила кругле червонощоке, в цілому добротне обличчя.— Скільки ти будеш зі мною крутити отой самий роман?

— Що, що? — Цебрик підніс було до губ кухоль і застиг.— Який роман?

— А той...— на мить розгубилася Люська,— любовний... Хі-хі... Хіба я що не так сказала? Я в книж-

ці читала: його сіятельство граф такий-то крутив роман з її сіятельством графинею такою-то...

— Ну, знаєш,— Цебрик вицідив пиво, витер губи.— У їх сіятельств графа з графинею, може, й роман був, а в нас... Який у нас роман?

— А що ж, Родя?

— А-а... скучна брошурка, яку ніколи неможливо дочитати до кінця.

— А для кого ж я тоді стараюся? — кивнула Люська на пивну бочку.— Сиджу тут та все наливаю в кухлі. А тим кухлям ні кінця, ні краю. Для нас же з тобою стараюсь, щоб жили ми, як вареники у маслі.

— А не посадиш мене в тюрму, як того завмага?

— Таке сказонув,— хихикнула Люська.— Для чого ж садишь? Ти ж молодий і... гарний. То тільки називають тебе непутящим, а який же ти непутящий? Душа в тебе є. А в мене гроші є — от і заживемо разом.

— На пивній піні?

— Ну, знаєш, Родя!..

Але тут підійшло кілька представників «трудящих мужиків», і Люська, прикусивши губу, почала сердито наповняти кухлі.

— Бувай, пивна Афродіто! — кинув на прощання Цебрик.

— Куди ж ти, Родю? — розпачливо Люська.— Почекай, я ось напою цих... Охота з тобою ще погостити.

Цебрик сперся на паркан музшколи, що був геть розхитаний, а в багатьох місцях і зовсім повалений «трудящими мужиками».

— Ну як твоя робота? — Люська намагалась видавити із свого огрубілого голосу хоч крихту ніжності.— Стомлюєшся, мабуть? І спочити тобі, бідненькому, ніколи. Немає кому за тобою поухажувати.

— Пробірки мию,— Цебрик, не криючись, позіхнув, бо від пива та від Люськіних балачок з потугами на ніжність на нього завжди нападала позіхачка.— А це дістав своєму шефу натурального голландського сетера.

І весело глянув на Люську.

— Хі-і... голландського сетера? — у Люськи аж руки затремтіли, і вона ненароком націдила черговому клієнту в кухоль більше пива, аніж треба було за її традиційною міркою — півкухля пива, решта пивна піна.— І почім метр?

— Що? — не второпав спершу Цебрик.

— Метр, питаю, почім того голландського сетера? — крикнула Люська, зла на себе, що знову налила пива більше, аніж піни.— Не чекала від тебе, Родя!.. Я тобі всю душу віддаю, пивом тебе «жигулівським» пригощаю, а ти не міг мені хоча б метрів зо три голландського сетера дістати. Це ж такий зараз модний матеріал!

Цебрик гмикнув, подивився на неї вражено, хотів було щось сказати, але тільки рукою махнув.

— Бувай здорова, пивна Афродіто!..

— Щасливого...

Вже відходячи, чув, як котрийсь із «трудящих мужиків» доскіпувався в Люськи:

— Слухай, дівко, що в тебе в біса за пиво? Вроді ж щось таки наливаєш у кухоль, а почнеш пити — сама піна у рот лізе. Та така гірка, бодай їй, як наче з редьки.

— Еге, і бурчить у животі після тієї піни,— озвався другий.— Всю ніч потім бігаєш...

— А-а-а... п'янчужки нещасні, алкаші дорогенькі!!! — затигла і повела далі Люська з таким темпераментом, що музшкола того дня в спішно-пожежному темпі припинила будь-які заняття й евакуювала дітей, велівши їм при виході з музшколи затикати пальцями вуха...

— Від імені нашого дружного колективу, а також і від свого імені виношу вам, молодший лаборант Цебрик, заслужену подяку! — шеф Пав-Пав урочисто потиснув Цебрику руку.— Ви з успіхом виконали поставлене перед вами завдання. Я переконався, що вам можна... можна і треба надалі доручати важливіші громадські навантаження.

Покінчивши з цією церемонією, шеф узяв на руки собача, повертів його.

— Ах, яке симпатичне щеня! Вилитий Бім з кінофільму!

— Справжній голландський сетер-гордон,— вставив Цебрик, аби й собі блиснути ерудицією.

— Не мели дурниць, якщо не розбираєшся в собаках,— безцеремонно перебив шеф, вважаючи, що ввічливості він і так занадто передав, коли дякував молодшому лаборантові, причому передав на добрий тиждень наперед.— Ти не кінолог і не знаєш, що справжній голландський сетер-гордон масть має чорну, аж із синюватим вилиском, а підпалини в нього мусять бути рудо-червоними.

— А чому ж ви тоді казали, що білий, з чорним вухом. І руді підпалини.

— Бо саме таким вдався знаменитий Білий Бім Чорне вухо. Але його масть є відхиленням від стандарту голландських сетерів. І саме такого щеняти — сетера, але з відхиленням од стандарту, плюс схожість на Біма — і хоче мій онук... Ах, яке миле собачатко!..— шеф у пориві ніжності, що з ним траплялося надто рідко, ледь не чмокнув переляканого Бімка у вологий ніс, та собача, на щастя, встигло відвернутися.— Чудове створення! Ви, Цебрику, догодили моему онукові.

— Радий старатись,— буркнув Цебрик без особливого ентузіазму.— Між іншим, це біле відхилення

від стандарту чорних голландських сетерів коштує аж шістдесят кербє.

— Гм-гм...—шеф ураз спохмурнів, обличчя його зробилося сірим, офіційно-керівним.— Що ж, цілком можливо, що шістдесят. Щенята мисливських собак, як відомо, коштують дорого. Це вам не дворняжка якась. Це вам голландський сетер, та ще й з рідкісним відхиленням од норми.— Пав-Пав тицьнув Бімка Цебрику в руки, сів за стіл і почав гортати якісь папери.— Гм-гм...— звів він зрештою голову,— я порушу клопотання перед директором про преміювання вас, Цебрику, за відмінну роботу шістдесятьма карбованцями.

Так мудро і, головне, легко вирішивши складну фінансову справу, шеф повеселів, вихопився з-за столу і навіть спробував було погратися з Бімом.

— Ах ти, білий сетер голландський!.. Не бійся, ми ще з тобою подружимо. Я собак люблю. Недарма сказано: собака — менший наш брат.

Собача щось, певно, не второпало чи не повірило щодо братства і сердито дзявкнуло на шефа, мовляв, знаємо таких... Заливай, мовляв, заливай...

— Ах, воно вже й гавкає! — здивувався шеф.— Ви тільки подумайте, таке мале і — гавкає! Ах, чудове щеня, чудове!

Шеф аж розчулився од власних слів і, діставши акуратно складений вчетверо носовик, приклав його спершу до одного сухого ока, потім до другого.

— Не бережемо наших братів менших. Бо — варвари. Байдужі до живих створінь, про гуманізм забули. І в дітей своїх не виховуємо любові до тварин. Ось хоч би взяти тебе, Цебрику...

— У мене ще немає дітей.

— Так будуть,— шеф знову сів за стіл і надав своєму обличчю зосереджено-ділового виразу.— Ну ось що... Віднеси щеня в гараж моему шоферу і хай він відвезе його до мене на квартиру. А про ваше

старання, Цебрику, при виконанні громадського... гм-гм... доручення я не забуду.

Цебрик повернувся до виходу і вже на порозі проспівав:

— «Не забуду мать родную...»

— Що? — аж піднявся над столом шеф.

— Кажу: виколювали колись на грудях: «Не забуду мать родную», — пояснив Цебрик, зиркаючи на шефа світлими, невинно-добрими очима. — Мода така була, от і виколювали.

Цебрик сховався у гараж і віддав Бімка шоферу Пав-Пава, а сам роздумливо спинився посеред залитого сонцем двору. Спускатись у вогкий підвал і мити остобісілі пробірки щось розхотілося, і Цебрик, повагавшись якусь мить, зрештою просто легковажно махнув рукою.

— Ат, піду краще в кіно! А пробірки почекають. Скільки не мий їх, а все одно всіх не перемиєш... А коли що... скажу... що тітка у гості приїхала, і я ходив на вокзал її зустрічати... А похід у кіно будемо вважати не за сачкування, а за підвищення мого культурного рівня.

Варто, мабуть, отут зауважити, що автор почуває себе не зовсім... зручно, адже його герой, прямо скажемо і відверто водночас, дуже вже легковажно поставився до виконання своїх прямих службових обов'язків. Навіть якщо вважати його витівку не як за сачкування, а — як за підняття свого культурного рівня.

Хоча...

Ні, ні, автор аж ніяк не схвалює прогулів і, очевидно, навіть покарає свого героя. Заодно, користуючись нагодою, автор закликає своїх героїв утримуватись від одвідин (підняття своїх культурних рівнів) кінотеатрів та інших подібних закладів у робо-

чий час (ну, хіба якщо кінофільм уже трапиться незвичайний, але таке буває раз у сторіччя).

Отже, автор — за трудову дисципліну!

І все ж парадокси ще не перевелися на білому світі. Бо якраз оце антизаконне сачкування і врятує згодом Цебрика (можливо, навіть і завтра) від звільнення за... порушення трудової дисципліни... Буває ж таке, га?!!

Це трапилось...

А втім, кожному овочу — свій час.

Або, як кажуть у нас на Україні: не спішіть поперед батька у пекло!

8

Із кінотеатра Цебрик вийшов не сам, а — з нудьгою. Напала на парубка зелена, причепилася, прилипла, як смола — хоч вий!

Про любов крутили фільм. Та хіба ж то звичайна, земна любов? Чортзна-що, а не любов. Така вже як... як у кіно. Та й взагалі... Немає любові, понавигадували кіношники, а ти — дивись. Та зітхай: от у кіно героям везе. А в житті? Де ви бачили у житті таку розпрекрасну, таку надідеальну, таку неймовірно гарну і... і заздрісну любов?

Де, я вас питаю?

Не любов, а — картинка!

Одне слово: кіно!

В житті немає такої, принаймні, Цебрик її ще не зустрічав.

Хоч і шукав, а бач, не зустрічав.

Виходить, немає.

Отож розкритикував Цебрик фільм, а заспокоєння як не було, так і не було. Щось ніби фільм розворушив у ньому, ніби у душу заглянув... Єсть же... любов. А тут... Люська з пивною піною, пробірки, шеф із собачам...

А життя тим часом біжить.

Де там біжить.

Летить!

Невдовзі вже й тридцять йому стукне, а життя ніби й не бачив. Ніби як пішов із школи, мовби й не надовго, то й досі ходить. Вірніше — бродить. Колобродить і ніяк з тих манівців на дорогу не виплутає. А пора б уже!

Тоскно стало на душі, самотньо.

Ех, і куди його подітися? І до чого ж у світі життя сіре! У Люськи, приміром, хоч мета є: щоб у кухню наливалось не пиво, а сама піна... Піна, піна, піна!.. А в нього взагалі ніякої цілі немає. Хіба миття пробірок — то якась мета?

Від нудьги; від самотності кудись тягло, манило. Як завжди в таких випадках, пішов на вокзал, штовхався в гамірливому і метушливому натовпі. Його штовхали, і він штовхав інших. Невідь для чого вивчив розклад руху поїздів та все — дальніх, швидких, виходив на перон зустрічати і проводжати чужі поїзди. І мовби не почував себе таким самотнім.

На третій платформі, що геть чисто була запруджена студентами з рюкзаками, гітарами й піснями, затримався довше. Хлопці всі були до смішного бородачі, але — симпатичні, в джинсах, зелених куртках. І дівчата були в таких же куртках. Вони співали, сміялися, галасували і виглядали поїзда, котрий повезе їх за тридев'ять земель, в незнайоме, тюменське чи ще якесь царство.

У Цебрика майнула відчайдушна думка: а чи не пристати й собі до них? Зодягти джинси, зелену куртку, гітару в руки, рюкзак за плечі і — хоч на край світу!

Цебрик аж мимовільно хитнувся, щоб за ними кинутись, як зненацька схопила його за рукав якась тітка.

— Чого стоїш рота роззявивши? Ану допоможи оці бебехи до транваю доперти. Аж цілого рубля дам.

— А я вам не носильник,— відмахнувся було Цебрик, але так легко спекатись тітки не зміг.

— Ага, он яка наша зміна,— так і затягла тітка.— Нам, заслуженим ветеранам, так і допомогти не можна. Самі, мовляв, кишки надривайте, а ми — руки у брюки. Оце виховали собі зміну, оце...

— Та годі вам!..— Цебрик неохоче взяв здоровенний чемодан, увесь обплетений мотуззям та шматками електродротів, у другу руку підхопив клунок і зігнувся.— Ну ж і набралися ви, тітко!

— Ага, намучилась з цими бебехами. Оце аж із самої Півночі пру від невістки. Гостювала, хай йому грець таким гостинам!

— Невістка, мабуть, не так вас пригостила?— для годиться запитав Цебрик, аби не мовчати дорогою.

— А пригостила!..— тітка кричала на увесь перон і наче аж присьорбувала слова.— Приїхала... Прителіпалася, дурна, в таку далину. Щитай на край світу. П'ять днів до невістки добиралася. А в дорозі ж як... Бублик згризеш, та й далі цурганишся. Ну, думаю, оце вже хоч у невістки від'їмся од пуза. І від'їлася, бодай його!.. Допхалася, значить. Сина немає, на роботі, тож невістка мене й зустріла. Сідайте, каже, мамо, я вам зараз таке приготую, таке приготую...— тітка так кричала, що люди аж шарахались від неї.— Я вас, каже, таким пригощу, якого ви зроду й не їли! У мене аж слина потекла... Ну, думаю, недарма -я п'ять днів бублики сухі гризла, ось тепер уже своє надолужу. І що б ви думали невістка дістала з холодильника? Якусь мерзлу рибину. Червонува-ту таку... «Еге, — думаю, — щось ти не жирно свою свекруху зустрічаєш... Почекаємо, що то воно за рибина і як її їдять...» Чекаю, мовчу. А невістка бере мерзлу рибину і-і... Людоньки! Струже її... Йй-богу струже, як ото дровиняку. Аж мерзла стружка в'ється... Струже вона і струже... А я сиджу і думаю: ну стружи, ну стружи, поди-иви-имося... Подивимося!..

Хоча що дивитися? І так видно, що для свекрухи їй жалько шматка добрячого. Отож і струже тонюньку стружку... Стружи, думаю, стругало б тебе! Наготувала вона отих стружок мерзлих у тарілку, перцем їх посипала і до мене: пригощайтесь, мамо... Лю-удоньки-и!!! Я аж об поли руками вдарила. Та ти що, кричу, матір свого чоловіка мерзлою рибою пригощаєш? Посмажити тобі на сковороді ту мерзлятину лінь... Свекруха, мовляв, усе злопає і мерзлим, так? Оце перлася до тебе п'ять днів, оце гризла черстві бублики — пригостила-а... А вона клянеться, що та риба та лососем якимось називається, що вона якусь струганину мені приготувала. Делікатес, мовляв... А я і кажу їй: не позволю, щоб мене мерзлою рибою пригощали! Що з того, що лосось? Мало як риба називається, чого це я мерзлу її гризтиму? Може, ти газ економиш чи ще якесь паливо? Думаєш, свекруха й мерзле погризе?.. Подумаєш, лосося якась! У нас, у колгоспному ставку, теж бубирі водяться, а ніхто їх мерзлими не їсть. А тобі лінь ту лососяку на сковороді підсмажити? — і хряпнула я дверима на тій Півночі!

Цебрик так розсміявся, що ледве не перечепився через чемодан.

— Ну й тітко!.. Та струганина із лосося — то справді делікатес! Я на Півночі в армії служив, знаю. Смакота ота мерзла лососина.

— О, і ти, як моя північна невістка, заладив: делікатес, делікатес!.. Та чи ж я з ума вижила, щоб мерзлу рибу їсти? Га? Чи собака я, га? Коли б моя невістка та до мене у гості приїхала, то щоб я... Той... Мерзлим хеком би її годувала? Чи я б їй не підсмажила на олійці той хек?.. Руки б мені покорчило!

— Ой, тітко, ой, не можу!.. — Цебрик од сміху і справді вже не міг іти, поставив чемоданище і присів на нього.— Ну й даєте ви, тітко!.. Ох-ха-ха!..

Тітка аж підстрибнула, аж об поли руками — лясь, лясь!..

— А чого це ти на моєму чамайдані усівся та ще й регочеш? Ану неси до транвая. Не поїду я більше на ту Північ, хай їй тряся! Мерзлою рибою годує. Їжте, мамо, делікатес! А щоб тебе пранці їли з твоїм делікатесом!..

Цебрик, все ще сміючись (і враз життя од того сміху здалося гарним, сонячним), підхопив важений «чамайдан» та клунок і тільки рушив, як віч-на-віч зіткнувся з... шефом.

І хто б міг подумати, га?

Шеф, живий шеф Пав-Пав, увесь розчервонілий, аж помолоділий, приємно-зворушений, галантно вів під руку гарненьку, яскраво-руду молодичку, теж розчервонілу, пишнотілу.

Шеф (подумати тільки: сам шеф!) нахилився до неї і наспівував хоч і грайливо, але — немилосердно фальшивлячи:

Ми підем, де трави похилі,
Де зорі в ясній даліні...

І тут вони зустрілися: з одного боку молодший лаборант Цебрик з «чамайданом» та клунком, а з другого — шеф Пав-Пав з гарненькою яскраво-рудою молодичкою...

Це сталося так несподівано (особливо вокал шефа, грайливо-фамільярне: «Ми підем, де трави похилі...»), що Цебрик, зіткнувшись лицем до лица з шефом, незчувся, як і сам з переляку заспівав:

І карії очі, і рученьки білі
Ночами насняться мені...

Проспівав, прикусив язика, та було вже пізно.

Шеф, уздрівши молодшого лаборанта, почав ураз наливатися буряковим соком, живіт його загрозливо заколихався.

— У р-робочий час виспіваєш? — зашипів він, про-
свердлюючи Цебрика сердитими очима.— Оце так ти
миєш довірену тобі посуду в моїй лабораторії?

Викрикнувши цю гнівну тираду (подумати тільки
в робочий час невідомо де тиняються працівники ла-
бораторії), Пав-Пав непомітно відступився від яскра-
во-рудої симпатяги-молодички, котру щойно так гра-
ційно вів під руку і якій навіть виспівував, куди вони
підуть.

— Відповідайте, Цебрик! — на всяк випадок шеф
перейшов на «ви».— Сачкувати надумали? Прогули
мені влаштовуєте? Пісеньки про любов тут виспіваєте
замість того, щоб мити пробірки на своєму робочому
місці?

Цебрик нарешті прийшов у себе і, щоб не розсмія-
тися, вдав, що страшенно зляканий.

— До м-мене приїхала... ага, тітка приїхала! Аж
із самої Півночі. І я прийшов її зустрічати. І ось... зу-
стрів,— Цебрик поставив «чамайдан» та клунок,
кинувся до тітки і цмокнув її в щоку.— З приїздом
вас, дорога тіточко! А ми вас так ждали, виглядали.
Як там на Півночі життя-буття? З білими ведмедя-
ми, мабуть, зустрічалися?

— Та ти — що-о-о??! — отетеріла тітка. — Ти чого
це мені, шпінгалет, підморгуєш? Що я тобі, дівка?
Про білих ведмедів заспівав. Сам іди з ними зустрі-
чайся!..

— Заспокойтеся, тітонько... Розумію, стомилися в
дорозі, нерви і той... не витримали. Зараз ми таксі
схопимо і — фур-р-р!.. — заспівав Цебрик якомога
ніжніше. — А білі ведмеді хай собі ходять, бог з ни-
ми!

— Гм... Я не розумію, — знизав плечима шеф. —
До вас щодня хтось приїздить. То бабуся, то дядько,
а це вже тітка...

— Чи ж я винуватий, що багатий на тіток та дядь-
ків? — Цебрик дивився на шефа чистими, світлими

очима і такими наївно-добрими, що шеф почав заспокоюватись.

— Ну... треба ставити своє керівництво до відома, коли з роботи зриваєтесь.

— Обов'язково надалі буду вас ставити... Тобто не вас ставити, а вас до відома ставити, — заспівав Цебрик з безгрішною посмішкою. — А до вас, я бачу, теж тітка приїхала?

— Гм... Родичку проводжаю, — шеф щось ще пробурмотів нерозбірливе, потрюхикав далі, схопив якусь жінку під руку і та ледь не огріла його сумочкою.

— Пардон!.. Обізнався, — і шеф зник у натовпі.

Цебрик повернувся до тітки, весело глянув на неї.

— Ну, тьотю, підемо далі.

— Яка я тобі т-тьотя??! — сахнулась од нього тітка. — В родичі набиваєшся?.. Бачила я таких на Півночі! Один теж до мене примазувався, всі мої бублики погриз і змотався. Ану давай чамайдан! Теж мені — племінничок знайшовся!..

Тітка схопила «чамайдан» та клунок і гайнула з такою завидною прудкістю, що Цебрик аж свиснув із подиву.

— О-о, дає! А обіцяний карбованець?..

Тітка ще прудкіше налягла на ноги і під обурливі крики пасажирів на зупинці полізла з «чамайданом» та клунком у «транвай».

9

У напівтемному коридорі цокольного приміщення, якраз біля кабінету шефа, на дошці наказів та об'яв, пришпилений чотирма кнопками, з'явився

НАКАЗ № 37

Працюючи мийником лабпосуду, мол. лаб. Цебрик Р. Д. зарекомендував себе на відведеній йому ділянці роботи як добросовісний, акуратний, активний і дисциплінований працівник. Крім того, ми знаємо Цебрика Р. Д. як чуйного, задушевно-сердечного

товариша у ставленні до своїх колег і лабпосуду, биття якого у нього майже не спостерігається, а чистота лабпосуду тільки відмінної якості.

У зв'язку з цим, а також враховуючи великі заслуги Цебрика Р. Д. у галузі миття посуду й за активне впровадження нової технології в процес роботи і своєчасне виконання громадських навантажень .

НАКАЗУЮ:

Преміювати мол. лаб. Цебрика Р. Д. грошовою премією в розмірі 60 (шістдесят) карбованців.

Директор НДІ (підпис).

10

«Ми підем, де трави похилі, де зорі в ясній далині... — намугикував Цебрик, спускаючись вранці вищербленими східцями в лабораторію. Східців було дев'ять у цокольному приміщенні, де знаходилась лабораторія, і ще вісімнадцять вели у льох, де була мойка. — І рученьки білі насняться мені...»

— Чого це ти, Цебрику, так сьогодні виспівуєш?— дивувалися співробітники, котрі раніше навіть і не підозрівали, що молодший лаборант та має такі вокальні дані.

— Ще б пак! Наказ № 37 читали? Про мої «видатні заслуги в галузі миття лабпосуду»? Отож і ви на моєму місці заспіваєте після таких видатних досягнень.

На душі було відчайдушно-весело, а чому — підирозберися. Хіба може що трапиться цього дня, а то б чого це його так тягло до співів? А втім... що може трапитись у вогкому, з грибками на стінах, льосі, де треба день у день мити лабораторний посуд?.. Навіть у самій лабораторії нічого щодня не трапляється, ба навіть за рік. А вона ж знаходиться вище, у цоколі. Та ба, в самому інституті, а він над лабораторією здійсмається дев'ятьма поверхами з бетону, скла, алюмінія і пластика, так ось і в тих дев'яти поверхах

протягом року нічого не трапляється. А що вже тоді говорити про льох, у якому миють брудні пробірки?

Цебрик зняв піджак, надів синій вогкуватий халат.

— Ну, алхіміки, багато закаляли посуду? Рухайте науку, а я митиму. Дивись, кудись і дійдемо.

Взяв щітку, хімікалії, підійшов до мийниці. Але мити не хотілося. Все щось на співи тягло.

Ми підем, де трави похилі,
Де зорі в ясній далині...

Життя, як гроза у спекітний день, стороною проходить. Десь на обрії сині хмари, там гримить, блискає, а тут...

— І все ж таки... В чому смисл життя? Куди йти, де ясна далина чекає непутящого Цебрика?

Мовив уголос і сам того не відчув.

Застукотіли каблучки, мигнули на східцях стрункі дівочі ноги. З'явилася Таня, старша лаборантка.

— Це ти, Цебрику, цікавишся, куди йти? — ледь насмішкувато запитала вона. — Я тобі зараз підкажу: у цоколь до шефа!

— Що я там не бачив?

— Не знаю. А взагалі — вітаю тебе з премією. І як це ти...

— Що?

— Ухитрився аж шістдесят карбованців відхопити?

Цебрик засміявся.

— Треба читати накази. Там ясно сказано: за видатні заслуги в галузі миття лабпосуду. Ясно?

— Та ну тебе!.. — пирхнула Таня. — Теж знайшли видатні заслуги. У нас шеф просто романтик.

— Я не сказав би цього. Здається, він дуже практичний чоловік. Та гаразд. Чого він кличе?

— Не знаю... — Таня оглянулася і, зробивши лячне личко, шепнула: — Він злий, як мегера. На всіх кидається. У-у-у...

— Зараз піду подивлюся, чого він там...

— І тобі ото не страшно? — аж зойкнула Таня. — У нас до тебе мийником працював один пенсіонер. Він до пенсії десь на Півночі був, з білими ведмедями віч-на-віч зустрічався, то до шефа йому йти було не страшно. Мужній був чоловік. Мені, казав він, після білих ведмедів, Пав-Пав, що кошеня...

— А я навпаки: до білих ведмедів збираюсь, то мені, сама розумієш, потрібний гарт.

— Веселий, — чмихнула Таня. — Побачимо, що ти у шефа заспіваш!

Цебрик підморгнув дівчині і заспівав:

Ми підем, де трави похилі...

І пішов. До шефа.

— Можна, шеф? Кликали?

Пав-Пав, угледівши сяючого Цебрика з безгрішною посмішкою на обличчі, так і схопився з-за столу.

— Кликав? — передражнив він Цебрика. — Затям: я не кличу. Я — наказую!

— Так ось я і з'явився згідно з вашим наказом, — саяв Цебрик.

— Ти... ти — що?

— А ви — що? — безневинно запитав молодший лаборант.

— Ні, це я тебе питаю — що?

— І я питаю — що?

Пав-Пав вибіг з-за столу, маленький, повненький, він, здавалося, покотився навстріч Цебрику.

— Ти... ти справді дурник чи вдаєш із себе дурника?

— Це ученість можна вдавати, — дивлячись прямо в очі шефу, відповів Цебрик. — А глупість кожен намагається як не дипломами замаскувати, то — посадою.

Шеф так і тіпнувся.

— Це — шпильки? Ви маєте на увазі...

— Ні, це, очевидно, ви маєте на увазі вчорашне...

— Так, саме вчорашне я і маю на увазі, — підкреслив шеф. — І думаю, що вам від учорашнього не поздоровиться.

— Так я ж вам казав: тітка з Півночі приїхала, — вигукнув Цебрик все з тією ж сяючою посмішкою. — Її там струганиною вгощали. Із мерзлого лосося...

— Яка в диявола тітка? Який мерзлий лосось? — шеф метнувся в куток, де стояла корзинка для сміття, нахилився над нею і повернувся із... собачам, котре злякано скімлило.

Цебрик хитнувся вперед і застиг: Бімко? Але чомусь непохожий. Бімко був білим, з рудими підпалинами і чорним вухом, а це собака все геть чисто брудно-рудувато-рябе... А ось піввуха чорні...

— Що це???! — шеф перед носом у Цебрика затряс собачам, котре жалібно заскавулило. — Що, питаю? Ну?!

— Со-обача... — Цебрик подумав і додав не зовсім упевнено: — Здається... здається, дворняга.

— От іменно: дворняга! — зі злою врочистістю вигукнув шеф.— Це та сама дворняга, яку ви вчора мені підсунули під виглядом... Так, так, під виглядом голландського сетера-гордона. А ця гидота... — шеф знову затряс собачам, ніби хотів з нього витрусити якісь вагомні докази своєї правоти.— А ця дворняга такий же голландський сетер, як я, приміром, індійський махараджа!

Цебрик знизав плечима.

— Щодо вас, то вам, звісно, самому видніше, хто ви є насправді, а ось щодо щеняти... — Цебрик безпомічно розвів руками.— Нічого, признатися, не второпаю. Я ж купляв вам біле щеня, з рудими підпалинами і чорним вухом...

— Був білим, доки ми не посадили його у ванну! А вже з ванни витягли ось такого... Рудого, брудного

і взагалі — рябого. А з чорного вуха ось... шматок зостався.

— Фарбований? — аж свиснув з подиву Цебрик. — Ну, здорово! Я, признатись, про таке і не чув. Знаю, що жінки фарбуються, а щоб собача... Чим же ви його хоч прали?

— Ми не прали!.. — ледь голосу не зірвав шеф. — Ми собак не перем, а — миємо!

А Цебрик преспокійно вголос міркував:

— Може, ви його мили пральним порошком «Планета»? А то такий порошок, що навіть квіти на тканинах знімає. Краще б ви його мили порошком «Лотос». Теж їдучий, та хоч трохи кращий за трекляту «Планету».

— Я не потребую порад, чим мені собак прати! То їсть, мити! — аж зблід од праведного гніву шеф. — А ти... ти будеш відповідати. Підсунув мені фарбовану дворнягу а ля Білий Бім і ще смієш п'яткати, «Лотос» мені рекомендувати?..

— Але ж і мені його підсунули.

— А куди ж ти дивився?

Цебрик здивовано на шефа глянув.

— А ви куди ж дивилися? Хай я... в собаках ні бум-бум, а ви ж, той як його... Кіношник.

— Кінолог! — крізь зуби поправив його шеф.

— Ага, кінолог. І маху дали, за справжнього сестера його сприйнявши. А «Лотос» я вам взагалі не рекомендую. Просто так, дружня порада. Тепер я і сам бачу, що добре собача розмалювали. Прямо живописець якийсь потрудився.

— Аферист! — уточнив шеф. — Пройдоха! Халтурник.

Але Цебрик не погодився з шефом.

— Е-е, що не кажіть, а розмалювали собача здорово. З талантом. З душею, як кажуть, підробляли собача. Був би вилитий Бім, коли б ви його не випрали у ванні.

— О-о-о!!! — шефу на якусь мить забракло слів. — Та я ж т-тебе...

І шеф замахнувся на Цебрика собачам.

— Обережніше! — встигнув крикнути Цебрик. — Не забувайте: у ваших руках ваш менший брат!

І тут «менший брат», певно, з переляку пустив шефові на груди струмок і враз припишк, очевидно, збагнувши, що він натворив.

— А-а!.. Викинь його негайно з мого кабінету! — крикнув Пав-Пав. — У мене тут не псарня!

Цебрик підхопив собача на руки, ображено мовив:

— Вас би так потрясти, то ще невідомо, що б з вами трапилось.

— Геть! — зовсім уже знеможено прохрипів шеф і кволо махнув рукою. — З кабінету геть! З лабораторії геть! Під три чорти! В три шиї! На всі чотири сторони! До дідька!..

Цебрик було рушив, але відразу ж і спинився.

— Але я не зможу одночасно піти за скількома адресами, — мовив доброзичливо і в його ясних світлих очах було стільки наївної щирості, що шеф тільки рукою махнув.

— А-а... вибирай сам, куди тобі зручніше. До чорта йди, тільки більше не потикайся мені на очі.

— О, дякую. Це вже конкретніше, — і до собачати: — Пішли, фарбований Бім... Здорово ж тебе розмалювали. Коли б у ванні тебе не випрали, міг би все життя своє лже-Бімом бути. Хоча, — Цебрик повернувся з порога, — скажу вам, шеф, ті живописці поскупилися на справжню фарбу. Могли б такою розмалювати, що ні вода, ні пральний порошок її б не взяли.

Чи знаєте ви, що таке свіжа копійка? Ні, не просто копійка, а саме — свіжа? Як це вам пояснити на прикладі? От візьмемо пивну бочку... Хоча візьмемо не

будь-яку бочку, а лише ту, з якої Люська Незаймана продає пиво. Так ось та бочка вміщує, приміром, двісті літрів пива.

Двісті літрів... Це 400 кухлів пива. А втім, 400 кухлів пива буває лише в недосвідчених, нетямущих продавців, яких зараз майже вдень з вогнем не знайдеш. А чому? Та тому, що в досвідчених, тямущих продавців, двісті літрів дадуть... Так, так, дадуть, якщо ті двісті літрів буде розливати не хто-небудь, а Люська Незаймана...

Бо кожний кухоль Люська ухитряється так налити, що пива там рівно половина. Решта (теж половина) — піна. Чудова пивна піна. От і виходить, що 400 кухлів пива дадуть завдяки піні... дадуть, ну, так десь 600 кухлів.

Це — міні.

А максі? Кухлів 700—800 вийде. А кожних 100 зайвих кухлів дадуть Люсьці 24 карбованці.

Тепер ви, мабуть, зрозуміли, що таке свіжа копійка?

Свіжу копійку Люська завжди підраховує тільки увечері, коли повечеряє, прийме душ (висиди цілий день біля тієї бочки та ще на сонці!) і, розчервоніла, задоволена, щось наспівуючи, сяде вона біля маленького столика, увімкне торшер-сонях і почне підраховувати свіжу копійку.

Металевий дріб'язок обмінює в магазині на карбованці, карбованці, в свою чергу, обмінює на десятки (або ще — червінці), а десятки-червінці складає в шкатулку, котра знаходиться... А яке вам, власне, діло, де знаходиться шкатулка з червінцями?

Отож, наскладавши в шкатулку десять червінців, Люська врочисто несе їх в ощадкасу і кладе на свій поточний рахунок.

І знову продає пиво.

І знову підраховує свіжу копійку.

І знову свіжу копійку обмінює на карбованці, кар-

бованці на десятки, десятки кладе на свій поточний рахунок.

Що не кажіть, а дуже клопітке життя!

Ось і цього разу. Тільки-но Люська всілася під торшером-соняхом і, позбувшись всього земного, грубого й буденного, почала лічити свіжу копійку (вона навіть зовні змінилася, обличчя зробилося зосереджено-одухотвореним, таким, знаєте, інтелектуальним), як зненацька біля дверей проспівала «Мелодія». Крила, які вирости у Люськи від підрахунків свіжої копійки, ураз зів'яли, одухотвореність зникла, і Люська тільки й подумала: «І яку це ще трясцю несе?..»

Знову заграла «Мелодія», опам'ятавшись, Люська згребла свіжу копійку в шкатулку, шкатулку сунула... Одне слово, сунула туди, куди треба, в потаємне місце і побігла до дверей. Прискаливши одне око, друге приклала до вічка, якусь мить дивилася наче по перископу з підводного царства в інший світ, а тоді, зненацька ойкнувши, метнулася до шафи, дістала найкращий, ну прямо розкішний халат аж до п'ят, біля трюмо швиденько поправила зачіску й, надавши своєму обличчю томно-романтичного виразу, відчинила.

— Привіт, Афродіто! — заходячи, недбало кинув гість.

— Ах, Ро-одя...— Люська згребла Цебрика в обійми, хотіла було вп'ятися губами в його губи, але собача, котре визирало з-під піджака на грудях у Цебрика, зрозуміло той жест по-своєму. Хтось нападає на його доброго господаря! Тривога! І собача, зібравши всю свою поки що маленьку сміливість, відважно ринулось на нападника і вкусило його в губу...

— Ай!!! — верескнула Люська. — Що т-там?!

Собача гавкнуло: ага, мовляв, одержала? Ото щоб знала, як нападати на мого господаря!..

— Тьху! І я цю гидоту поцілувала? — задерши халат, Люська полою витерла губи і ще раз сплюнула.— Недарма кажуть, що ти непутящий, Цебрику. Його

молода жінка цілує, можна сказати, майже ще дівчина, а він... собача на грудях тримає...

Цебрик широко посміхнувся.

— І чого б я ото витріщався своїми світлими очима? — бурчала Люська, але її як магнітом тягло до тих світлих наївно-добрих очей.— О-ох, Родя!.. Знущаєшся ти з мене. Мучиш мене... Та хоч вийми із пазухи оте противне собача!

— Це той голландський сетер, якого ти хотіла два метри на плаття! Правда, виявилось, що це фальшивий сетер... А втім — не біда. — Цебрик пустив рябе собача на підлогу. — Хай побігає, а то цілий день ношу його в пазусі.

Люська все ще витирала полою халата губи.

— Тьху! Викинув би ти його до дідька!

— Як це — викинути? — аж образився Цебрик.— Що це — ганчірка? Воно живе... Та й мале дуже, пропаде само...

— То бог з ним, я теж жива, — Люська поклала йому руки на плечі. — Ах, як я за тобою скучила!..

Цебрик обережно зняв її руки.

— Дай що-небудь попити...

— Коньяк є.

— Та ні, Бімку молока.

— А в мене і для Бімка є, і для тебе.

Напоївши Бімка, самі сіли пити. Люська поставила пляшку коньяку, принесла салат, бутерброди.

— З ікрою, Родя,— похвастала.— З чорною!

— Не сліпий! — буркнув Цебрик.

Люська чекала хвали, подиву або хоч вигуку: «Ну, ти, брат, і живеш!..» — але, не дочекавшись ні того, ні другого, вирішила сама себе похвалити, тим більше, що рот у неї власний, не позичений, а тому й не відмовиться сам себе хвалити.— Живу, як бачиш, добре.

Цебрик промовчав, замислено дивлячись прямо поперед себе. Люська підсіла до нього ближче, томно закотила очі.

— Ах, як добре, що ти прийшов! У мене сьогодні такий незвичайний романтизм...

— Що, що?

— Ну, романтизм на душі... Давай вип'ємо за хазяїна у цім домі! Ах, як мені не вистачає хазяїна!..

— За вакантне місце майбутнього хазяїна, — уточнив тост Цебрик.

Випили.

— Закушуй, — частувала Люська. — Бери ікру, п'ять карбованців за сто грамів заплатила. Та карбованець на лапу дала. Вважай, по шість карбованців сто грамів обійшлося. А це салат із свіжих огірків. Із тепличних. Зараз вони знаєш по чім? По чотири сімдесят п'ять кіло в коопторзі. Пригощайся...

— Спасибі, я вечеряв, — Цебрик окинув поглядом залу, зітхнув. — Самі дрова...

— Які дрова? — спалахнула Люська. — Гарнітур. Тисячу вісімсот відвалила. Та на лапу...

— Я в смислі, що сама мебель. Хоч би книжку завела.

При згадці про книжку Люська враз так і розтала, розквітла, приємно зашарілася...

— Ах, Родя!.. У мене аж у двох зберкасах книжки є.

— Ну що ж... Читай їх. — Цебрик посовався і зрештою звівся. — Ну, я той... До тебе, власне, на хвилинку забіг.

— Та ти що? — сплеснула Люська руками. — Хіба до одинокої жінки, майже ще дівчини, яка має таку розкішну квартиру, з повним холодильником питва і їжі, так ось хіба до такої жінки ходять на хвилину? Я ж тобі навіть ще не показала свою нову спальню!

— Та що я там не бачив? — Цебрик насупився й унікав дивитися на Люську. — Ну гарнітур, ну дрова!..

— Які дрова?!! — аж підстрибнула Люська. — Тисячу дев'ятсот дев'яносто дев'ять дала! Дрова! Та на

лапу двадцятку, щоб без черги. Та двадцятку, щоб привезли... Дві тисячі тридцять дев'ять все обійшлося. А ти — дрова!.. Не бачив ти ще таких дрів.

І майже силоміць потягла його у спальню.

— Заплющ очі... — Цебрик, зітхнувши, заплющив і Люська кудись його повела. — А тепер — дивись і ахкай!..

Цебрик розплющив очі. Спальний гарнітур і справді був... гарний. Цебрику він сподобався. Попід обома стінами тяглися шафи світлої поліровки, з петриківським орнаментом — червоними квітками. Посередині стояли двоє пишних ліжок.

— Ну??! Чого ж ти мовчиш?.. — нетерпляче вигукнула Люська. — Петриківська спальня. Новинка! Мо-да! На експорт готується. Тисячу дев'ятсот дев'яносто дев'ять відвалила плюс...

— Чув, чув уже, — поспішно вигукнув Цебрик. — Плюс двадцятка на лапу, та доставка.

— Признайся, мову тобі відібрало? — Люська квітла, Люська червоніла і полум'яніла, як мак. — Ах, яка красаота! Ні, ти тільки подивися. Королівська спальня. Та дивися, дивися, чому ти очі опускаєш? На мужчин спальня знаєш як діє? А поглянь на оці ліжка. Ах, які ліжка! Тільки б те й робила, що спала, спала!.. Ах, які ліжка!.. Перше твоє, а то друге—моє. — Люська цнотливо опустила очі. — Хі-хі...

Вдала, що соромиться, намагалася (як колись ото піч колупали дівчата на виданні) колупати петриківську меблю і — полум'яніла.

Цебрик мовчав і не рухався.

Люська звела очі.

— Ах, я така самотня у цій спальні!..

І, засміявшись, впала на ліжко.

— Ну... подивись на мене: іде мені ця спальня?

Ах, Родя, який ти, їй-богу, непутящий! Правда ж, я у цій спальні схожа на Ве-енеру?

— Та... трохи...

Підбігло цуценя і заляскало хвостиком Цебрика по ногах. Цебрик нагнувся, взяв собача на руки.

— Так я той, Люсько... На хвилину забіг. По ділу. Чи не можна у тебе поки що лишити Бімка? — Люська тіпнулась, Цебрик зрозумів її рух по-своєму, поспішно додав: — Але всього на кілька днів.

— Ну спасибі, — Люська кусала пишну свою губу. — Спасибі, що довіряєш мені своє собача. Я зворушена. Мерсі!..

— Пардон! — буркнув Цебрик і...

...І кулею вилетів із модерної спальні (1999 крб. плюс 20 крб. на лапу плюс 20 крб. перевозка), потім — зі швидкістю все тієї ж кулі вилетів із квартири (кооперативна, з усіма вигодами плюс ванна, викладена чеською плиткою)...

12

Ай-ай-ай!..

Такого, прямо скажемо, не зовсім етичного вибрику од свого героя автор аж ніяк не чекав.

Більше того, автор починає підозрювати, що герой його і справді непутящий. Та й до того ж, зовсім не шурупає (даруйте таке слівце!) у виробках меблевої промисловості. Це ж треба, такий пречудовий спальний гарнітур, останній крик моди, до того ж в експортному варіанті, так ось таке диво і не відзначити.

Автор цілком згоден з Люською Незайманою, що спальний гарнітур в петриківському народному стилі — це справді чудова, оригінальна, гарна і зручна річ, котра нарешті прикрасить наші не зовсім упорядковані спальні. Це одне з досягнень наших мебльовиків, і автор просто вітає їх з успіхом!

Як ото воно в нас буває. Випустить меблева фабрика, приміром, невдалий гарнітур (у шафах дверці розхитані й не зачиняються, з усіх усюд виповзають шурупи, як ото перед бідою пацюки пруть з корабля, що ось-ось потоне, шухляди не лізуть або, навпаки,

не витягнеш їх і трактором, полки провалюються, бо короткі, а вигляд... вигляд такий, що тільки сліпим і купляти). Так ось, якщо трапиться таке, і фабрика випустить раз за кілька десятиріч подібну штукенцію, боже мій! — який крик здіймається: халтурщики!.. Бракороби!..

А постараються мебльовики і бач яка реакція. Хоча б того ж Цебрика. А хіба мебльовикам легко буде працювати після такого байдужого ставлення подібних цебриків до спальних гарнітурів?

А це зайвий раз свідчить про те, що в інститутській лабораторії, де працює Цебрик, вкрай незадовільно поставлена пропаганда кращих зразків вітчизняної меблевої промисловості.

Тому бідолашному автору нічого не залишається робити, як просити пардону в мебльовиків за такий вчинок свого непутящого героя...

13

А втім, Цебрику зараз не до спальних гарнітурів.

Другого дня вранці, переступивши поріг лабораторії, Цебрик побачив гурт співробітників, котрі щось уважно вивчали на стіні. Заінтригований, Цебрик підійшов і собі ближче. Побачивши його, працівники лабораторії почали мовчки розступатися, а дехто, вдавши, що він просто незнайомий з ним, а ще дехто боком, боком посунувся і чкурнув геть од молодшого лаборанта, як од прокаженого.

Коридор вмить спорожнів.

Цебрик підійшов ще ближче до дошки оголошень і прочитав:

НАКАЗ № 38

Працюючи мийником лабпосуду, мол. лаб. Цебрик Р. Д. зарекомендував себе як...

«А-а, — подумав Цебрик і позіхнув: — це все ще висить вчорашній наказ... До речі, треба піти в касу

й одержати гроші, котрі я витратив на того фальшивого сетера».

Так він подумав і хотів було йти далі, вниз, у льох, як йому здалося, що вчорашній наказ був номером менше: не 38, а 37.

Відчувши щось неладне, Цебрик повернувся назад і дочитав наказ. Ось що в ньому писалося далі:

«...зарекомендував себе як недобросовісний і несумлінний працівник, котрий по-халатному ставиться до виконання своїх прямих обов'язків у вигляді миття лабпосуду.

Систематично спізнюючись на роботу, Цебрик Р. Д. дійшов до такого страшного факту як прогул, котрий він успішно здійснив 25 травня ц. р., коли замість миття лабпосуду він безвідповідально тинявся на привокзальній площі.

Крім того, Цебрик Р. Д. відзначається рідкісним брутальним, а часом і хамським ставленням у поведженні зі своїми колегами і займається сперечаннями із керівництвом лабораторії і зовсім не реагує на батьківську турботу щодо поліпшення його морального обличчя.

Також Цебрик Р. Д. по-халатному ставиться до виконання громадських обов'язків, навантажень та доручень. А якщо й виконує їх, то — недобросовісно.

Враховуючи таку поведінку Цебрика Р. Д.,

НАКАЗУЮ:

Премію в розмірі 60 крб., виділену Цебрику Р. Д. попереднім наказом № 37, як незаслужену, анулювати, а Цебрику Р. Д. оголосити сувору догану.

— Здорово! — вигукнув Цебрик Р. Д., прочитавши наказ № 38. — І головне — точно. Прогул справді був. І замість миття лабпосуду я справді тинявся.

Намугикуючи «Ми підемо, де трави похилі, де зорі в ясній далині...», Цебрик чомусь пішов не за адресою, тобто не туди, де похилі трави і ясна далина, а рішуче повернув до кабінету Пав-Пава.

Шеф зустрів Цебрика ввічливо.

Навіть співчутливо.

Хоч сідати в кабінеті, як завжди, і не запросив, але сам встав, вийшов з-за столу і, підійшовши до молодшого лаборанта, по-батьківському поплескав його по плечу.

— Розумію, розумію... — м'яко почав шеф і навіть зітхнув і навіть процитував свою покійну бабусю: — в цю хвилину тобі зараз нелегко, на душі відчай і, як казала моя бабуся, тьма єгипетська. Та й кому принесе радість сувора догана? Але я... — тут голос шефа задзвенів упевненістю і світлим оптимізмом: — я вірю, що ти знайдеш у собі сили, щоб перебороти минуле і подальшою самовідданою працею спокутувати свої... еє... гріхи. Чи то пак, помилки. Коли треба, наш дружний і згуртований колектив візьме тебе на поруки і спробує тебе навіть перевиховати. Одне слово, я глибоко переконаний, що ти хоч і пропаша людина, але — не зовсім. З тебе ще вийде достойний мийник лабпосуду!

— Я зворушений таким батьківським піклуванням про моє подальше зростання як мийника лабпосуду, — в тон йому відповів Цебрик. — Ось тільки 60 карбованців, котрі я виклав за щеня, мені досі ніхто не повернув. А це майже моя місячна зарплата.

Шеф з подиву аж відступив назад.

— Това-аришу молодший лабора-ант, — протягнув він вражено. — Купівля щенят на базарі — то ваша приватна справа. З яких це пір і, головне, з яких це фондів інститут буде оплачувати вам собача? Логіка тут є?

Цебрик змушений був визнати, що логіки тут немає.

— Використання державних коштів з метою власного збагачення суворо карається законом! — вигук-

нув шеф. — А ви хотіли за державний рахунок купити собі собача. Ай-ай-ай!.. Логіка тут ночувала?..

Цебрик змушений був визнати, що логіка тут і близько не ночувала.

— Так знайте, Цебрик! Знайте і зятяте і на носі своєму зарубайте: я нікому — ні рідному братові, ні сватові — нікому не дозволю розтринькати бодай копійку державних грошей! Ясно? А щодо догани, то... нічого не поробиш, — шеф безпомічно розвів руками. — Прогул був?

— Був, — чесно зізнався Цебрик. — Ви навіть персонально мене застукали, коли я тинявся на вокзалі в робочий час.

— Ну тут мої... гм-гм... заслуги скромні, — шеф почав було самопринижуватись, але Цебрик вирішив цього не допустити.

— Ні, ні, ви особисто мене спіймали на місці сачкування. Я тинявся на вокзалі, а ви, — Цебрик дивився на шефа ясними, невинно-чистими очима, — вели під ручку яскраво-руду, але симпатичну молодичку. Щоправда, вели теж у робочий час. І навіть наспівували їй, куди ви зараз підете. Пам'ятаєте: ми підем, де трави похилі, де зорі в ясній даліні...

— Ну знаєш... — шеф швидко закрокував по кабінету. — У тебе якась нездорова пристрасть до несуттєвих і нехарактерних деталей, які ніякого відношення не мають до роботи нашої лабораторії. Та зрештою який з мене співак?

— Співали ви, звісно, фальшиво, — підтвердив Цебрик. — Якби, приміром, ваша дружина прослухала той ваш спів на вокзалі, то вона б за голову вхопилася: «Боже мій!.. — вигукнула б вона. — Хіба можна таку прекрасну пісню і так співати?!» І я думаю, — вів далі Цебрик, ласкаво позираючи на зблідлого шефа, — що ваша дружина обов'язково б навчила вас, як треба співати. О, ви б у неї заспівали зовсім би іншим голосом!..

— Ну, ну... знаєш... не кожен має вокальні дані,— самокритично визнав шеф. — Приміром, як мене не вчи, а Карузо з мене ніколи не вийде.

— Я теж так думаю, — згодився Цебрик.

— Гм-гм... мене така одностайність радує, — шеф сів за стіл і почав гортати якісь папери, не забувши побажати Цебрику щасливої дороги.

— За власним бажанням, — додав Цебрик, виходячи з кабінету.

15

І ось після всіх перипетій Родіон Цебрик з трудовою книжкою в кишені (у відділі кадрів інституту довго шукали місце, аби де приткнути ще одне: «Звільнений за влас. бажанням») і нарешті вклеїли вкладку й зітхнули: «Шкода, що немає у нас музею літунів. Ваша трудова книжка стала б там найрідкіснішим експонатом. Допоки ж ви будете літати?..» Цебрик пообіцяв їм нарешті приземлитися, але — як буде підходящий аеродром) так ось Цебрик вийшов з вогкого льоху лабораторії на сонячну вулицю і враз ожив... Ну ось, ще один етап його непутящого життя лишився позаду. А попереду... А втім, як бути далі, зараз думати не хотілося. Та й день був надто гарний, аби ворушити своє минуле та дошукуватись першопричин, а чого ж це він такий канітельний?

Цебрик вдихнув на повні груди повітря і, безтурботно посвистуючи, подався у провулок між дитсадком та музшколою, аби прилити своє звільнення з лабораторії.

Загледівши Цебрика, Люська жалісно зморщилась і, задерши полу халата, потяглася краєчком до очей.

— Твоє соба-ача-а... — затигла вона. — Щоб воно було...

Цебрик спинився як укопаний.

— А що сталося?

— Ту-уфлі-і ізтри-изло-о... — Люська, здається, навсправжки плакала. — Моде-ельні... Паризькі на платформі. Я їх дістала по великому знайомству... І — згризло-о...

— Нічого не вдієш, — незворушливо відповів Цебрик. — У Бімка ріжуться зубки.

— Зубки?!! Щоб воно тобі здохло!! — на увесь затишний завулок між дитсадком і музшколою закричала Люська. — Радість яка, зубки у нього ріжуться. А туфлі мені не з неба впали, п'ятдесят за них дала та сім на лапу сунула. А він... зубки!.. Хоч би собача було путне, а то...

— Не «а то», — передражнив її Цебрик, — а — справжній фальшивий сетер. Це перше. Тепер друге: не кричи, бо заважаєш дітям музику вивчати. І третє: гроші тобі за туфлі я поверну. Як зароблю, звичайно.

Почувши, що збитки будуть відшкодовані, Люська ураз розм'якла, подобріла і навіть дістала дві пляшки «жигулівського».

— Хіба ж я кричу? — Люська вправно зубами відкрила пляшки і вилила пиво у два кухлі. — То в мене такий голос... Пригощайся, Родя, — піднесла вона кухоль. — Спеціально для тебе холодненьким запаслася. Пий. Хіба я кричу? — повторила вона з усмішкою. — Просто обидно: п'ятдесят рубчиків угадила, а воно згризло... У нас хоч і дружба, Родя, а гроші є гроші.

— Сказав поверну і не шуми!

— Та хіба ж я шумлю? — Люська томно закотила очі. — Та, може, в мене сьогодні романтизм на душі. А собача твоє... О!.. — ляснула себе по лобі. — Забула. Я ж його з собою забрала, боюся вдома лишати, бо ще спальний гарнітур згризе, — з цими словами Люська трохи піднялась над ящиком, на якому сиділа, шаснула в нього рукою і витягла за шкірку Бімка. — Ось, забирай свого розбійника. Такі туфлі,

зануда, перевело нінащо. Тільки заради нашої з тобою дружби, Родю, не прибила це щеня. Та й серце м'яке маю, можна сказати, чуйне.

Бімко, загледівши Цебрика, замахав хвостиком, а увесь його радісно-винуватий вигляд так і говорив: «І чорт мене підштрикнув зв'язатися з її туфлями! Більше не буду... Ну візьми ж мене на руки, виручи від тієї вовчиці...»

Цебрик підхопив собача на руки.

— Ти ж що це, фальшивий сетер, бешкетуєш в чужій квартирі? Ось я ж тобі дам!..

Бімко, опинившись на руках у Цебрика, аж заскавулив од радощів і намагався вдячно лизнути у щоку свого рятівника. Цебрик сміявся, відхиляючи голову від собачого язичка.

— Ах, Родя, Родя... — зітхнула Люська. — Тобі, я бачу, собача дорожче за мене. І коли ми вже вяснимо свої відносини?

— Та щось не хочеться собі настрій псувати, — Цебрик допив пиво. — Та й потім... Я тільки-но позбувся однієї халепи. А хто з однієї халепи відразу стрибає в іншу?..

— Ти мене, Родю, без ножа ріжеш! Я щодня запасуюсь для тебе свіжим «жигулівським», а ти, як кажуть, ні куєш ні мелеш!..

Цебрик тільки головою похитав.

— Невже мені ціна якась там пара пляшок «жигулівського»?

— Ах, Родя!.. «Жигулівське» я тобі від щирого серця...

Зненацька у провулок вскочила легкова автомашина, розвернувшись біля бочки, завищала гальмами, спинилась і з неї вийшло трое.

Всі з чемоданчиками, у білих халатах.

— Ой?.. — схопилася за серце Люська. — Шпигає... І чого б це?..

Трое підійшли і чемно привіталися.

— Вам пивця? — удавано безтурботним голосом запитала Люська і, шаснувши рукою в ящик, витягла три пляшки «жигулівського». — Пригощайтесь, свіженьке.

— Нам з бочки, — попрохав перший чоловік і дістав посвідчення. — Санінспекція...

Двоє його супутників почали діставати з чемоданчиків якісь трубки, колби.

— І яка ж це вже трясця на мене наговорила? — закричала Люська на увесь завулок. — Та щоб їй, зануді, ні щастя, ні добра не було! Та їй-же богу я не розводжу пиво! І прального порошку, щоб пінилось, не добавляю. Хтось підкопується під мене, я-аму рие... А-а-а... Не розбавляю, не розбавляю-у-у...

Люська плакала і лаялась водночас. Заплакане обличчя її зробилося грубим, негарним, наче стара вилянула ганчірка.

Цебрик дістав десятку, тицькнув її Люсьці.

— Це — за «жигулівське», яким ти іноді мене пригощала. Бувай!

— Куди ж ти-и?..

Цебрик махнув рукою.

— Як кажуть: ми підем, де трави похилі...

І, прихопивши Бімка, гайнув геть із затишного завулка між дитсадком та музшколою. І ще довго у вухах його стояло:

— Не розбавляю... А-а-а!.. Якась зануда накапала. Не треба аналізів, не треба-а... Я хімії не терплю-у-у...

16

«Щеня треба брати тільки від чистокровних високородних собак, що мають родовід (принаймні чотири коліна). У родоводі вказують оцінку за екстер'єр предків щеняти та їх польові якості. Чим більше предків з польовими (робочими) дипломами, тим більше гарантії, що ваш вихованець успадкує ці робочі якості».

— Чув, Бімко? — Цебрик потряс книгою «Мисливські собаки». — Он, виходить, у яких собак треба брати щенят. Щоб предки були з дипломами. А ти хто? Де твої дипломовані предки, га?

Бімко, не відаючи, що в нього немає предків з дипломами, перевернувся на спину і на radoщах замахав усіма чотирма лапками. А, може, те перевертання на спину й підняття чотирьох лапок означало: «Здаюсь!.. Немає в мене знатних предків!..»?

— Ех ти, недипломована дворняга! Ну та гаразд, махай, коли тобі охота ноги задирати, а я ще читаю. Про собак, а так інтересно пишуть.

— «Свідоцтво, яке видають на щеня, — це документ-довідка, де вказують породу, стать, масть, дату народження, кличку, номер тавра на вусі, власника собаки та його адресу: батьків собаки, дідів, бабів, прадідів та прабабів (чотири коліна)».

— Ну да-ають!.. — Цебрик весело сміявся, а Бімко дзигною вертівся навколо нього, підстрибував, дзявкав і, здавалося, теж сміявся...

— Ти чуєш? Ану назви мені своїх дідів, бабів, прадідів і прабабів! Де вони? Де їхні адреси, дипломи, грамоти, медалі?..

Бімко, вдячно дивлячись Цебрику в очі, дзявкнув коротко, що означало: «А дідько їх знає, де мої собачі діди, баби та прадіди з прабабами!» і безтурботно вертів куцим хвостиком.

— Побалакай з тобою! — махнув Цебрик рукою і знову заглибився у книгу.

— «Придбавши щеня, — читав він поради власникам собак, — пам'ятайте, що від вас залежить, яким виросте собака. Основа догляду за ним — це калорійні корми, прогулянки, сонце, купання, санітарний стан його куточка та своєчасне і наполегливе дресирування».

— Ну пишуть! — відіклав Цебрик книгу. — Прямо хоч кухаря та няньку наймай собачаті. Та якби

тобі, — це було мовлено на адресу автора книги, — підсунули дворнягу за шістдесят карбованців, то не виспівував би соловейком!..

Бімко дзявкнув, що означало повну згоду зі своїм хазяїном.

— Ех ти, фальшивий сетер!..

Цебрик посміхнувся, взяв аркуш паперу, кольорові олівці і заходився старанно виводити:

ДИПЛОМ № 01

Котрий, хоч і саморобний, але з усією відповідальністю засвідчує, що Бімко є СПРАВЖНІМ ФАЛЬШИВИМ ГОЛЛАНДСЬКИМ СЕТЕРОМ. А тому доручається йому — щеняті Бімкові — вирости і започаткувати собою рід найсправжнісінських фальшивих сетерів і, отже, надалі в роду його будуть дипломовані баби та діди та інші високопоставлені собачі родичі.

— Чув, Бімко? — звернувся до собачати. — Гляди мені, не підведи. І щоб віднині знав: ти не якась там дворняга без роду-племені, а дипломований пес, засновник майбутньої династії фальшивих сетерів! Ось так, брат!

Папір, чи то пак «Диплом № 01» приколов у кутку, де лежала підстилка для Біма, потім пішов на кухню (Бімко біг за ним і, радісно повискуючи, намагався схопити Цебрика за ногу), дістав у холодильнику пакет молока, підігрів його в каструлі і хлюпнув тепло-го в блюдце.

— Давай, Бімко, обідай та набирайся сил, бо перед тобою велике завдання стоїть: новий рід фальшивих сетерів започаткувати.

Бімко, швидко-швидко помахуючи хвостом, хлебтав молоко, а Цебрик, сівши на стілець, дивився на нього і думав щось своє.

Зайшла мати.

Зітхнула.

— Що ти собі думаєш, синку?

— Тільки, мамо, без оцього самого... — схопився син,— без нотацій, дорікань і гіркого зітханья.

Мати з тривогою глянула на сина.

— Знову розраховувався?

— Знову.

— І це вже в котрий раз?

— Не рахував, ма,— син дивився на матір весело, — ти ж знаєш, я ще зі школи з математикою не в ладах.

— Знову будеш шукати?

— Ага, сам себе... А може, поїду десь на новобудову. А чому? Хіба я гірший за інших? А поки що ось Бімка треба напоїти і на ноги поставити. У нього хоч і чотири ноги, а бач, ще не міцно на них стоїть.

Мати головою похитала, нагадала, що синові тридцять. Скоро буде.

— Двадцять шість мені, — уточнив син.

— Двадцять шість, а ти... Ти із собачам граєшся. Малим.

— Не хвилюйтеся, мамо, собача виросте.

І ніби на підтвердження цих слів, Бімко, на мить відірвавшись від блюдечка, дзвінко гавкнув.

— Ну ось бачте, мамо, воно вже й гавкати може!— вигукнув син.— Ну, а гавкати тямить — не пропаде. Як кажуть, відгавкається...

Мати зітхнула (це вкотре вже!), глянула на сина, на його доброзичливе обличчя зі світлими, наївно-добрими очима, посміхнулася, (і хто це їй сказав, що в неї непутящий син? Таке наговорюють!), вийшла з кухні.

А Цебрик, дивлячись, як справжній фальшивий голландський сетер хлебче молоко, тихо замуликав:

Ми підем, де трави похилі,
Де зорі в ясній даліні...

«А чому б і не піти? — подумав він згодом.— Або й поїхати... Туди, де в росах ясна далина...»

Щось веселе намугикуючи, пройшов він у кімнату, дістав з етажерки учнівський зошит, видер з нього аркуш і, не присідаючи, а тільки спершись об край столу, заходився швидко писати.

— Ма! — крикнув він, закінчивши писати, крикнув весело, дзвінко: — Знайди мені чисту сорочку, я їду!

— Куди?.. — сполошилася мати.

— За тридев'ять земель, в тридесяте царство на одну романтичну новобудову. Ось виклик, — і простягнув матері аркуш, видраний з учнівського зошита. — Запрошують добрі люди.

— Який це ще... виклик? — мати обережно і недовіжливо водночас взяла аркуш і заходилася вголос читати, ледве розбираючи синову каліграфію:

«Дорогий товариш Родіон Цебрик!

Ми, адміністрація і увесь дружний колектив будівельників, гаряче запрошуємо вас — відомого «літуна» — прибути нарешті і до нас на новобудову, щоб взяти найактивнішу участь у спорудженні комбінату. Упевнені, що в нас ви, тов. Цебрик, нарешті знайдете не лише роботу до душі, а й своє місце у житті. Зі свого боку адміністрація гарантує вам при зустрічі гарячі обійми, гуртожиток і хорошу трудову спеціальність, якої вам так бракує.

Бімка ж віддайте матері на виховання. Ми певні, що мати виховає із нього зразкового і порядного пса. Адміністрація».

Мати дочитала «виклик», весело поглянула на сина.

— Ну, коли гаряче запрошують і чекають з нетерпінням, то — їдь!

І пішла діставати синові в дорогу чисту сорочку.

«ДУШЕВНИЙ» БІЗНЕС

Памфлети

УЗАКОНЕНІ НОСИ

...його перехопили майже на дорозі. Він уже сідав у диліжанс і хотів їхати у Ригу. І паспорт давно був виписаний на ім'я одного чиновника. І дивно те, що я сам сприйняв його спершу за пана. Але, на щастя, зі мною були окуляри і я відразу ж побачив, що це був ніс.

М. В. Гоголь. Ніс

Його перехопили вже на трапі пароплава, котрий мав відпливати до Європи. Сталося це, щоправда, не у 1836 році, як про те вперше повідав М. В. Гоголь, а значно пізніше, у 1882 році, і не в Петербурзі, а — в Лондоні.

А решта — все правда.

Один англійський (за національністю, звичайно) ніс таємно сів у диліжанс і гайнув прямцем у порт. А паспорт у нього був на ім'я високопоставленого лондонського чиновника. Та, на щастя, у митника були окуляри.

Дивиться він і очам своїм не вірить: ніс!!!

Братці, ніс тікає з Англії!!!

На яких таких підставах? Сьогодні ніс вирішив за рубіж чкурнути, завтра дивись чийсь вуха дьору дадуть, а там ще якась печінка-селезінка наживає п'ятами...

Це ж неподобство.

Англійці ризикують зостатися без носів та вух. І тоді Англія змушена буде експортувати носи з-за кордону.

Ніс арештували і під посиленим конвоєм у Лондон припровадили.

На слідстві втікач змушений був тоді зізнатися.

— Так, я рядовий ніс рядового англійця, вирішив утекти за кордон тому, що на Британських островах я перебуваю поза законом.

— Як?..— здивувалися слідчі.— Не може бути!

— Тоді послухайте, джентльмени, мою сумну історію. Я виріс на обличчі одного порядного англійця. Як і всі носи у світі, я теж шморгав, дихав і взагалі — прикрашував собою відповідну частину тіла. Себто обличчя. І ось один безкультурний грубіян взяв і нахабно мене відкусив. Мій господар, залишившись без носа, тобто без мене, змушений був подати у суд. Викликали того грубіяна, а він преспокійно заявляє: «Так, відкусив. Ну й що з того? Адже ніс не є частиною тіла».

Судді аж оторопіли:

— А що ж таке ніс?

— А нічого,— каже той забіяка,— просто хрящ. І закону, котрий би забороняв відкушувати носи в Англії, немає.

Судді спершу й не повірили, у законі заглянули, всі, які є закони, перечитали і кажуть: правда. Немає такого закону, котрий би забороняв відкушувати носи.

Виходить, англійські носи і справді нічого не варті.

І відпустили з миром того грубіяна.

— Дізнавшись, що носи поза законом,— продовжував далі ніс,— я й вирішив утекти за кордон.

— Ах ось воно що? У тюрму його!

— За віщо? — отетерів ніс.

— За спробу нелегально перейти кордон!

І посадили ніс.

Давно то, повторюємо, було.

А сьогодні...

«...без носа людина — чортзна-що: птиця не птиця, громадянин не громадянин...»

Під цими розпачливими роздумами гоголівського колежського ассесора Ковальова підпишеться нині перший-ліпший англієць.

Ще б пак! Звідтоді, як один ніс спробував нелегально втекти з Англії, минуло не одне десятиліття, ба, невдовзі й сторіччя стукне, а нещасні англійські носи все ще лишаються поза... англійськими законами. Що ж виходить? Кожний англієць з усіх боків, як то кажуть, англієць, а ось ніс його... так собі. Перебуваючи на фізіономії за національністю англійською, ніс мов би чужинцем залишається. Бо який же він англійський ніс, як його не захищає англійський закон? Ні тобі прав, ні тобі громадянства. Хто захоче, той і відкусиць його. І — нічого. Бублик, наприклад, чужий без дозволу надкусиш — доведеться відповідати, а ніс відкусиш і — нічого.

І, мабуть, таки чималенько відкушували в Англії безпритульних носів, бо англійці врешті-решт змушені були створити національний комітет по захисту вітчизняних носів.

Той комітет — петицію за петицією у парламент:

«Вітчизняні носи поза законом! Вони позбавлені прав громадянства!.. Вимагаємо для вітчизняних носів прав і свободу!»

Про те, що самі власники безправних носів у «вільному світі» не мають прав, уже й не згадували.

— Бо — незручно виходить.

«Що ж це ви, — скажуть їм, — і носам своїм свободи та прав забагли, і вам самим. Чи не забагато?»

Тому права вибивали тільки для носів.

І, знаєте, вибороли. Права. Для своїх, англійських, рідних, вітчизняних носів!

Англійська Феміда хоч і повільно розкручувалась, але зрештою змушена була прийняти «закон, котрий врочисто визнає, що ніс є законною частиною тіла».

«Нарешті покладено край цьому нестерпному становищу!» — в захваті писали газети.

Тепер будь-який англійський ніс (чи то ніс безробітного, чи, наприклад, лорда, міністра, капіталіста... і т. д.) надійно охороняється англійськими законами. І безкарно їх відкушувати (якщо це, наприклад, шановний ніс шановного лорда, міністра чи капіталіста) суворо забороняється законом. А самі власники носів (якщо вони, приміром, не лорди, не міністри і не капіталісти), як і раніше, залишаються у світі капіталу без прав... У будь-який день їх можуть викинути за ворота фабрики заводу чи іншого підприємства, їх можуть викинути судові виконавці з квартири, якщо так забажають власники квартир, але зате...

Але зате вони з носами, що мають усі права і нарешті (нарешті!!!) охороняються законом!

ШТРАФ П'ЯТДЕСЯТ ДОЛАРІВ

Джо Стів — відомий у підпільному світі під кличкою Майстер на всі руки, адже він з однаковою вправністю очищав кишені, як правою, так і лівою руками — негадано-неждано попався на гарячому.

Тільки-но він на бульварі приладнався до одного заклопотаного джентльмена, котрий кудись шпарко поспішав (час — гроші!), і тільки-но на ходу, елегантним жестом засунув у його кишеню одну із своїх умілих рук, і тільки-но легко й нечутно — на ходу, (на ходу!) — витяг гаманець, як тут його — хап!

За руку.

— Але ж і спритний ти, хлопче! — вражено похитав головою здоровань-полісмен. — На ходу обчистив кишеню. Прямо вища кваліфікація. На таку роботу приємно й дивитися.

— Працюємо без халтури, — похмуро одказав Джо.

— Воно й видно, — і полісмен так ляснув по плечу Майстра на всі руки, що той аж присів. — Ну що, друг-приятель, ходімо до судді та підрахуємо твій улов.

— Дякую за компанію, — чемно Джо. — Я, признатися, тільки й мріяв, щоб пройтися з вами до судді.

Так Джо — Майстер на всі руки опинився перед суддею.

— Тридцять доларів штрафу, — буркнув суддя, завалений дрібними крадіжками, котрі він вирішував на ходу.

— Майстер!.. — захоплено вигукнув полісмен про Джо. — Такою роботою можна любитися. Прямо на ходу вичищає кишені. Маг!.. Фокусник!..

— Виходить, професіонал? — уточнив суддя. — Тоді — п'ятдесят доларів. І сплатить негайно. Повторюю, сплатити негайно.

— На штраф він, здається, заробив, — гмикнув судді полісмен і висипав собі в долоню вміст гаманця, відібраного у Джо. — На жаль, тут лише тридцять доларів, сер, — звернувся він до судді. — До штрафу не вистачає двадцяти.

— Доведеться цього професіонала взяти під варту, — зітхнув суддя. — Тільки де його садити, як в'язниці переповнені?

— Ваша честь! — Джо зробив крок до судді. — Поверте, сер... Коли б мені дали можливість, то я негайно б... роздобув двадцять доларів. Я шаную закони і штраф завжди акуратно сплачую.

— Гм... — суддя забарабанив пальцями по столу, якусь мить думав і повернувся до полісмена. — Ось що... Відведи, голубчику, цього спритного джентльмена на людне місце...

— Ясно!.. — полісмен розплився у посмішці.

— Та гляди!.. Очей з нього не спускати!..

— Від мене не втече, сер!

— Даю десять хвилин, — суддя кивнув на повеселілого Джо. — Щоб цей джентльмен мав чим заплатити штраф. Закон є закон і його нікому не дозволено порушувати.

— Буде зроблено, ваша честь!..

Полісмен і Джо — Майстер на всі руки вийшли.

Повернулися вони рівно через десять хвилин.

— Ну фокусник!.. Ну маг!.. — у захваті вигукував полісмен. — Тільки вийшли на бульвар, у першого ж зустрічного за пару секунд витяг ось цю пузатеньку штучку, — полісмен показав судді гаманець. — Раз-два і — готово! Чарівник! Власним очам важко повірити, як спритно діє цей Джо.

— У кожному ділі треба трудитися чесно, — почав прорік суддя. — Тобто... е-е... майстерно. Всього себе, як кажуть, віддавати роботі.

Полісмен вправно випотрошив гаманець і зашелестів зеленими купюрами.

— Рівно 35 доларів, сер.

— Двадцять додати до штрафу, — розпорядився суддя. — Десять доларів лишити на судові витрати, а п'ять полісмену за труди.

Джо розплатився.

Більше того, в пориві великодушності він подарував полісмену навіть гаманець.

— А тепер — іди, — велів суддя і суворо подивився на Джо. — Та гляди мені, щоб більше — ані-ні! Негайно кинь своє ремесло. Будь чесним і справедливим, бо вдруге штраф доведеться платити вдвічі більший.

— Ясно, ваша честь! — вигукнув Джо. — Я завжди акуратно сплачую штрафи. Закон є закон, і я ніколи його не порушую.

— Молодець! Але — не забувай про чесність.

І Джо — Майстер на всі руки поклявся судді бути віднині лише чесним та порядним.

МАДАМ ХОЧ І БИТА, АЛЕ — ВІЛЬНА

Вперше у світовій історії сьогодні жінка на Заході має більшу свободу, аніж за патріархату.

Із «Фігаро»

Ось так, мадам, чорним по білому і надруковано: маєте свободу. І маєте (якщо вірити, звичайно, паризькій «Фігаро») не просто свободу, а — більшу свободу, аніж мали ви її за часів патріархату. Отого самого патріархату, коли свавільний владика що хотів, те й чинив із своєю прекрасною половиною. І навіть, як свідчить історія, міг її — прекрасну половину, — іноді... гм-гм... відлупцювати. Відлупцювати не дуже, звичайно, ввічливо.

Недарма ж та патріархальна тиранія врешті-решт таки змушена була щезнути з історичної арени. Туди їй, як кажуть, і дорога!

Тепер жінки нарешті вільні.

Щоправда, і тепер чоловіки... гм-гм... б'ють своїх дорогих жіночок, але...

Але між брутальними стусанами свавільного патріархату і делікатно-культурним мордобоем сучасної, високо цивілізованої епохи жіночої рівності є велика, велика різниця.

По-перше: хоч тепер жінок і тузають чоловіки, та вони, побиті, все ж мають більше свободи (див. цитату з «Фігаро»). А по-друге: побиті жінки завдяки своїй свободі можуть збиратися до купи і на високому рівні обговорювати ударну міць кулаків своїх дорогих чоловіків, про що за часів безправного патріархату навіть і мріяти не могли.

В Амстердамі вперше у світі зібрався конгрес побитих жінок. І конгрес не якийсь там провінційний, а — міжнародний! Адже в його роботі взяли участь більше двохсот делегаток із двадцяти країн Західної

Європи та Північної Америки. Щоправда, зауважимо: бути делегатками амстердамського конгресу битих жінок удостоїлись честі не всі биті (таких стільки, що й Амстердам не вмістить усіх), пощастило лише тим, кого найбільше тuzали чоловіки).

От! Спробували б за часів патріархату побиті жінки зібрати свій (міжнародний!) конгрес. Той патріархат провів би з ними таку виховну, м'яко кажучи, роботу, що вони і не заїкалися б більше про якийсь там конгрес.

А тепер — рівність, тепер навіть на конгрес биті преспокійно їдуть. Більше того, по всьому цивілізованому Заході сьогодні створено чимало притулків для жінок, котрі шукають захисту від буйних чоловіків.

В Англії таких притулків нараховується аж 120! І все ж представниця битих англійок заявила на конгресі у відчаї:

— Сто двадцять притулків у нас геть переповнені! Їх не вистачає. Потрібно ще сотні й сотні нових притулків для побитих жінок.

А за патріархату чи посміли б жінки вимагати сотні й сотні притулків? О, навіть заїкнутися б не посміли! А тому це зайвий раз свідчить, що сьогодні на Заході жінки мають «більшу свободу, аніж за патріархату».

P. S. Скільки делегаток будуть побиті після повернення додому з амстердамського конгресу битих жінок, цього навіть «Фігаро» не знає. Це, очевидно, стане відомо на наступному конгресі хоч і битих, але рівноправних жінок т. з. «вільного світу».

СПРИТНІ ХЛОПЦІ

Сценка

*Діють: режисер, чемпіон з боксу, пом. режисера.
Місце дії: Захід наших днів.*

РЕЖИСЕР (чемпіонові з боксу). Хеллоу, Гаррі! Сподіваюсь, аванс за майбутні зйомки ви вже одержали?

ЧЕМПІОН. Так, сер, одержав.

РЕЖИСЕР. От і добре. Коли в кишені новенькі долари, особливо приємно грати перед камерою. Але... перейдемо до діла. Нагадую вам ситуацію. Наша фірма запросила вас, чемпіона з боксу, на роль ватажка гангстерів у фільмі не дарма. Ви, шановний чемпіоне, повинні показати на екрані усю свою феноменальну силу, а ваші партнери — не меншу спритність.

ЧЕМПІОН. Не знаю, сер, як я покажу, а мої партнери вже показали спритність.

РЕЖИСЕР. Ми не починали і пробних зйомок!

ЧЕМПІОН: Але вони вже встигли украсти в мене портфель з авансом, сплаченим вашою фірмою.

РЕЖИСЕР. Невже? Взагалі подібної сцени немає в сценарії, але ж це чудово! Значить, на роль рядових гангстерів ми підбрали справді спритних хлопців.

ЧЕМПІОН. Не знаю кому, а мені ця спритність не дуже подобається.

РЕЖИСЕР. Так зате успіх майбутнього фільму забезпечений на всі сто відсотків. Це просто щастя, що нам трапились такі спритні хлопці. За участю таких артистів ми знімемо справжній кінобойовик. Та з такими хлопцями ми гори перевернемо!

ПОМ. РЕЖИСЕРА (входячи). Мушу вам сказати, сер, що вже немає чим гори вернути. Хлопці, запрошені на роль гангстерів, обікрали нашу студію.

РЕЖИСЕР. Що за жарти?

ПОМ. РЕЖИСЕРА. На жаль, сумний факт, сер. Студію обчистили до останньої цурки. Всю апаратуру, речі і навіть сейфи хлопці повантажили на машини і зникли невідомо куди.

РЕЖИСЕР. Дозвольте... е-е... Серед білого дня? Але ж студію охороняють?

ПОМ. РЕЖИСЕРА. Так, охороняють. Але вони вивезли майно й апаратуру під виглядом виїзду на натурні зйомки. Вони заздалегідь підробили відповідні документи.

ЧЕМПІОН (режисеру). Вітаю вас, сер. Успіх фільму забезпечений на всі сто відсотків. Дарма, що обікрали студію, зате хлопці на роль гангстерів трапились справді спритні. Боюсь, що це були справжні гангстери.

З а в і с а

«ДУШЕВНИЙ» БІЗНЕС

Один американець із штату Майамі, торгові справи якого були зовсім кепські, вирішив продати єдине, що в нього ще лишилося... власну душу.

Одне слово, дожився чоловік до ручки!

Але кожен товар потребує відповідної реклами, тож невдаха-комерсант вмістив у місцевій газеті таке лаконічне і красномовне оголошення в стилі «вільного світу»:

«Продам душу в хорошому стані».

І — крапка.

Коротко й інтригуюче.

Чекати покупців довелося недовго. Незабаром на адресу незвичайного бізнесмена посипалися десятки пропозицій від бажаючих купити оптом його дефіцитний товар.

Їх назбиралося аж дев'яносто шість.

Одразу ж розчаруємо читачів: серед покупців про-

дажної душі не виявилось жодного представника чортівсько-диявольської братії. Чи в наш час чорти та дияволи так збідніли, що не мають чим заплатити за душу, чи, може, до їхньої пекельної резиденції не доходять газети, але нечисті душолови зберігали могильну мовчанку.

Не відгукнулися і не вислухали умов продажу й місцеві невропатологи, як того слід було чекати.

Бізнес є бізнес. А якщо продажна душа ще придатна для експлуатації, то чому ж її не купити? Адже у «вільному світі» продаються не лише душі, а й совість та честь. А кожен купує те, чого у нього немає...

Дев'яносто шість грошовитих, але бездушних американців вирішили купити у свого збанкрутілого співвітчизника його останній товар.

На жаль, нам невідомо, як проходила ця рідкісна торгівля. Можемо тільки уявити собі таку сцену:

— Хеллоу, Джон!.. Ну, як твоя продажна душка? Ще в п'яти не втекла від покупців? Ха-ха-ха!.. Я куплю її, якщо вона ще у свіжому стані. Що? Ні-ні, я не журналіст. І купую не для себе. Твій дефіцитний товар потрібен моему босу. Уяви, робітники з його заводів називають його бездушним. Ха!.. Врешті босу набридло слухати ці балачки і він доручив мені купити для нього пристойну душечку... Але спершу маленька формальність. З комуністами твоя душа не зв'язувалась? Чудово. Національність душі?.. Лояльна?.. Патріотична?.. Значить, твоя душа нічим не скомпрометована? І не скомпрометує боса? Чудово!.. Що? Вона совісна?.. Багата на людські почуття?.. Е-е, братику, така душа моему босу не підходить. Ні, ні, він прохав купувати лише безсовісну душу... Ну, я в смислі, щоб у неї не було совісті. Гуд бай, піду шукати іншу душку...

Можемо тільки додати, що тепер і бізнес «вільного світу» ніхто вже не назве бездушним.

ТАКІ ЩАСЛИВІ БІДНІ ЛЮДИ!..

Один американський лікар-кардіолог із штату Мериленд зробив приголомшуюче відкриття: виявляється, найщасливіші люди — це бідні. В Америці, розуміється.

І не просто бідні, а — найбідніші.

Ну такі вже бідні, такі бідні, що далі просто нікуди.

Наприклад, ті безробітні, котрі до всього ж ще й бездомні.

Безпритульні з народження.

От вони в Америці най-най-найщасливіші!

Бо такі щасливчики, не маючи теплого одягу (і житла заодно), змушені в холоднечу тинятися вулицями і... ловити дрижаків.

Щоправда, це непосвяченим здається, що ті посинілі бездомні бідолахи ловлять дрижаків, а ось на глибоке переконання всезнаючого мерилендського кардіолога вони (подумати тільки!!!) тихцем зміцнюють своє і без того премічне здоров'я.

І зміцнювали б потай своє здоров'я ті напівголі бездомні бідарі й далі, аби їх не розкусив кардіолог. Він оглянув більш як півсотні бездомних та безробітних своїх співвітчизників і встановив, що лише сім відсотків із них мають трохи підвищений кров'яний тиск.

А серед такої ж кількості багатих кров'яний тиск підвищений аж у сімнадцяти відсотків!

Тепер вловлюєте, де собака зарита?

Напівголому яка біда загрожує у стужу? В одну дірку увіває, в іншу вивіває. От і увесь клопіт. Вентиляція, як бачимо, рівномірна, від холоду бідар завжди свіжий та бадьорий, не йде, а — танцює. Аж пританцюває. Хоч і синій він, хоч і зуб на зуб у бідака не потрапляє, зате ж кров'яний тиск у нього завжди у нормі.

Щоправда, такий злидар може замерзнути і навіть одубіти на холоді десь під парканом (що, між іншим, часто й буває), але то, на думку мерилендського кардіолога, незначна дрібниця. Головне, що бідняку не загрожує гіпертонія.

А в якому становищі багаті?

Ой-ой, і говорити страшно.

Понатягають на себе вовняні вироби, ще й шуби зверху, потіють, задихаються, перегріваються і ось вам сумні наслідки — гіпертонія. І ні за які долари ці багаті, але нещасні, не можуть позбутися високого тиску.

А злидень посинілий преспокійно цокотить на морозі зубами і не тиск у нього, а — картинка!

І вони — ці бідняки, різні там безробітні та бездомні — ще й сміють страйкувати, вимагаючи собі кращих умов життя.

А якої їм ще трясці треба?

Адже ж багаті, як запевняє мерилендський кардіолог, дуже заздять бідним. Та й не тільки заздять.

У бездомних волоцюг немає даху над головою, отже, пожежі їм, як то кажуть, до лампочки!

А багаті тільки й трусяться: ой, хоч би розкішні апартаменти бува не згоріли!

У злидаря грошей катма, то й злодії йому байдуже.

А багаті день і ніч над своїми капшуками трусяться: ой, хоч би їх не обчистили.

А це ж усе хвилювання, нерви!

Стреси!..

А ніщо так не вкорочує віку, як щоденні клопоти, хвилювання, стреси.

Бідняк майже не їсть, бо немає за що, а багатому треба голову сушити, як боротися з ожирінням, не забувати про розвантажувальні дні, ще й щороку трястися у фешенебельні санаторії, аби позбутися тих зайвих кілограмів.

Де вже від таких клопотів та не нажити собі болячок!

І до всього ж бідняку не треба ходити у лікарню, у них бо кров'яний тиск завжди у нормі!), а багаті знаєте скільки доларів витрачають на лікарів?

От і виходить, що багаті — то най-най-найрознешасніші люди. А най-най-найщасливіші, найздоровіші тільки бідні, особливо безробітні та бездомні. Ті взагалі ніяких клопотів не мають, а живуть як божі пташки.

Дивно тільки, чому це багаті не спішать хутчіше поставати бідними, щоб поробитися здоровими та най-най-найщасливішими?

Навпаки, вони чомусь і далі воліють залишатися рознешасними, але — багатими.

І навіть сам кардіолог поки що не квапиться стати бідним, сиріч щасливим.

Навіть здоров'ям своїм ризикує заради наживи!

КОМЕРЦІЯ СЕРЕД НОЧІ

Що не кажіть, а нелегко доводиться іноді злодіям. І умови праці у них бувають не завжди зручними, і без освітлення... Та яке там освітлення, як у нічну зміну вкалуеш!.. Злодії, як відомо, люди скромні, не люблять себе афішувати, ілюмінацій теж не влаштовують. Економлячи електроенергію, здебільшого трудяться лише з ліхтариком, а це негативно впливає на гостроту зору. І мало того, що доводиться все вручну робити — механізації ж бо ніякої! — так ще й раз по раз озирайся, аби тебе поліція не застукала на гарячому. А це — нервує, негативно позначається на якості виконуваної роботи.

Та й потім... Обчистить злодій магазин... приміром, магазин «Одяг». Куди той одяг скидати? Та, ясна річ, у мішки. А щоб побільше влізло, доводиться ще й натоптувати ногою або коліном.

Припреш свій мішок чи лантух додому (це, звісно, як ще пощастить), зазирнеш, а там — леле! Одяг зіжмаканий, про якісь там стрілки на штанях і говорити не приходитьсья.

Замість того, щоб прилягти спочити (з нічної ж бо зміни чоловік повернувся!), доводиться той одяг прасувати. А думаєте, що так легко той зіжмаканий одяг привести в норму? Тут не день і не два попотієш над праскою.

Ну, приміром, випрасує злодій. А далі?..

А далі треба ж продати той одяг. А чи не осточортіє тиждень чи два щодня по одному костюму на вулицю виносити?

— Хеллоу, містер!.. Мені здається, що оця мила ганчірка якраз вам до лиця. Дешево віддаю, для себе купив, та — замале.

«Похеллокаєш», доки сплавиш!.. Та ще й полісмена може чорт принести. Жуючи гумку й помахуючи дубинкою, гаркне, посуне на тебе, як скеля:

— Ану, комерсантику, покажи своє ганчір'я?..

Ні, що не кажіть, а спродати крадений одяг аж надто таки маркітно!

Тож один кмітливий лондонський злодій Майк Мерфі вирішив дещо модернізувати цей архаїчний процес. Забрався він якимось у магазин чоловічого одягу й тяжко зітхнув: знову? Знову доведеться на-топтувати мішок, перти його додому, прасувати одяг, потім по одному виносити на вулицю і «хеллокати»?

Кому потрібний зайвий клопіт?

І тут у його кмітливій башковитій голові засвітилася одна ідея... Стривай, а що, як?.. А чому б прямо на місці і не продати костюми? Га? І замужем, і вдома.

Злодій схопив чималий аркуш паперу, вивів на ньому великими літерами: «Торгуємо вночі тільки по зменшених цінах і хутчій той папір на двері приклеїв. А сам халат натягнув і за прилавок став.

Коли це й перший покупець заходить.

— Хеллоу!..

— Хеллоу!.. Чи не бажає містер що-небудь вибрати з оцього уціненого ганчір'я?

— Бажаю, та-а... — чоловік потупцявся, — чому це по зменшених цінах?

— А тому, що вночі, — люб'язно йому злодій з-за прилавка.— Вдень буде удвічі дорожче. Раджу вам, містер, скористатися моментом...

Містер скористався...

Тільки він розплатився і з покупкою вийшов на вулицю, як у магазин інший перехожий завертає.

— Торгівля серед ночі? І так дешево?.. О-о, щось нове. А покажіть-но мені отой костюм...

— Будь ласка, містер. Вам він до лиця. А до костюма рекомендую ось цю сорочку. Дешево і елегантно. І краватка вам ця підійде. Вранці вас ніхто і не впізнає.

І пішла торгівля серед ночі як по маслу.

Злодій ледве встигав подавати костюми та складати виручку. Аж упрів, бідолаха!

А десь під ранок, коли магазин добряче-таки спорожнів, раптом почувся переляканий крик:

— Грабу-у-ують!!!

Отямився злодій, за виручку, та...

Пізно!

Скрутила поліція Майка Мерфі.

— Бандюга!!! Злодюга!!! — репетує власник магазину. — В моєму ж магазині моїм же одягом торгуєш?.. Нахаба!!!

І — до виручки.

Швиденько її підрахував, засяяв та до злодія:

— О, містер!.. Не знаю, як вам і дякувати.

І на очах в оторопілої поліції обняв і тричі розцілував нічного комерсанта.

— Молодець!.. Спасибі!..

А полісменам так пояснив:

— У мене магазин уціненого одягу. Два роки тугувато йшла торгівля. І раптом цей містер все вночі спродав. Та ще й за добру ціну. Відпустіть його, у нього рідкісний талант.

Не відпустила поліція «рідкісний талант».

— Шкода...— зітхнув власник магазину.— Хороший був комерсант, та в тюрму сів. Таке ганчір'я серед ночі збув. О-о, в комерції вигадка — велике діло... Хоча... хоча... стривай... А чому б і не повторити експеримент? Що не йде вдень, збувати вночі... Ключе покупець, ой ключе...

Того ж дня комерсант замовив велику табличку: «Торгуємо тільки вночі по зменшених цінах. Вранці всі товари вдвічі дорожчі».

І преспокійно продає звідтоді щоночі уцінені товари.

Продає... втридорога.

СМЕРТЬ ЧИНОВНИКА

Клек миловарної фірми «Джеймс і К°» Джон Маклоусен сидів у другому ряду і дивився в бінокль на... Але який спектакль дивився Джон Маклоусен — не так уже й важливо. Нещастя нашого чиновника почалося з того, що раптом його обличчя зморщилося, почервоніло, дух йому сперло і...

І з Джоном Маклоусеном сталося те, що сталося колись із чеховським езекутором Іваном Дмитровичем Черв'яковим: він чхнув!

Чхнувши, миловарний клерк не розгубився (всі чхають!). Він дістав носовик, акуратно втерся, оглянувся навколо і побачив те, що колись побачив і езекутор Черв'яков: він чхнув прямисінько на блискучу, наче відполіровану, лисину генерала, котрий сидів перед клерком у першому ряду.

«Чорт би його побрав!..— лайнувся в думці Джон.— Виходить, я чхнув не зовсім культурно і забризкав

генеральську потилицю і лисину... Треба ж хоч вибачення попросити, незручно все-таки... Ач, і досі лисину витирає...»

Та не встиг Джон нахилитися до генерала, як незнацька його хтось з такою силою шарпнув за плече, що миловарний клерк од несподіванки аж зубами клацнув.

— Я був свідком вашого історичного чхання і встиг його зафіксувати на плівку!.. — заторохтів високий довгоносий фоторепортер. — Ваше ім'я і прізвище, сер?.. Ви смілива людина! Ви герой нашого часу, сер!.. Ви сміливо чхнули на лисину самого генерала!.. Про ваш відчайдушний вчинок завтра дізнається увесь вільний світ! Це ж бо вперше в історії Заходу простий і непримітний чиновник сміливо чхнув на самого генерала! Ах, яка сенсація!..

...Що було далі, Джон Маклоусен мало пам'ятає. Оговтався він лише вранці, коли його економка, місіс Біглі, принесла пачку ранкових газет.

— А я й не думала, що ви такий хоробрий! — вражено хитала вона головою. — Чхнути на самого генерала!.. Ай-ай-ай!..

Джон Маклоусен перелякано розгорнув газети і зблід: на перших сторінках було вміщено фото, на якому було зображено мить, коли він чхає на лисину генерала.

«Сенсація № 1! — гикаючи з переляку, читав Джон. — Чиновник Джон Маклоусен привселюдно чхає на генерала Артура Фостера Джона Спікера. Ось, де вона — справжня свобода вільного світу! Рядовий чиновник відважно чхає на генерала і навіть не просить вибачення. Це можливе лише у вільному світі, де справжня демократія, свобода, де всі — і генерал, і простий чиновник — рівні перед законом. Бо тільки вільний світ гарантує чиновнику таку сміливість. Джон Маклоусен, чхнувши на генеральську лисину, ще раз довів, що на Заході є демократія.

Не встиг Джон дочитати, як у кімнату вбігла перелякана покоївка.

— Там... — тремтіла вона, — репортери... Цілий натовп... Вони вже висаджують двері... Хочуть взяти інтерв'ю... Рятуйтеся, сер!

Двері затріщали з новою силою.

— Лише одне слово!.. — гуло за дверима.

Посірілий Джон, недовго думаючи, відчинив вікно, стрибнув у сад і...

І потрапив у міцні обійми спритного радіорепортера.

— Лише одне слово, сер! — закричав той. — Одне слово про те, як ви героїчно чхнули на генерала і довели всьому світу, що у нас ще є демократія. Що вас штовхнуло на такий вчинок?.. Про віщо ви подумали під час акту чхання?

Нещасний клерк з несподіванки відкрив рота... Радіорепортер з такою силою і спритністю підсунув мікрофон, що вибив Джону Маклоусену два зуби...

У цю хвилину з переможним криком наскочила юрба газетярів і телехронікерів.

Чиновник Джон Маклоусен з переляку гикнув, ковтнув мікрофон, впав і...

І помер!..

«ПОРОШОК З ВІДЬМИ» та інші чортячі препарати

Ще здавна відомо, що знахаркам працювати значно важче, аніж, наприклад, дипломованим лікарям. Справді-бо. Лікар, оглянувши хворого, поставить діагноз, выпише рецепт і — будьте здорові. Адже йому не треба самому готувати оті ліки, які виписав хворому. Це залюбки зроблять за нього фармацевти.

А знахарки?.. Ех, і говорити нічого. Жодна аптека не видасть вам за рецептом знахарки «порошок з відьми» чи там «пекельний дим». Тож і доводиться зна-

харкам і знахарям самим бути і лікарем, і фармацевтом і навіть заготівельником фармацевтичної сировини.

Отож і доводиться знахаркам блукати щоночі непрохідними лісовими нетрями, дряпатися на скелі в пошуках отого зілля, яке лікує од усіх хвороб гамузом. А думаєте, що так уже й важко зірватися вночі у провалля? Спробуйте потім дочекатися зілля.

У великій моді «порошок з відьми». Добре діє од апендициту і од грипу, заміняє морську сіль і краплі для апетиту. А спробуйте дістати той порошок!

Треба не одну ніч вистежувати відьму. І не яку-небудь, а — вісімнадцяти літ од роду. Себто дуже молоденьку відьму. І точно щоб їй було вісімнадцять. На день більше чи на день менше — і порошок з неї уже не діє... Ну, приміром, ви її вислідили, встановили, що їй точно вісімнадцять, а тепер же треба її стукнути дрюком по голові, висушити її і наробити з неї отого самого цілющого порошку. Думаєте, що перетерти відьму на порошок — це так легко й безпечно?.. Буває, що не порошок з відьми виходить, а — відбивні котлети із знахарки.

Добряче діють од «болів унутрі» волосинки із чортячого хвоста. Їх треба запалити о дванадцятій ночі і тричі понюхати, приказуючи: «Йди геть од мене, хворобо, на чортів хвіст!..» і хвороба відразу ж піде туди, куди ви її послали. Але гадаєте, що так уже й легко наскубти в чорта із хвоста волосся? Спробуйте!

Або візьмемо «пекельний дим». Сама дорога до пекла чого коштує та ще й ризикуєш потрапити у казан зі смолою. Це вам не на симпозіум з випивкою їхати!

Та хіба перелічиш усі ті небезпеки, які чекають на знахарок! А ми замість того, щоб допомагати їм, ще й кричимо: «Забобони! Шарлатанство!..» Спробував би такий крикун обскубти відьму та виготовити з неї порошок, а тоді й кричав би!

Та ось — нарешті! — знайшлися бізнесмени, котрі зглянулися над долею бідних знахарок. Нещодавно у Західній Німеччині почали серійний випуск зілля, яким користуються знахарки. Віднині їм нема потреби вистежувати відьму та випитувати чи вісімнадцять їй літ і перетирати її на порошок. Вони можуть спокійно зайти в першу-ліпшу аптеку і купити готовий, розфасований «порошок із відьми», «пекельний дим», «жаб'ячу кров», «чортячі екскременти» тощо.

Поки що ціни на «порошок з відьом» дуже високі, бо в заводських умовах все ж таки важкувато патрати відьом, але справа не в цінах. Справа в тому, що знахарки тепер нарівні з лікарями користуються послугами фармацевтів. І навіть виписують рецепти. І навіть по тих рецептах у аптеках продають волосинки з чортячого хвоста! Одне тільки невідомо, де фармацевти беруть чортів, щоб з їхніх хвостів скубити волосся, чи відьом на порошки? Ловлять їх десь чи якось розводять на спеціальних фермах?..

ЗНУЩАННЯ НАД В'ЮНОМ

Викликають у суд чоловіка.

— До нас надійшов позов, що ви побили свою дружину.

— Було, — зізнався чоловік, бо діватися нікуди. — Бив...

— Чим же ви били свою дорогу дружину?

— Качалкою.

— Ану, гукайте експертів!

Погукали. Подивились експерти на ту качалку, та тільки головами похитали.

— Ай, ай, ай!.. Отаку качалку надвое перебив. Ну, це вже занадто. Ми знущатися не дозволимо!

Присудив суд чоловіка до штрафу.

— За віщо? За те, що знущався з качалки. Надвое ж нещасну качалку перебив об спину дружини. Ду-

маєте, качалці так уже приємно, коли ви нею своєю дружину по плечах гамселили? Ні, знущатися з невинної качалки ми не дозволимо!

Заплатив чоловік штраф.

За знущання з качалки.

Тут автор робить невеличкий відступ і зізнається, що цю предивну історію він вигадав. Вигадав під впливом історії, котра сталася у місті Гетеборзі.

Ось вона.

Подала жінка позов на свого чоловіка.

— Побив мене сякий-такий!..

— А чим побив? — питають її судді.

— Та... в'юном.

— Чим?.. Чим?..

— Ну рибиною, в'юном. Як узяв того в'юна та як почав мене по обличчю періщити... Не в дусі був чи що...

— Стривайте, — перебивають судді, — ви кажете, що в'юном. А в'юн був живий чи ні?

— Та живий... Так він як почав мене періщити ним, як почав...

— Ах він нахаба! Яке знущання!

Викликали чоловіка.

— Бив?

— Бив.

— В'юном?

— В'юном.

— Живим?

— Живим.

— Тоді плати штраф. Ми знущатися із живого в'юна не позволимо. Це — варварство! Наруга над гідністю в'юна.

Заплатив чоловік штраф.

За знущання з в'юна.

Дружині — що? Вмиється і тільки. Та й не вперше чоловік її гамселить. Вона вже звикла. А в'юнові ж довелося натерпітися мук. А в нього ж гордість є. Та, зрештою, йому зовсім не приємно, коли ним б'ють жінку. Варварство якесь і більше нічого. А може, той в'юн — дуже солідна і поважна, і шановна, і гречна особа у риб'ячому світі? А ним — лясь-лясь по чийо-мусь обличчю. А може, він серед усіх в'юнів в'юн, а може... Та й треба ж, зрештою, тварин захищати! А то сьогодні в'юном, а завтра, чого доброго, kota за хвоста схопить та почне ним свою тещу «просвіщати». А ви думаєте, котові буде приємно? Як і в'юнові?

Ні, тварин треба захищати від таких варварів! От і думаєш: а раптом завтра суд присудить штраф за знущання з качалок? Все може бути у «вільному світі».

ТАЄМНИЧИЙ ГАМАНЕЦЬ, або як містер Пронкінс боровся із злочинністю

У містера Пронкінса витягли гаманець.

З доларами, звичайно. І як все просто. Буденно. Серед білого дня. Містер Пронкінс підійшов до свого лімузина, а до містера Пронкінса підійшов містер...: Одне слово, тип у капелюсі й чорних окулярах. Містер Пронкінс саме взявся за ручку дверей, а містер... у чорних окулярах за руків'я кольта. І досить безцеремонно сунув його в живіт містеру Пронкінсу.

— Руки вгору!..

Звісно, руки містера Пронкінса мимо його волі автоматично злетіли вгору. Містер у чорних окулярах досить брутально вихопив із бокової кишені містера Пронкінса тугий гаман, задоволено підкинув його в руці, прохрипів: «О' кей!..» і зник.

Для містера Пронкінса ніяким «о'кей» звісно і не пахло. Втративши гаман, він втратив і спокій.

— Це ж треба?! Сто дияволів йому в печінку!.. Вже бізнесменів грабують! — лютував він. — Дожилися, нічого сказати. І куди тільки дивиться поліція?..

Оскільки містеру Пронкінсу ніхто не міг сказати, куди саме дивиться поліція його рідного штату, то із злочинністю він вирішив боротися самотужки. Віднині — і до кінця своїх днів. Але містер Пронкінс не був би містером Пронкінсом, аби борючися зі злочинністю, забув про бізнес — основу основ свого життя.

«Потрібно не лише викоринити злочинство, а й заробити на цьому ділі... гм-гм... тугий гаман, — міркував він, лежачи на дивані у своєму кабінеті й ліниво потягуючи коктейль, що приємно збуджував думку й розігрівав тіло. — Ось тільки як повернути діло, щоб воно принесло дивіденди?.. Адже тих, у кого витягують гаманці, тисячі. А може, й сотні тисяч?..»

Покінчивши з коктейлем, містер задимів сигарою.

«Чому злодії витягують гаманці? — міркував він, пускаючи кільця диму до стелі. — Та тому, що... Тому, що злодії добре знають, де у громадян вільного світу знаходяться гаманці. А що, як хитро заховати ті капшуки?..»

Тут містер Пронкінс глянув на свої довгі ноги, котрі він поклав на столик для коктейлів, якусь мить не уважно дивився на абстрактні шкарпетки і зненацька ляснув себе по лобі.

— О'кей!.. Не перевелись ще ідеї під цією старою коробкою!

Містер Пронкінс ожив. Бо містер Пронкінс і мертвий оживе, якщо діло запахне бізнесом. Містер Пронкінс ладен був розцілувати свої розчудесні ноги, адже вони подарували йому таку ідею!

— Чорт забирай, старина, ти на щось ще здатний, коли у тебе не тільки голова, а й ноги народжують ідеї.

І в газетах зарясніло таке оголошення:

«Чорний пояс», або новий спосіб боротьби із кишеньковими злодіями. Якщо ви хочете, щоб ваші долари були цілими, а кишенькові злодії позбулися роботи, купляйте секретні гаманці «Чорний пояс» фірми «Містер Пронкінс і К». Спеціальними пасками «чорний пояс» пристібується до литки лівої чи правої ноги і віднині ваші долари у повній безпеці. Сміливо виходьте на вулицю, можете йти серед білого дня навіть у парк чи сквер. Жоден злодій не здогадається, де у вас сховано гаманець. Хай вивертають вам кишені! Злодіям навіть і в голову не стукне, де шукати у вас гаман. І всього лише п'ятнадцять доларів коштує «чорний пояс».

Сам глава фірми містер Пронкінс пристебнув до литки правої ноги «чорний пояс» виробництва своєї фірми. І коли на одній з авеню до нього підійшов тип у чорних окулярах і сунув йому кольт у живіт, містер Пронкінс співчутливо похитав головою.

— Мені шкода тебе, старина.

— Ноги вгору! — раптом прохрипів злодій.

— Тобто, р-руки? — не второпав Пронкінс.

— Ноги вгору! — гаркнув тип в окулярах.

Містеру Пронкінсу нічого не лишилося робити, як хутко впасти й ще хутчіше задерти вгору свої довгі худі ноги. Злодій, схилившись над ним, шарпнув холошу, вправним рухом зняв з литки знаменитий гаманець «чорний пояс», підкинув його на руці.

— О'кей, містер!.. Ми теж іноді читаємо пресу!

І зник.

Отетерілий містер Пронкінс все ще лежав на тротуарі із високо задраними ногами.

— Ей, ти?! — гаркнув над ним полісмен. — Набрався, як свиня, і задираєш свої паршиві ноги!..

І ogrів містера Пронкінса кийком.

ЗМІСТ

ВЕСІЛЛЯ У ДІІВЦІ

А тому, що були єдині... Заліризована усмішка	3
Як стати щасливим	6
Товариш із міністерства	10
Найсправжнісінький рицар. Антиісторична історія	14
Сонце для тата	16
Знайомство по шлюбному оголошенню. Ненаукова фантастика	18
Весілля у Діївці	23
Снігова сліпота	27
П'ять дружин Степана Кримченка	30
Другий тайм	33
Мама співає по телевізору	37
Мумія	39
Вдова і золотий гусак. З давньоіндійських джатак	41
Моя дружина — вчителька	44
Купив чоловік машину. Замалим не повість	48
Киян-океан, або як автор та море знайшов	59

КУМ ІЗ ЦУМА

Мерсі-пардон, шеф!..	80
А чи не пора познайомитись з Іваном Івановичем?..	83
У світі загадок	86
Як треба писати резолюції. Із циклу «1000 дуже корисних порад»	89
Прогульник Савочка	92

Похвальне слово браку	95
Золотозуба посмішка на пам'ять	98
Довідка для мамонта	102
Спляча красуня	104
Добре бути богом	106
Кум із ЦУМа	109
А сервіз аж на дванадцять персон!..	113
Коли синочок — ангелочок	116
Фанаберія	118
Хуліганам — достойну відсіч!..	120
З чого починав Діоген?..	123
Поетові муза явилась...	125
Ваза з чистого кришталю	127
Ну й порядочки!..	131
Втеча до себе	133
Доместикація	135

«МИ ПІДЕМ, ДЕ ТРАВИ ПОХИЛІ...»

Весела повість	138
«ДУШЕВНИЙ» БІЗНЕС. П а м ф л е т и	197
Узаконені носи	197
Штраф п'ятдесят доларів	200
Мадам хоч і бита, але — вільна	203
Спритні хлопці. Сценка	205
«Душевний» бізнес	206
Такі щасливі бідні люди!..	208
Комерція серед ночі	210
Смерть чиновника	213
«Порошок з відьми» та інші чортячі препарати	215
Знущання над в'юном	217
Таємничий гаманець, або як містер Пронкінс боровся із злочинністю	219

Валентин Лукич Чемерис
КАК СТАТЬ СЧАСТЛИВЫМ

Юморески. Весёлая повесть
На украинском языке
Днепропетровск,
Издательство «Промінь»

Редактор Ю. В. Пшеничний
Художник О. Д. Меєрсон
Художній редактор В. І. Хворост
Технічний редактор В. С. Зріла
Коректор Г. І. Давиденко

Інформ. бланк № 963

Здано на складання 16. 10. 80. Підписано до друку 10.02.81. БТ 60 053. Формат 70×100¹/₃₂. Папір друкарський № 3. Гарнітура літературна. Друк високий. Ум. друк. арк. 9,1. Ум. фарб. відб. 9,26. Обл.-вид. арк. 9,743. Тираж 15 000 прим. Зам. № 270. Ціна 70 к.

Видавництво «Промінь»,
320070, Дніпропетровськ-70, пр. К. Маркса, 60.

Обласна книжкова друкарня
Дніпропетровського обласного управління у
справах видавництв, поліграфії та книжкової
торгівлі, 320091, Дніпропетровськ-91,
вул. Горького, 20.

70 к.

ВИДАВНИЦТВО «ПРОМІНЬ»